XOTIN-QIZLARNI KAMSITISHNING BARCHA SHAKLLARIGA BARHAM BERISH TO‘G‘RISIDAGI **KONVENSIYA**

(o‘zbek, qoraqalpoq, ingliz va rus tilida)

INSON HUQUQLARI BO‘YICHA O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY MARKAZI

“Inson huquqlari kutubxonasi”

XOTIN-QIZLARNI KAMSITISHNING BARCHA SHAKLLARIGA BARHAM BERISH TO‘G‘RISIDAGI KONVENSIYA

(O‘ZBEK, QORAQALPOQ, INGLIZ VA RUS TILIDA)

Toshkent – 2024

Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish to‘g‘risidagi konvensiya (o‘zbek, qoraqalpoq, ingliz va rus tilida). – T.: Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy markazi, 2024. – 108 b. (“Inson huquqlari kutubxonasi”)

Mas’ul muharrir: akademik, yuridik fanlar doktori, professor A. Saidov

Tuzuvchilar: yuridik fanlar doktori, professor M. Tillabayev, R. Arslonova, X. Abdurasulov

Tarjimonlar: L. Ruzikulova *(o‘zbek tili)*, yuridik fanlar doktori, dotsent A. Gulimov *(qoraqalpoq tili)*

Ushbu nashr “Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish to‘g‘risidagi konvensiya”ning qabul qilinganiga 45 yil to‘lishi munosabati bilan chiqarildi.

1979-yilda BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan ushbu Konvensiya gender tengligini ta’minlash va xotin-qizlarning fuqarolik, siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy hamda madaniy huquqlarini himoya qilishga qaratilgan xalqaro hujjatdir. 45 yilligida Konvensiyaning global ahamiyatini yoritish, xotin-qizlar huquqlarini mustahkamlash borasidagi sa’y-harakatlarni keng targ‘ib qilish maqsadida ushbu nashr o‘zbek, qoraqalpoq, ingliz va rus tillarida taqdim etilgan. Kitobda Konvensiya qoidalari, ularning amalga oshirilishi va gender tengligini ta’minlash yo‘lidagi yutuqlar haqida batafsil ma’lumotlar keltirilgan. Shuningdek, O‘zbekistonning Konvensiyani ratifikatsiya qilishdan boshlab gender siyosatini shakllantirish va amaliyotga tadbiq etishdagi muvaffaqiyatlari, milliy strategiyalari va xalqaro hamkorlikda erishgan natijalari alohida yoritilgan.

Mazkur nashr davlat idoralari rahbarlari, huquqshunoslar, tadqiqotchilar, talabalar, xalqaro tashkilotlar vakillari va barcha gender tengligi masalalariga qiziquvchilar uchun mo‘ljallangan.

© Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy markazi, 2024

MUNDARIJA

Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish to‘g‘risidagi конvensiya 5

Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги конвенция 23

Ҳаял-қызларды кемситиўдиң барлық түрлерин сапластырыў ҳаққындағы конвенция 41

Hayal-qızlardı kemsitiwdiń barlıq túrlerin saplastırıw haqqındaǵı конvenciya 59

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 75

Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин 91

XOTIN-QIZLARNI KAMSITISHNING BARCHA SHAKLLARIGA BARHAM BERISH TO‘G‘RISIDAGI KONVENSIYA

KIRISH SOʻZI

1948-yilda Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi qabul qilinishi bilan unda e’tirof etilgan gender tengligi, ayollar huquqlarini belgilash va kafolatlash masalasiga bagʻishlangan xalqaro miqyosida hujjat tuzish haqidagi chaqiriqlar dunyoning turli minbarlaridan yangray boshladi.

1967-yilda Bosh Assambleya tomonidan Ayollarga nisbatan kamsitishlarga barham berish toʻgʻrisidagi deklaratsiya qabul qilinishi xotin-qizlar huquqlari toʻgʻrisidagi keng qamrovli xalqaro kelishuvni ishlab chiqishda birinchi qadam boʻldi.

Mazkur hujjat jins boʻyicha kamsitishni taqiqlovchi, shuningdek davlatlar uchun tavsiyaviy xarakterga ega boʻlsa-da, kutilgan natijani bermadi.

Xalqaro hamjamiyat tomonidan mazkur masalada global harakatlarga koʻmaklashuvchi hamda davlatlar zimmasiga alohida majburiyat yuklaydigan shartnoma qabul qilish zarurati paydo boʻldi. Xususan, 1975-yilda Mexiko shahrida oʻtkazilgan BMTning Ayollar holati boʻyicha Butunjahon konferentsiyasida “Ayollar oʻn yilligi” (1975–1985) e’lon qilindi. Konferentsiyada qabul qilingan qarorga muvofiq, Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish boʻyicha xalqaro konvensiyani ishlab chiqish rejalashtirildi. Mazkur hujjatning har bir bandi Bosh Assambleyaning Uchinchi qoʻmitasi va Ayollar holati boʻyicha komissiyasida uzoq muhokama qilindi, bu esa hujjat matnini tayyorlash jarayonini sezilarli darajada kechiktirdi.

Mas’ul shaxslar hujjat matnini tayyorlash ustida besh yil davomida ish olib bordilar. Nihoyat, BMT Bosh Assambleyasi 1979-yil 18-dekabrdagi 34/180-sonli rezolyutsiyasi bilan Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish toʻgʻrisidagi konvensiyani qabul qildi. Konvensiya yigirmata davlat tomonidan ratifikasiya qilinganidan soʻng, hujjat 1981-yil 3-sentyabrda kuchga kirdi. Shvesiya ushbu hujjatni imzolagan ilk davlat hisoblanadi. Bugungi kunga qadar Konvensiyani 189 mamlakat ratifikasiya qilgan. Konvensiya 1995-yil 18-avgustda Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan ratifikatsiya qilingan.

1979-yilda qabul qilingan BMTning Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish toʻgʻrisidagi konvensiyasi (yoki CEDAW Konvensiyasi) xotin-qizlarning fuqarolik, siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy huquqlariga bagʻishlangan xalqaro qonun sifatida e’tirof etilgan. Mazkur hujjat xalqaro hamjamiyatning xotin-qizlar huquqlari borasidagi yakdil qarashlarini ifoda etadi.

Ushbu Konvensiya BMTning inson huquqlari boʻyicha toʻqqizta asosiy Konvensiyalaridan biri hisoblanadi. Konvensiya 6 ta qism va 30 ta moddadan iborat. Uning dastlabki toʻrt qismi xotin-qizlar va erkaklarning qonun oldida teng huquqliligini kafolatlaydi. Ular xotin-qizlarning ijtimoiy munosabatlardagi huquqlarining buzilishiga qarshi kurashish, ularning siyosiy, yuridik va fuqarolik huquqlarini, shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy huquqlarini ta’minlash, ularning ta’lim olish, ishga joylashish va salomatligini

muhofaza qilishga, nikoh va oiladagi mavqeini mustahkamlashga qaratilgan. Beshinchi va oltinchi qismlar Konvensiyaning bajarilishini, uni amalga oshirish jarayonlarini, shuningdek, davlatlarning mas'uliyat va majburiyatlarini belgilash orqali Konvensiya hamda boshqa xalqaro va milliy qonunchilik oʻrtasidagi munosabatlarni tizimli tartibga solinishini nazorat qilish organi boʻlgan Qoʻmitani tashkil etishga bagʻishlanadi.

1981-yilda Xotin-qizlarni kamsitishga barham berish boʻyicha qoʻmitasi ta'sis etilgan. Qoʻmita faoliyati davomida Konvensiyaning asosiy moddalari ijrosini koʻrib chiqishi hamda ularning mazmuni va qoʻllanilishi boʻyicha tavsiyalar berishi mumkin. Ushbu tavsiyalar ishtirokchi-davlatlarga gender tenglikka erishish va xotin-qizlar huquqlarini ta'minlashga erishishga qaratilgan milliy qonunchilik manbalarini mustahkamlashga koʻmaklashadi.

Konvensiyaning asosiy prinsip va qoidalari Oʻzbekiston Respublikasi milliy qonunchiligida, shuningdek, 2023-yil aprel oyida umumxalq ovoz berish yoʻli bilan qabul qilingan Oʻzbekistonning yangi tahrirdagi Konstitusiyasida oʻz ifodasini topgan. Xususan, Konstitusiyaning 42 va 58-moddalarida ayollarning mehnat huquqlari buzilishini oldini olish, ular uchun munosib turmush va ish sharoitlarini yaratish hamda xotin-qizlarga jamiyatning barcha jabhalarida erkaklar bilan teng huquq va imkoniyatlar ta'minlanishi nazarda tutilgan.

Bugungi kunda xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini har tomonlama ta'minlash masalalariga oid 40 dan ziyod normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari toʻgʻrisida", "Xotin-qizlarni tazyiq va zoʻravonlikdan himoya qilish toʻgʻrisida" hamda "Fuqarolarning reproduktiv salomatligini saqlash toʻgʻrisida"gi yangi qonunlar qabul qilingan.

Shu bilan birga, mamlakatimizda Qoʻmitaning davriy ma'ruzalar yuzasidan tegishli tavsiyalarini amalga oshirishda alohida mexanizm yaratilgan boʻlib, bunda sohaga doir barcha ijroiya hokimiyat organlarining faol ishtiroki ta'minlangan. Birgina misol, 2022-yil 15–16-fevral kunlari Jenevada Qoʻmita Konvensiya qoidalarini bajarish yuzasidan Oʻzbekiston Respublikasining Oltinchi davriy ma'ruzasini koʻrib chiqdi. Koʻrib chiqish yakunlari boʻyicha Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining Qoʻshma qarori bilan BMT Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish qoʻmitasining yakuniy tavsiyalarini amalga oshirish yuzasidan 2022–2025-yillarga moʻljallangan Milliy harakatlar rejasi qabul qilindi. Milliy harakatlar rejasi 64 ta vazirlik, idora va tashkilotlar tomonidan navbatdagi hisobot davriga qadar ijrosi ta'minlanishi kerak boʻlgan 69 ta banddan iborat chora-tadbirlarni oʻz ichiga oladi.

Xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy hayotdagi ishtirokini kengaytirish va ularning davlat funktsiyalarini tartibga solishga qoʻshgan hissasini oshirish boʻyicha faol ishlar olib borilmoqda. Bugungi kunda xotin-qizlarning davlat boshqaruvidagi ulushi 2017-yildagi 27 %dan 35 %ga oshdi.

Oʻzbekiston tarixida ilk bor parlamentda xotin-qizlar soni tavsiya etilgan darajaga etib, qariyb 32 %ni tashkil etdi hamda dunyodagi 190 parlament orasida 37-oʻrinni egalladi. Xotin-qizlarning boshqaruv lavozimidagi ulushi 27 %, siyosiy partiyalarda – 44 %, oliy ta'limda – 40 %, tadbirkorlikda – 35 %ni tashkil etadi.

Hozirgi paytda Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputatlarining 33 %i, Senat a'zolarining 24 %i, Qoraqalpogʻiston Respublikasi Joʻqorgʻi Kengesi, xalq viloyatlar, Toshkent shahar va tuman (shahar) Kengashlari deputatlarining 25 %i ayollardan iborat.

Mintaqada xotin-qizlarni qoʻllab-quvvatlash maqsadida norasmiy mintaqaviy platforma sifatida 2020-yilning dekabr oyida Markaziy Osiyo mamlakatlari Etakchi ayollar muloqoti tashkil etildi. 2021-yilda Oʻzbekiston mazkur Muloqotga birinchi boʻlib raislik qildi.

Shuningdek, 2017–2021-yillarda Oʻzbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yoʻnalishi boʻyicha Harakatlar strategiyasi, 2022–2026-yillarga moʻljallangan Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi, "Oʻzbekiston–2030" strategiyasi, Inson huquqlari boʻyicha Oʻzbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi, 2030-yilga qadar Oʻzbekistonda gender tenglikka erishish strategiyasi, barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsad va vazifalarning qabul qilinishi gender tenglikka erishish va xotin-qizlar huquqlarini kafolatlash borasida huquqiy asoslarni tubdan mustahkamladi.

Oʻzbekistonning gender tengligiga erishishdagi yutuqlari BMT, Parlamentlararo Ittifoq, Jahon banki tomonidan alohida e'tirof etilib, xalqaro indekslarda oʻz aksini topmoqda. Masalan, 2020-yilda Oʻzbekiston Ayollar, biznes va qonun indeksida xotin-qizlar huquqlarini himoya qilish va gender tenglik boʻyicha ahamiyatga molik islohotlarni amalga oshirgan 27 davlat qatoriga kiritildi.

Bundan tashqari, 2023-yilda Oʻzbekiston Ochiq gender ma'lumotlar indeksi boʻyicha 69,7 ball toʻplagan holda dunyodagi eng yaxshi 20 mamlakat orasidan joy oldi. 2024-yilda Oʻzbekiston Jahon bankining "Ayollar, biznes va qonun" reytingida huquqiy sohada gender tengligi boʻyicha ulkan yutuqlarga erishgan 5 mamlakat qatoriga kirdi.

BMTning Barqaror rivojlanish echimlari tarmogʻi (SDSN) va xalqaro ekspertlar tomonidan 2023-yilda shakllantirilgan BRM reytingi (SDG index) hisobotiga koʻra, Oʻzbekiston 166 mamlakat orasida 71,1 indeks bilan reytingidagi mavqei 8 pogʻonaga koʻtarilib 69-oʻrinni egalladi.

Joriy yil xalqaro hamjamiyat tomonidan Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish toʻgʻrisidagi konvensiya qabul qilinganining 45 yilligi keng nishonlanmoqda.

Shu munosabat bilan, mazkur sohadagi islohotlarni izchil davom ettirish maqsadida Inson huquqlari boʻyicha Oʻzbekiston Respublikasi Milliy markazi vazirlik, idora va tashkilotlar bilan hamkorlikda BMTning Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish toʻgʻrisidagi konvensiyasining 45 yilligini nishonlashga bagʻishlangan tadbirlar dasturini ishlab chiqdi.

Tadbirlar dasturi Oʻzbekiston Respublikasida Inson huquqlari sohasidagi Jahon ta'lim dasturining toʻrtinchi bosqichini amalga oshirish boʻyicha Milliy komissiyasi tomonidan muhokama qilindi va tasdiqlandi. Tadbirlar dasturida xalqaro, mintaqaviy va milliy tadbirlar oʻtkazish, inson huquqlari boʻyicha axborot-ma'rifiy hamda ta'lim-tarbiyaviy ishlarni takomillashtirish, shuningdek aholi, yoshlar va bolalar uchun darslik, qoʻllanma va boshqa adabiyotlarni tayyorlash kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish koʻzda tutilgan.

Qoʻlingizdagi ushbu Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish toʻgʻrisidagi konvensiyaning toʻrt tilda (oʻzbek, qoraqalpoq, ingliz va rus) chop etilishida unda belgilangan xalqaro standartlar va xotin-qizlar huquqlariga bagʻishlangan qoidalarning asl mazmun-mohiyatini keng ommaga etkazish hamda ijtimoiy hayotga muntazam tadbiq etib borish maqsad qilingan.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, Oʻzbekiston inson huquqlari sohasidagi islohotlarni davom ettirish va bu boradagi harakatlarni milliy darajada keng miqyosda amalga oshirishni qoʻllab-quvvatlaydi. Bu esa, mamlakatda gender tenglikni ta'minlash va xotin-qizlar huquqlarini himoya qilish yoʻlidagi sa'y-harakatlarni yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Akmal Saidov,
akademik, yuridik fanlar doktori,
professor

XOTIN-QIZLARNI KAMSITISHNING BARCHA SHAKLLARIGA BARHAM BERISH TO'G'RISIDAGI KONVENSIYA

Ushbu Konvensiyaning ishtirokchi-davlatlari:

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nizomi insonning asosiy huquqlariga, inson shaxsiyatining qadr-qimmati va qadriyatiga, erkak va xotin-qizlarning teng huquqligiga ishonchni yana qaror toptirganligini hisobga *olgan holda*,

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi kamsitishga yo'l qo'ymaslik prinsipini tasdiqlaganini va barcha odamlar o'zining qadr-qimmati hamda huquqida erkin va teng bo'lib tug'ilishini, har bir inson unda e'tirof etilgan barcha huquq va erkinliklarga hech qanday farqlarsiz, shu jumladan, jinsga nisbatan ham ega bo'lishi kerakligini ma'lum qilganini *hisobga olib*,

Inson huquqlari to'g'risidagi xalqaro paktlarning ishtirokchi-davlatlariga erkak va xotin-qizlar uchun barcha iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, fuqarolik va siyosiy huquqlardan teng foydalanish huquqini ta'minlash majburiyati yuklatilganligini *hisobga olib*,

erkak va xotin-qizlarning teng huquqli bo'lishiga yordam berish maqsadida Birlashgan Millatlar Tashkiloti va ixtisoslashtirilgan muassasalar shafeligida tuzilgan xalqaro konvensiyalarni *e'tiborga olib*,

shuningdek, erkak va xotin-qizlarning teng huquqli bo'lishiga yordam berish maqsadida Birlashgan Millatlar Tashkiloti va ixtisoslashtirilgan muassasalar tomonidan qabul qilingan rezolyutsiyalar, deklaratsiyalar va tavsiyanomalarni *hisobga olib*,

biroq, mana shu turli hujjatlarga qaramay, xotin-qizlarga nisbatan jiddiy kamsitilish hollari hali ham mavjudligidan *tashvishlanib*,

xotin-qizlarning kamsitilishi inson qadr-qimmatiga bo'lgan teng huquqlilik va hurmat qilish sabablarining buzilishiga, xotin-qizlarning erkaklar bilan bir qatorda o'z mamlakatining siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy hayotida ishtirok etishiga to'sqinlik qilishini, jamiyat va oila farovonligining o'sishiga halaqit berishini hamda xotin-qizlarning o'z mamlakatlari va insoniyatning manfaatlari yo'lida imkoniyatlarini to'liq namoyon qilishini yanada qiyinlashtirishini *eslatib*,

qashshoqlik sharoitlarida xotin-qizlarning oziq-ovqat, sog'liqni saqlash, ta'lim, kasbiy tayyorgarlik va ishga joylashish imkoniyatlari, shuningdek boshqa ehtiyojlardan foydalanish imkoniyati juda kam ekanligidan *tashvishlanib*,

tenglik va adolatga asoslangan yangi xalqaro iqtisodiy tartibning o'rnatilishi erkaklar va xotin-qizlar o'rtasidagi tenglikni ta'minlashda sezilarli hissa qo'shishiga *qat'iy ishonib*,

irqiy ayirmachilik, barcha turdagi irqchilik, irqiy kamsitish, eski va yangi mustamlakachilik (kolonializm va neokolonializm), agressiya, xorijiy bosib olinish va hukmronlik hamda davlatlarning ichki ishlariga aralashishga barham berish erkaklar va xotin-qizlar huquqlarini to'la amalga oshirish uchun zarur *ekanligini ta'kidlab*,

xalqaro tinchlik va xavfsizlikni mustahkamlash, xalqaro keskinlikni yumshatish, ularning ijtimoiy va iqtisodiy tizimlaridan qat'i nazar, barcha davlatlar oʻrtasida oʻzaro hamkorlik, ommaviy va batamom qurolsizlanish, xususan, qat'iy va samarali xalqaro nazorat ostida yadroviy qurolsizlanish, mamlakatlar oʻrtasidagi munosabatlarda adolat, tenglik va oʻzaro manfaatdorlik tamoyillarini qaror toptirish hamda chet el va mustamlaka hukmronligi hamda xorijiy istilo ostida boʻlgan xalqlarning oʻz taqdirini oʻzi belgilash va mustaqillikka boʻlgan huquqini amalga oshirish, shuningdek davlatlarning milliy suvereniteti va hududiy yaxlitligini hurmat qilish ijtimoiy taraqqiyot va rivojlanishga koʻmaklashishini hamda buning natijasida erkaklar va xotin-qizlar oʻrtasida toʻliq tenglikka erishishga imkon berishini *tasdiqlab*,

mamlakatning toʻliq rivojlanishi, butun dunyoda farovonlik va tinchlik ishi xotin-qizlarning barcha sohalarda erkaklar bilan baravar mumkin qadar koʻproq ishtirokini talab qilishiga *qat'iy ishonib*,

xotin-qizlarning oila farovonligi va jamiyat rivojiga qoʻshayotgan hozirgacha toʻliq tan olinmagan hissasining ahamiyatini, onalikning ijtimoiy ahamiyatini hamda oilada va bola tarbiyasida ota-onaning oʻrnini hisobga olib, xotin-qizlarning nasl davomchisi sifatidagi oʻrni xotin-qizlar huquqlarining kamsitilishiga sabab boʻlmasligi kerakligini, chunki bolalarning tarbiyasi erkak va xotin-qizlarning hamda butun jamiyatning birgalikdagi javobgarligini talab qilishini *anglab*,

erkak va xotin-qizlar oʻrtasida toʻla tenglikka erishish uchun ham erkak, ham xotin-qizlarning jamiyat va oiladagi an'anaviy oʻrnini oʻzgartirish zarurligini *yodda tutib*,

Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish toʻgʻrisidagi deklaratsiyada e'lon qilingan tamoyillarni amalga oshirish va shu maqsadda bunday kamsitishlarning barcha shakllari va koʻrinishlariga barham berish uchun zarur choralarni koʻrishga qat'iy qaror *qilib*,

quyidagilar toʻgʻrisida *KELISHIB OLDILAR*:

I QISM

1-modda

Mazkur Konvensiyaning maqsadi uchun "xotin-qizlarga nisbatan kamsitish" tushunchasi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, fuqarolik yoki har qanday boshqa sohada inson huquqlari va asosiy erkinliklariga erkak va xotin-qizlarning teng huquqliligi asosida xotin-qizlarning oilaviy ahvolidan qat'i nazar, ular tomonidan tan olish, foydalanish yoki amalga oshirishni boʻshashtirishga yoxud yoʻqqa chiqarishga yoʻnaltirilgan jinsiy belgilariga koʻra har qanday farq, istisno yoki cheklashni anglatadi.

2-modda

Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllarini qoralab, zudlik bilan barcha tegishli usullar orqali xotin-qizlarga nisbatan kamsitishga barham berish siyosatini olib borishga kelishadilar va shu maqsadda quyidagi majburiyatlarni oladilar:

a) erkaklar bilan xotin-qizlarning teng huquqliligi prinsipini, agarda bu hozirgacha qilingan boʻlmasa, milliy Konstitutsiyaga yoki boshqa tegishli qonunchilikka kiritish va qonun hamda boshqa tegishli vositalar yordamida ushbu prinsipni amaliyotga joriy etilishini ta'minlash;

b) xotin-qizlarga nisbatan har qanday kamsitishni taqiqlovchi tegishli qonunchilik va boshqa choralarni, jumladan, zarur boʻlganda sanksiyalarni qabul qilish;

c) vakolatli milliy sudlar va boshqa davlat muassasalarining yordami bilan xotin-qizlarni kamsitishning har qanday aktiga qarshi samarali himoya qilishni ta'minlash orqali xotin-qizlar huquqlarini erkaklar bilan tenglik asosida yuridik himoya qilish tartibini oʻrnatish;

d) xotin-qizlarga nisbatan kamsitadigan biron-bir hujjatlarni yoki xatti-harakatlarni amalga oshirishdan tiyilish hamda davlat organlari va muassasalari ushbu majburiyatga muvofiq ish koʻrishlariga kafolat berish;

e) biron-bir shaxs, tashkilot yoki korxona tomonidan xotin-qizlarni kamsitishga barham berish uchun barcha tegishli choralarni koʻrish;

f) xotin-qizlarga nisbatan kamsitishni ifodalaydigan amaldagi qonunlar, qarorlar, urf-odatlar va amaliyotni oʻzgartirish yoki bekor qilish uchun barcha tegishli choralarni, jumladan, qonunchilik choralarini koʻrish;

g) oʻzining jinoyat qonunchiligidagi xotin-qizlarga nisbatan kamsitishni ifodalaydigan barcha qoidalarini bekor qilish.

3-modda

Ishtirokchi-davlatlar barcha sohalarda, xususan, siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda xotin-qizlarning erkaklar bilan tenglik asosida inson huquqlari va asosiy erkinliklarini roʻyobga chiqarishlari hamda foydalanishlarini kafolatlash maqsadida ularni har tomonlama rivojlanishini va taraqqiyotini ta'minlash uchun barcha tegishli choralarni, jumladan, qonunchilik choralarini koʻradilar.

4-modda

1. Mazkur Konvensiyada belgilanganidek, ishtirokchi-davlatlar tomonidan erkaklar va xotin-qizlar oʻrtasida amalda tengligini ta'minlashni tezlashtirishga yoʻnaltirilgan vaqtinchalik maxsus choralarni qabul qilish kamsituvchi deb hisoblanmaydi, biroq u aslo teng huquqli boʻlmagan yoki tabaqalashtirilgan andozalarning saqlanib qolishiga olib kelmasligi kerak; imkoniyatlar tengligi va teng huquqlilik munosabatining maqsadlariga erishilgandan soʻng bu choralar bekor qilinishi shart.

2. Ishtirokchi-davlatlar tomonidan onalikni himoya qilishga yoʻnaltirilgan maxsus choralar, jumladan, ushbu Konvensiyada mavjud boʻlgan choralarning qabul qilinishi kamsituvchi deb hisoblanmaydi.

5-modda

Ishtirokchi-davlatlar quyidagi maqsadlarda barcha tegishli choralarni qabul qiladilar:

a) erkaklar va xotin-qizlar xulq-atvorining ijtimoiy va madaniy modellarini jinslardan birining past boʻlishi yoki ustun boʻlishi yoxud erkak va ayol rolining bir xilligi gʻoyasiga asoslangan xurofotlarga barham berish hamda urf-odatlar va boshqa barcha amaliyotlarni tugatishga erishish maqsadida oʻzgartirish;

b) barcha holatlarda bolalar manfaatlari ustun turishi sharti bilan oilaviy tarbiya oʻz ichiga onalikni ijtimoiy vazifa sifatida toʻgʻri anglashni hamda erkak va xotin-qizlarning oʻz bolalarining tarbiyasi hamda kamoloti uchun umumiy javobgarligi e'tirof etilishini qamrab olishini ta'minlash.

6-modda

Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlar savdosi va xotin-qizlarni fohishalikka ekspluatatsiya qilishning barcha turlariga chek qoʻyish uchun barcha tegishli choralarni, jumladan, qonunchilik choralarini koʻradi.

II QISM

7-modda

Ishtirokchi-davlatlar mamlakatning siyosiy va ijtimoiy hayotida xotin-qizlarga nisbatan kamsitishga barham berish yuzasidan barcha tegishli choralarni koʻradilar, xususan, xotin-qizlarga erkaklar bilan teng sharoitlarda quyidagi huquqlarni ta'minlaydilar:

a) barcha saylovlar va ommaviy referendumlarda ovoz berish hamda barcha ommaviy saylanadigan organlarga saylanish;

b) davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirishda ishtirok etish hamda davlat lavozimlarini egallash, shuningdek davlat boshqaruvining barcha darajalarida hamma davlat vazifalarini amalga oshirish;

c) mamlakat ijtimoiy va siyosiy hayotining muammolari bilan shugʻullanuvchi nohukumat tashkilotlar va uyushmalarning faoliyatida ishtirok etish.

8-modda

Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarning erkaklar bilan tenglik asosida va hech qanday kamsitishsiz xalqaro miqyosda oʻz hukumatlari nomidan vakillik qilish hamda xalqaro tashkilotlar ishida ishtirok etish imkoniyatini ta'minlash uchun barcha tegishli choralarni koʻradi.

9-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar fuqarolikni qabul qilish, oʻzgartirish yoki saqlab qolishga nisbatan xotin-qizlarga erkaklar bilan teng huquqlarni beradi. Ular, xususan, chet ellik bilan turmush qurganda ham, nikohda boʻlgan vaqtida turmush oʻrtogʻining fuqaroligi oʻzgarganida ham xotin-qizlarning fuqaroligi oʻz-oʻzidan oʻzgarishiga olib kelmasligini, uni fuqaroligi boʻlmagan shaxsga aylantirmasligini va turmush oʻrtogʻining fuqaroligini qabul qilishga majbur qilolmasligini ta'minlaydi.

2. Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarga oʻz farzandlarining fuqaroligiga nisbatan erkaklar bilan teng huquqlar beradi.

III QISM

10-modda

Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarga nisbatan kamsitishga barham berish, xususan, erkaklar va xotin-qizlarning tengligi asosida ularga ta'lim sohasidagi erkaklar bilan teng huquqlarni ta'minlash uchun barcha zarur choralarni koʻradi:

a) shahar tumanlaridagi kabi qishloq joylarida ham barcha toifadagi oʻquv muassasalarida ta'lim olish imkoniga ega boʻlish va diplom olish, kasb yoki mutaxassislikni tanlash uchun bir xil sharoitlarni yaratish, bu tenglik maktabgacha ta'lim, umumta'lim, maxsus va oliy texnik ta'limda, shuningdek kasbiy tayyorgarlikning barcha turlarida ta'minlanadi;

b) bir xil oʻquv dasturlari, bir xil imtihonlar, bir xil malakali oʻqituvchilar tarkibi, teng sifatli maktab xonalari va jihozlaridan foydalanish;

c) ta'lim olishning barcha bosqichlari va shakllarida erkak va xotin-qizlarning birgalikda ta'lim olishi va ushbu maqsadga erishishga koʻmaklashadigan boshqa turdagi ta'lim olishni ragʻbatlantirish orqali, xususan, oʻquv qoʻllanmalari va maktab dasturlarini qayta koʻrib chiqish hamda oʻqitish uslublarini moslashtirish yoʻli bilan har qanday andozadagi konsepsiyani bartaraf etish;

d) ta'lim uchun stipendiya va boshqa nafaqalar olishda bir xil imkoniyatlar;

e) erkaklar va xotin-qizlarning bilimlaridagi har qanday uzilishni mumkin qadar tezroq qisqartirishga yoʻnaltirilgan, jumladan, katta yoshdagilar orasida savodxonlikni ommalashtirish dasturlari va funksional savodxonlik dasturini, xususan, ta'lim olishni davom ettirish dasturidan foydalanishning bir xil imkoniyatlari;

f) maktabni tugatmayotgan qizlar sonini qisqartirish hamda maktabni barvaqt tark etgan qizlar va ayollar uchun dasturlar ishlab chiqish;

g) sport va jismoniy tayyorgarlik mashgʻulotlarida faol qatnashish uchun bir xil imkoniyatlar;

h) oilalarning sogʻlomligi va farovonligini ta'minlashga koʻmaklashish maqsadida ta'lim xususiyatiga ega maxsus axborotlar, jumladan, oilaning katta-kichikligini rejalashtirish toʻgʻrisidagi axborot va maslahatlardan foydalanish imkoniyati.

11-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar erkaklar va xotin-qizlarning tengligi asosida teng huquqlarni ta'minlash bilan bandlik sohasida xotin-qizlarga nisbatan kamsitishga barham berish uchun barcha tegishli choralarni koʻradi, xususan:

a) barcha odamlarning ajralmas huquqi sifatida mehnatga boʻlgan huquqi;

b) ishga yollanishda bir xil imkoniyatlarga ega boʻlish, shu bilan birga, ishga yollanishda bir xil tanlab olish mezonlarini qoʻllash huquqi;

c) kasb yoki ish turini erkin tanlash, lavozim boʻyicha koʻtarilish va bandlik kafolati, shuningdek shogirdlik, yuqori darajadagi kasbiy tayyorgarlik va muntazam qayta tayyorlashni oʻz ichiga olgan mehnat qilishning barcha imtiyozlari va shart-sharoitlaridan foydalanish, kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorgarlik olish huquqi;

d) imtiyozlar olgan holda teng mukofotlash, teng qiymatga ega boʻlgan mehnatga nisbatan teng sharoitlarga, shuningdek ish sifatini baholashga teng yondashish huquqi;

e) ijtimoiy ta'minotga boʻlgan huquqi, xususan, nafaqaga chiqish, ishsizlik, kasallik, nogironlik, qarilik va mehnat qobiliyatini yoʻqotishning boshqa holatlarida, shuningdek haq toʻlanadigan ta'tilga boʻlgan huquq;

f) sogʻliqni saqlash va xavfsiz mehnat sharoitlari, jumladan, naslni davom ettirish vazifasini saqlab qolishga boʻlgan huquqi.

2. Xotin-qizlarga nisbatan turmushga chiqqanligi yoki onaligi sababli kamsitishning oldini olish va ularga mehnat qilishga boʻlgan samarali huquqlarni kafolatlash uchun ishtirokchi-davlatlar quyidagilarni amalga oshirish uchun tegishli choralarni koʻradi:

a) homiladorligiga yoki homiladorlik va tugʻruq boʻyicha ta'tiliga asosan ishdan boʻshatish tahdidi ostida sanksiyalar qoʻllashni yoxud ishdan boʻshatish paytida oilaviy ahvoli tufayli kamsitishni taqiqlash;

b) avvalgi ish joyini, lavozimini yoki ijtimoiy nafaqalarini yoʻqotmagan holda homiladorlik va tugʻruq boʻyicha haq toʻlanadigan taʼtillar yoki taqqoslama ijtimoiy nafaqalar toʻlanadigan taʼtillar joriy etish;

c) ota-onalarga oilaviy majburiyatlarini bajarishni mehnat faoliyati va jamiyat hayotidagi ishtiroki bilan birga qoʻshib olib borish imkonini yaratish uchun, jumladan, bolalarni tarbiya qilish muassasalari tarmogʻini tashkil etish va kengaytirish yoʻli orqali zarur qoʻshimcha ijtimoiy xizmatlarni taqdim etishni ragʻbatlantirish;

d) homiladorlik davrida xotin-qizlar salomatligi uchun zararli deb isbotlangan mehnat turlarida ularning alohida himoyasini taʼminlash.

3. Mazkur moddada nazarda tutilgan huquqlarni himoya qilishga taalluqli qonunchilik ilmiy-texnikaviy bilimlar asosida vaqti-vaqti bilan koʻrib chiqiladi, shuningdek zaruratga qarab qaytadan koʻrib chiqiladi, bekor qilinadi yoki kengaytiriladi.

12-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar erkaklar va xotin-qizlarning tengligi asosida tibbiy xizmatdan, xususan, oilaning katta-kichikligini rejalashtirishga taalluqli masalalarda ham foydalanishini taʼminlash maqsadida sogʻliqni saqlash sohasida xotin-qizlarga nisbatan kamsitishga barham berish uchun barcha tegishli choralarni koʻradi;

2. Ishtirokchi-davlatlar ushbu moddaning 1-bandi qoidalaridan qatʼi nazar xotin-qizlarni homiladorlik, tugʻruq va tugʻruqdan keyingi davrida tegishli xizmatlarni, zaruriyat tugʻilganda, bepul xizmatlarni, shuningdek homiladorlik va emizikli davrda kerakli oziq-ovqatlarni yetkazib berishni taʼminlaydilar.

13-modda

Ishtirokchi-davlatlar erkak va xotin-qizlarning tengligi asosida teng huquqlarni taʼminlash maqsadida ijtimoiy va iqtisodiy hayotning boshqa sohalarida xotin-qizlarga nisbatan kamsitishga barham berish uchun barcha tegishli choralarni koʻradi, xususan:

a) oilaviy nafaqaga boʻlgan huquqi;

b) zayom, koʻchmas mulk hisobiga qarz va boshqa shakldagi moliyaviy kreditlarni olishga boʻlgan huquqi;

c) dam olish bilan bogʻliq tadbirlarda, sport mashgʻulotlarida va madaniy hayotning barcha sohalarida ishtirok etish huquqi.

14-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar qishloq joylarda yashovchi xotin-qizlar duch keladigan alohida muammolarni va ularning oʻz oilalarining iqtisodiy farovonligini taʼminlashda muhim rol oʻynashini, shu jumladan, ularning xoʻjalikning tovar boʻlmagan tarmoqlaridagi faoliyatini eʼtiborga olib, mazkur Konvensiya qoidalarini qishloq joylarida yashovchi xotin-qizlarga nisbatan qoʻllashni taʼminlash uchun barcha tegishli choralarni koʻradi.

2. Ishtirokchi-davlatlar erkak va xotin-qizlarning tengligi asosida ularning qishloq hududlarini rivojlantirishdagi ishtirokini taʼminlash va bunday rivojlanishdan foyda olishini taʼminlash maqsadida qishloq joylaridagi xotin-qizlarga nisbatan kamsitishga barham berish uchun barcha tegishli choralarni koʻradi, jumladan, bunday xotin-qizlarga quyidagi huquqlarni taʼminlaydilar:

a) barcha darajalarda rivojlanish rejalarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ishtirok etish;

b) oilaning katta-kichikligini rejalashtirish masalalari boʻyicha axborotlar, maslahatlar va xizmatlarni inobatga olgan holda tegishli tibbiy xizmatdan foydalanish;

c) ijtimoiy sugʻurta dasturlari qulayliklaridan bevosita foydalanish;

d) funksional savodxonlikni inobatga olib barcha turdagi tayyorlov hamda rasmiy va norasmiy ta'lim olish, shuningdek ularning texnikaviy darajasini oshirish uchun barcha turdagi jamoat xizmatlaridan, qishloq xoʻjalik masalalari boʻyicha maslahat berish xizmatidan foydalanish;

e) ishga yollash yoki mustaqil mehnat faoliyati orqali iqtisodiy imkoniyatlardan teng foydalanishni ta'minlash uchun oʻz-oʻziga yordam koʻrsatish guruhlari va shirkatlarni tashkil etish;

f) jamoa faoliyatining barcha turlarida ishtirok etish;

g) qishloq xoʻjalik kreditlari va zayomlari, sotish tizimi, tegishli texnologiyalari hamda yer va agrar islohotlarida, shuningdek yerlarni qayta joylashtirish rejalarida teng maqomga erishishga ega boʻlish;

h) tegishli turmush sharoitlaridan, ayniqsa, uy-joy sharoitlaridan, sanitariya xizmatlaridan, elektr va suv ta'minotidan, shuningdek transport va aloqa vositalaridan foydalanish.

IV QISM

15-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarning qonun oldida erkaklar bilan tengligini tan oladilar.

2. Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarga erkaklar bilan bir xil fuqarolik huquqlarini va uni amalga oshirishning bir xil imkoniyatlarini beradi. Ular, xususan, shartnomalarni tuzish va mulkni boshqarishda ularga teng huquqlar, shuningdek sudlar va tribunallarda ish koʻrishning barcha bosqichlarida ularga teng munosabatni ta'minlaydi.

3. Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarning huquqiy egaligini cheklashda oʻzining huquqiy oqibatiga ega har qanday barcha shartnomalar va boshqa barcha xususiy hujjatlarni haqiqiy emas deb hisoblaydilar.

4. Ishtirokchi-davlatlar shaxslarning koʻchib yurishi hamda yashash joyi va turar joyini tanlash erkinligiga taalluqli boʻlgan qonunchilikka nisbatan erkak va xotin-qizlarga bir xil huquqlarni taqdim etadi.

16-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar xotin-qizlarga nisbatan nikoh va oila munosabatlariga taalluqli barcha masalalarda kamsitishga barham berish uchun barcha tegishli choralarni koʻradi, xususan, erkak va xotin-qizlarning tengligi asosida quyidagilarni ta'minlaydi:

a) nikohga kirishishda boʻlgan bir xil huquqlar;

b) turmush oʻrtogʻini erkin tanlash hamda faqatgina oʻzining erkin va toʻliq roziligi bilan nikohga kirishishda boʻlgan bir xil huquqlar;

c) nikoh davrida va uni bekor qilishda bir xil huquq va burchlar;

d) oilaviy sharoitidan qat'i nazar, bolalarga taalluqli boʻlgan masalalarda erkak va xotin-qizlarning ota-ona sifatida bir xil huquq va majburiyatlari; barcha vaziyatlarda bolalarning manfaati ustun turadi;

e) bolalar soni va ularning tugʻilishi oʻrtasidagi oraliq toʻgʻrisidagi masalani erkin va mas'uliyatli hal qilishda bir xil huquqlar hamda axborot, ta'lim olish imkoni, shuningdek ushbu huquqlarni amalga oshirishga imkon beradigan vositalarga ega boʻlish;

f) bolalarning vasiylari, homiylari, vakillari va farzandlikka oluvchilari boʻlishda yoki milliy qonunchilikda koʻzda tutilgan shunga oʻxshash vazifalarni amalga oshirishda bir xil huquq va majburiyatlari; barcha vaziyatlarda bolalarning manfaati ustun turadi;

g) er va xotinning bir xil shaxsiy huquqlari, shu jumladan, ism-sharifini, kasb va mashgʻulotni tanlash huquqi;

h) er-xotinning mol-mulkka ham bepul, ham pullik egalik qilish, sotib olish, boshqarish, foydalanish va tasarruf qilishga nisbatan bir xil huquqlari.

2. Bolani unashtirish va nikohlash yuridik kuchga emas hamda nikohdan oʻtishning eng quyi yoshini aniqlash va nikohlarni fuqarolik holati dalolatnomalarida majburiy qayd etish maqsadida barcha zarur choralar, jumladan, qonunchilik choralari koʻriladi.

V QISM

17-modda

1. Mazkur Konvensiyaning amalga oshirilish jarayonini koʻrib chiqish uchun Konvensiya kuchga kirgan vaqtda oʻn sakkiztadan, u ratifikatsiya qilinganidan yoki unga oʻttiz beshinchi ishtirokchi-davlat qoʻshilganidan soʻng esa ushbu Konvensiya sohasini mukammal biladigan yuqori axloqiy sifatlarga va yetuk ma'lumotlarga ega boʻlgan yigirma uchta ekspertdan iborat Xotin-qizlarni kamsitishga barham berish boʻyicha qoʻmitasi ta'sis etiladi (keyingi oʻrinlarda – Qoʻmita deb ataladi). Bu ekspertlar ishtirokchi-davlatlar tomonidan oʻz fuqarolari ichidan saylanadilar va xususiy shaxs sifatida ish yuritadilar, bunda adolatli geografik taqsimot va sivilizatsiyaning har xil shakldagi, shuningdek asosiy huquqiy tizimlar vakillari hisobga olinadi.

2. Qoʻmita a'zolari ishtirokchi-davlatlar tomonidan koʻrsatilgan roʻyxatga kiritilgan shaxslar orasidan yashirin ovoz berish yoʻli bilan saylanadi. Har bir ishtirokchi-davlat oʻzining fuqarolari orasidan bitta shaxsni taklif qilishi mumkin.

3. Mazkur Konvensiyaning kuchga kirgan kunidan boshlab olti oydan soʻng birlamchi saylovlar oʻtkaziladi. Har bir saylov oʻtkazilishidan kamida uch oy oldin Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibi ishtirokchi-davlatlarga ikki oy ichida oʻz vakillarini koʻrsatish taklifi bilan xat yoʻllaydi. Bosh kotib ishtirokchi-davlatlarning koʻrsatmasi bilan shunday tarzda kiritilgan barcha shaxslarning roʻyxatini alifbo tartibida tayyorlaydi hamda bu roʻyxatni ishtirokchi-davlatlarga taqdim etadi.

4. Qoʻmita a'zolari Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibi tomonidan chaqiriladigan va BMT Markaziy muassasalarida oʻtkaziladigan ishtirokchi-davlatlar yigʻilishida saylanadilar. Ishtirokchi-davlatlarning soni uchdan ikki qismni tashkil etadigan bu yigʻilishda Qoʻmitaga saylangan shaxslar ovoz berishda qatnashadigan va ishtirok etadigan ishtirokchi-davlatlar vakillarining eng koʻp va mutlaq koʻp ovozini olgan nomzodlar hisoblanadi.

5. Qoʻmita a'zolari toʻrt yil muddatga saylanadilar. Biroq birinchi saylovda saylangan toʻqqiz a'zoning vakolat muddati ikki yil oʻtishi bilan tugaydi; birinchi saylovlar oʻtkazilishi bilan bu toʻqqiz a'zoning familiyasi Qoʻmita raisi tomonidan qur'a tashlash orqali tanlanadi.

6. Qoʻmitaning besh nafar qoʻshimcha a'zosini saylash oʻttiz beshinchi davlatning Konvensiyani ratifikatsiya qilganidan keyin yoki unga qoʻshilganidan keyin mazkur moddaning 2, 3 va 4-bandlari qoidalariga muvofiq amalga oshiriladi. Shu tarzda saylangan ikki nafar qoʻshimcha a'zoning vakolat muddati ikki yil oʻtishi bilan tugaydi; bu ikki nafar qoʻshimcha a'zoning familiyasi Qoʻmita raisi tomonidan qur'a tashlash orqali tanlanadi.

7. Ishtirokchi-davlat koʻzda tutilmagan boʻsh oʻrinlarni toʻldirish uchun Qoʻmita a'zosi sifatida oʻz vazifasini tugatgan ekspertning oʻrniga Qoʻmita ma'qullagan taqdirdagina oʻz fuqarolari orasidan boshqa ekspertni tayinlaydi.

8. Qoʻmita a'zolari Bosh Assambleya tomonidan tasdiqlangan mukofotlarni Qoʻmita vazifasining muhimligini hisobga olgan holda Assambleya tomonidan belgilangan tartib va shartlarda Birlashgan Millatlar Tashkilotining mablagʻlaridan oladi.

9. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibi mazkur Konvensiyaga muvofiq Qoʻmitaning vazifalari samarali amalga oshirilishi uchun zarur xodim va moddiy mablagʻlar bilan ta'minlaydi.

18-modda

1. Ishtirokchi-davlatlar ushbu Konvensiyaniig qoidalarini bajarish uchun qabul qilingan qonunchilik, sud, ma'muriy yoki boshqa chora-tadbirlar toʻgʻrisidagi va bu borada erishilgan yutuqlar haqidagi ma'ruzalarni Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh kotibiga Qoʻmita tomonidan koʻrib chiqilishi uchun taqdim etish majburiyatini oladilar:

a) manfaatdor davlat uchun mazkur Konvensiyaniig kuchga kirgan kunidan e'tiboran bir yil ichida;

b) shundan soʻng, hech boʻlmaganda har toʻrt yilda va soʻngra, qachonki, Qoʻmita bu haqda rasmiy ravishda soʻraganda.

2. Ma'ruzalarda mazkur Konvensiya boʻyicha majburiyatlarni bajarish darajasiga ta'sir koʻrsatadigan omillar va qiyinchiliklar koʻrsatilishi mumkin.

19-modda

1. Qoʻmita oʻzining shaxsiy bajaradigan ishlar tartibi qoidalarini tasdiqlaydi.

2. Qoʻmita ikki yil muddatga oʻzining mansabdor shaxslarini saylaydi.

20-modda

1. Qoʻmita ushbu Konvensiyaning 18-moddasiga muvofiq taqdim etilgan ma'ruzalarni koʻrib chiqish maqsadida, qoidaga koʻra ikki haftadan oshmaydigan davr mobaynida har yili majlis oʻtkazadi.

2. Qoʻmitaning yigʻilishlari qoidaga koʻra Birlashgan Millatlar Tashkilotining Markaziy muassasalarida yoki Qoʻmita tomonidan belgilanadigan boshqa istalgan qulay joyda oʻtkaziladi.

21-modda

1. Qoʻmita har yili Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasiga Iqtisodiy va Ijtimoiy Kengash orqali oʻzining faoliyati toʻgʻrisidagi ma'ruzasini taqdim etadi hamda ishtirokchi-davlatlardan olingan ma'ruza va axborotlarni oʻrganishga asoslangan umumiy xususiyatga ega taklif va tavsiyanomalarni kiritishi mumkin. Umumiy xususiyatga ega bunday taklif va tavsiyanomalar ishtirokchi-davlatlarning fikrlari bilan bir qatorda, agar ular mavjud boʻlsa, Qoʻmitaning ma'ruzasiga kiritiladi.

2. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibi Qo‘mita ma’ruzalarini Xotin-qizlarning ahvoli bo‘yicha komissiyasiga axborot uchun yuboradi.

22-modda

Ixtisoslashtirilgan muassasalar o‘zlarining faoliyat doirasiga kiradigan ushbu Konvensiyaning bunday qoidalarini amalga oshirish haqidagi masalalarni ko‘rib chiqishda vakillik qilish huquqiga ega. Qo‘mita ixtisoslashtirilgan muassasalarga ularning faoliyati doirasiga kiradigan sohalarda Konvensiyani amalga oshirish haqidagi ma’ruzalarni taqdim etishni taklif qilishi mumkin.

VI QISM

23-modda

Ushbu Konvensiyada hech bir narsa erkak va xotin-qizlar o‘rtasidagi teng huquqlikka erishishga ko‘maklashuvchi quyida mavjud bo‘lgan qoidalarga dahl qilmaydi:

a) ishtirokchi-davlatlarning qonunchiligida; yoki,

b) shunday davlat uchun kuchga ega bo‘lgan har qanday boshqa xalqaro konvensiya, shartnoma yoki bitimda.

24-modda

Ishtirokchi-davlatlar mazkur Konvensiyada tan olingan huquqlarning to‘liq amalga oshirilishiga erishish uchun milliy darajada barcha zarur choralarni ko‘rish majburiyatini oladilar.

25-modda

1. Mazkur Konvensiya barcha davlatlar tomonidan imzolanishi uchun ochiqdir.

2. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibi mazkur Konvensiyaning depozitariysi etib tayinlanadi.

3. Mazkur Konvensiya ratifikatsiya qilinishi lozim. Ratifikatsiya yorliqlari Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibiga saqlash uchun topshiriladi.

4. Mazkur Konvensiya barcha davlatlarning qo‘shilishi uchun ochiqdir. Qo‘shilish Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh kotibiga qo‘shilish to‘g‘risidagi hujjatni saqlash uchun topshirish orqali amalga oshiriladi.

26-modda

1. Mazkur Konvensiyani qayta ko‘rib chiqish to‘g‘risidagi iltimosnoma Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibi nomiga har qanday ishtirokchi-davlatlardan birining istalgan vaqtda yozma ravishdagi xabar orqali taqdim etilishi mumkin.

2. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh Assambleyasi, agar u qandaydir choralar ko‘rish zarurligini e’tirof etsa, bunday iltimosnomaga nisbatan aynan qanday choralar ko‘rish zarurligi to‘g‘risida qaror qabul qiladi.

27-modda

1. Ushbu Konvensiya yigirmanchi ratifikatsiya yorlig‘i yoki qo‘shilish to‘g‘risidagi hujjatlar Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibiga saqlash uchun topshirilganidan so‘ng o‘ttizinchi kundan kuchga kiradi.

2. Mazkur Konvensiyani ratifikatsiya qiladigan yoxud yigirmanchi ratifikatsiya yorligʻi yoki unga qoʻshilish toʻgʻrisidagi hujjat saqlash uchun topshirilgandan keyin unga qoʻshiladigan har bir davlat uchun ushbu Konvensiyaning ratifikatsiya yorligʻi yoki qoʻshilish toʻgʻrisidagi hujjat saqlash uchun topshirilganidan soʻng oʻttizinchi kundan kuchga kiradi.

28-modda

1. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibi ratifikatsiya qilish yoki qoʻshilish paytida davlatlar tomonidan qilingan qoʻshimcha shartlarning matnini qabul qiladi hamda barcha davlatlarga tarqatadi.

2. Mazkur Konvensiyaning maqsad va vazifalariga toʻgʻri kelmaydigan qoʻshimcha shartlar kiritilmaydi.

3. Qoʻshimcha shartlar istalgan vaqtda Bosh kotib nomiga yuborilgan tegishli bildirishnoma orqali bekor qilinishi mumkin, keyin esa u bu haqda barcha ishtirokchi-davlatlarni xabardor qiladi. Bunday bildirishnoma u olingan kundan boshlab kuchga kiradi.

29-modda

1. Mazkur Konvensiyani talqin etish yoki qoʻllashga nisbatan ikki yoki bir nechta ishtirokchi-davlatlar oʻrtasida muzokaralar yoʻli bilan hal etilmagan har qanday bahs tomonlardan birining iltimosiga binoan hakamlik muhokamasiga yuboriladi. Agar hakamlik muhokamasi haqida ariza berilgan paytdan boshlab olti oy mobaynida tomonlar hakamlik muhokamasini tashkil etishga nisbatan kelishuvga erisholmagan boʻlsa, tomonlardan biri ushbu bahsni Sud Nizomiga muvofiq tegishli ariza berish yoʻli bilan Xalqaro sudga topshirishi mumkin.

2. Har bir ishtirokchi-davlat mazkur Konvensiyani imzolash, ratifikatsiya qilish yoki qoʻshilish paytida ushbu moddaning 1-bandida koʻrsatilgan majburiyatlar bilan oʻzini bogʻliq deb hisoblamasligini bildirishi mumkin. Boshqa ishtirokchi-davlatlar shunga oʻxshash qoʻshimcha shartni qoʻygan har qanday ishtirokchi-davlatga nisbatan ushbu moddaning koʻrsatilgan bandidan kelib chiqadigan majburiyatlarni olmaydi.

3. Mazkur moddaning 2-bandiga muvofiq qoʻshimcha shartlarni qoʻygan har qanday ishtirokchi-davlat istagan vaqtda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibiga bildirishnoma yoʻllash orqali oʻz qoʻshimcha shartlarini olib tashlashi mumkin.

30-modda

Mazkur Konvensiyaning rus, ingliz, arab, ispan, xitoy, va fransuz tillaridagi matnlari aynan bir xil boʻlib, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bosh kotibiga saqlash uchun topshiriladi.

Vakolatga ega boʻlgan quyida imzo chekuvchilar mazkur Konvensiyani tasdiqlash uchun imzoladilar.

ХОТИН-ҚИЗЛАРНИ КАМСИТИШНИНГ БАРЧА ШАКЛЛАРИГА БАРҲАМ БЕРИШ ТЎҒРИСИДАГИ КОНВЕНЦИЯ

КИРИШ СЎЗИ

1948 йилда Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси қабул қилиниши билан унда эътироф этилган гендер тенглиги, аёллар ҳуқуқларини белгилаш ва кафолатлаш масаласига бағишланган халқаро миқёсида ҳужжат тузиш ҳақидаги чақириқлар дунёнинг турли минбарларидан янграй бошлади.

1967 йилда Бош Ассамблея томонидан Аёлларга нисбатан камситишларга барҳам бериш тўғрисидаги декларация қабул қилиниши хотин-қизлар ҳуқуқлари тўғрисидаги кенг қамровли халқаро келишувни ишлаб чиқишда биринчи қадам бўлди.

Мазкур ҳужжат жинс бўйича камситишни тақиқловчи, шунингдек давлатлар учун тавсиявий характерга эга бўлса-да, кутилган натижани бермади.

Халқаро ҳамжамият томонидан мазкур масалада глобал ҳаракатларга кўмаклашувчи ҳамда давлатлар зиммасига алоҳида мажбурият юклайдиган шартнома қабул қилиш зарурати пайдо бўлди. Хусусан, 1975 йилда Мехико шаҳрида ўтказилган БМТнинг Аёллар ҳолати бўйича Бутунжаҳон конференциясида “Аёллар ўн йиллиги” (1975–1985) эълон қилинди. Конференцияда қабул қилинган қарорга мувофиқ, Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш бўйича халқаро конвенцияни ишлаб чиқиш режалаштирилди. Мазкур ҳужжатнинг ҳар бир банди Бош Ассамблеянинг Учинчи қўмитаси ва Аёллар ҳолати бўйича комиссиясида узоқ муҳокама қилинди, бу эса ҳужжат матнини тайёрлаш жараёнини сезиларли даражада кечиктирди.

Масъул шахслар ҳужжат матнини тайёрлаш устида беш йил давомида иш олиб бердилар. Ниҳоят, БМТ Бош Ассамблеяси 1979 йил 18 декабрдаги 34/180-сонли резолюцияси билан Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги конвенцияни қабул қилди. Конвенция йигирмата давлат томонидан ратификация қилинганидан сўнг, ҳужжат 1981 йил 3 сентябрда кучга кирди. Швеция ушбу ҳужжатни имзолаган илк давлат ҳисобланади. Бугунги кунга қадар Конвенцияни 189 мамлакат ратификация қилган. Конвенция 1995 йил 18 августда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан ратификация қилинган.

1979 йилда қабул қилинган БМТнинг Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги конвенцияси (ёки CEDAW Конвенцияси) хотин-қизларнинг фуқаролик, сиёсий, ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳуқуқларига бағишланган халқаро қонун сифатида эътироф этилган. Мазкур ҳужжат халқаро ҳамжамиятнинг хотин-қизлар ҳуқуқлари борасидаги якдил қарашларини ифода этади.

Ушбу Конвенция БМТнинг инсон ҳуқуқлари бўйича тўққизта асосий Конвенцияларидан бири ҳисобланади. Конвенция 6 та қисм ва 30 та моддадан иборат. Унинг дастлабки тўрт қисми хотин-қизлар ва эркакларнинг қонун олдида тенг

ҳуқуқлилигини кафолатлайди. Улар хотин-қизларнинг ижтимоий муносабатлардаги ҳуқуқларининг бузилишига қарши курашиш, уларнинг сиёсий, юридик ва фуқаролик ҳуқуқларини, шунингдек, ижтимоий ва иқтисодий ҳуқуқларини таъминлаш, уларнинг таълим олиш, ишга жойлашиш ва саломатлигини муҳофаза қилишга, никоҳ ва оиладаги мавқеини мустаҳкамлашга қаратилган. Бешинчи ва олтинчи қисмлар Конвенциянинг бажарилишини, уни амалга ошириш жараёнларини, шунингдек, давлатларнинг масъулият ва мажбуриятларини белгилаш орқали Конвенция ҳамда бошқа халқаро ва миллий қонунчилик ўртасидаги муносабатларни тизимли тартибга солинишини назорат қилиш органи бўлган Қўмитани ташкил этишга бағишланади.

1981 йилда Хотин-қизларни камситишга барҳам бериш бўйича қўмитаси таъсис этилган. Қўмита фаолияти давомида Конвенциянинг асосий моддалари ижросини кўриб чиқиши ҳамда уларнинг мазмуни ва қўлланилиши бўйича тавсиялар бериши мумкин. Ушбу тавсиялар иштирокчи-давлатларга гендер тенгликка эришиш ва хотин-қизлар ҳуқуқларини таъминлашга эришишга қаратилган миллий қонунчилик манбаларини мустаҳкамлашга кўмаклашади.

Конвенциянинг асосий принцип ва қоидалари Ўзбекистон Республикаси миллий қонунчилигида, шунингдек, 2023 йил апрель ойида умумхалқ овоз бериш йўли билан қабул қилинган Ўзбекистоннинг янги таҳрирдаги Конституциясида ўз ифодасини топган. Хусусан, Конституциянинг 42 ва 58-моддаларида аёлларнинг меҳнат ҳуқуқлари бузилишини олдини олиш, улар учун муносиб турмуш ва иш шароитларини яратиш ҳамда хотин-қизларга жамиятнинг барча жабҳаларида эркаклар билан тенг ҳуқуқ ва имкониятлар таъминланиши назарда тутилган.

Бугунги кунда хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳар томонлама таъминлаш масалаларига оид 40 дан зиёд норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, хусусан, “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”, “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида” ҳамда “Фуқароларнинг репродуктив саломатлигини сақлаш тўғрисида”ги янги қонунлар қабул қилинган.

Шу билан бирга, мамлакатимизда Қўмитанинг даврий маърузалар юзасидан тегишли тавсияларини амалга оширишда алоҳида механизм яратилган бўлиб, бунда соҳага доир барча ижроия ҳокимият органларининг фаол иштироки таъминланган. Биргина мисол, 2022 йил 15–16 февраль кунлари Женевада Қўмита Конвенция қоидаларини бажариш юзасидан Ўзбекистон Республикасининг Олтинчи даврий маърузасини кўриб чиқди. Кўриб чиқиш якунлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Қўшма қарори билан БМТ Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш қўмитасининг якуний тавсияларини амалга ошириш юзасидан 2022–2025 йилларга мўлжалланган Миллий ҳаракатлар режаси қабул қилинди. Миллий ҳаракатлар режаси 64 та вазирлик, идора ва ташкилотлар томонидан навбатдаги ҳисобот даврига қадар ижроси таъминланиши керак бўлган 69 та банддан иборат чора-тадбирларни ўз ичига олади.

Хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги иштирокини кенгайтириш ва уларнинг давлат функцияларини тартибга солишга қўшган ҳиссасини ошириш бўйича фаол ишлар олиб борилмоқда. Бугунги кунда хотин-қизларнинг давлат бошқарувидаги улуши 2017 йилдаги 27 %дан 35 %га ошди.

Ўзбекистон тарихида илк бор парламентда хотин-қизлар сони тавсия этилган даражага етиб, қарийб 32 %ни ташкил этди ҳамда дунёдаги 190 парламент орасида 37-ўринни эгаллади. Хотин-қизларнинг бошқарув лавозимидаги улуши 27 %, сиёсий партияларда – 44 %, олий таълимда – 40 %, тадбиркорликда – 35 %ни ташкил этади.

Ҳозирги пайтда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатларининг 33 %и, Сенат аъзоларининг 24 %и, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси, халқ депутатлари вилоятлар, Тошкент шаҳар ва туман (шаҳар) Кенгашлари депутатларининг 25 %и аёллардан иборат.

Минтақада хотин-қизларни қўллаб-қувватлаш мақсадида норасмий минтақавий платформа сифатида 2020 йилнинг декабрь ойида Марказий Осиё мамлакатлари Етакчи аёллар мулоқоти ташкил этилди. 2021 йилда Ўзбекистон мазкур Мулоқотга биринчи бўлиб раислик қилди.

Шунингдек, 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси, 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси, “Ўзбекистон–2030” стратегияси, Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикасининг Миллий стратегияси, 2030 йилга қадар Ўзбекистонда гендер тенгликка эришиш стратегияси, Барқарор ривожланиш соҳасидаги миллий мақсад ва вазифаларнинг қабул қилиниши гендер тенгликка эришиш ва хотин-қизлар ҳуқуқларини кафолатлаш борасида ҳуқуқий асосларни тубдан мустаҳкамлади.

Ўзбекистоннинг гендер тенглигига эришишдаги ютуқлари БМТ, Парламентлараро Иттифоқ, Жаҳон банки томонидан алоҳида эътироф этилиб, халқаро индексларда ўз аксини топмоқда. Масалан, 2020 йилда Ўзбекистон Аёллар, бизнес ва қонун индексида хотин-қизлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва гендер тенглик бўйича аҳамиятга молик ислоҳотларни амалга оширган 27 давлат қаторига киритилди.

Бундан ташқари, 2023 йилда Ўзбекистон Очиқ гендер маълумотлар индекси бўйича 69,7 балл тўплаган ҳолда дунёдаги энг яхши 20 мамлакат орасидан жой олди. 2024 йилда Ўзбекистон Жаҳон банкининг “Аёллар, бизнес ва қонун” рейтингида ҳуқуқий соҳада гендер тенглиги бўйича улкан ютуқларга эришган 5 мамлакат қаторига кирди.

БМТнинг Барқарор ривожланиш ечимлари тармоғи (SDSN) ва халқаро экспертлар томонидан 2023 йилда шакллантирилган БРМ рейтинги (SDG index) ҳисоботига кўра, Ўзбекистон 166 мамлакат орасида 71,1 индекс билан рейтингидаги мавқеи 8 поғонага кўтарилиб 69-ўринни эгаллади.

Жорий йил халқаро ҳамжамият томонидан Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги конвенция қабул қилинганининг 45 йиллиги кенг нишонланмоқда.

Шу муносабат билан, мазкур соҳадаги ислоҳотларни изчил давом эттириш мақсадида Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази вазирлик, идора ва ташкилотлар билан ҳамкорликда БМТнинг Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги конвенциясининг 45 йиллигини нишонлашга бағишланган тадбирлар дастурини ишлаб чиқди. Тадбирлар дастури Ўзбекистон Республикасида инсон ҳуқуқлари соҳасидаги Жаҳон таълим

дастурининг тўртинчи босқичини амалга ошириш бўйича Миллий комиссияси томонидан муҳокама қилинди ва тасдиқланди.

Тадбирлар дастурида халқаро, минтақавий ва миллий тадбирлар ўтказиш, инсон ҳуқуқлари бўйича ахборот-маърифий ҳамда таълим-тарбиявий ишларни такомиллаштириш, шунингдек аҳоли, ёшлар ва болалар учун дарслик, қўлланма ва бошқа адабиётларни тайёрлаш каби чора-тадбирларни амалга ошириш кўзда тутилган.

Қўлингиздаги ушбу Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги конвенциянинг тўрт тилда (ўзбек, қорақалпоқ инглиз ва рус) чоп этилишида унда белгиланган халқаро стандартлар ва хотин-қизлар ҳуқуқларига бағишланган қоидаларнинг асл мазмун-моҳиятини кенг оммага етказиш ҳамда ижтимоий ҳаётга мунтазам тадбиқ этиб бориш мақсад қилинган.

Хулоса сифатида айтиш мумкинки, Ўзбекистон инсон ҳуқуқлари соҳасидаги ислоҳотларни давом эттириш ва бу борадаги ҳаракатларни миллий даражада кенг миқёсда амалга оширишни қўллаб-қувватлайди. Бу эса, мамлакатда гендер тенгликни таъминлаш ва хотин-қизлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш йўлидаги саъй-ҳаракатларни янги босқичга олиб чиқишга хизмат қилади.

Акмал Саидов,
академик, юридик фанлар доктори,
профессор

ХОТИН-ҚИЗЛАРНИ КАМСИТИШНИНГ БАРЧА ШАКЛЛАРИГА БАРҲАМ БЕРИШ ТЎҒРИСИДАГИ КОНВЕНЦИЯ

Ушбу Конвенциянинг иштирокчи-давлатлари:

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Низоми инсоннинг асосий ҳуқуқларига, инсон шахсиятининг қадр-қиммати ва қадриятига, эркак ва хотин-қизларнинг тенг ҳуқуқлигига ишончни яна қарор топтирганлигини ҳисобга *олган ҳолда*;

Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси камситишга йўл қўймаслик тамойилини тасдиқлаганини ва барча одамлар ўзининг қадр-қиммати ҳамда ҳуқуқида эркин ва тенг бўлиб туғилишини, ҳар бир инсон унда эътироф этилган барча ҳуқуқ ва эркинликларга ҳеч қандай фарқларсиз, шу жумладан, жинсга нисбатан ҳам эга бўлиши кераклигини маълум қилганини *ҳисобга олиб*,

Инсон ҳуқуқлари тўғрисидаги халқаро пактларнинг иштирокчи-давлатларига эркак ва хотин-қизлар учун барча иқтисодий, ижтимоий, маданий, фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлардан тенг фойдаланиш ҳуқуқини таъминлаш мажбурияти юклатилганлигини *ҳисобга олиб*,

эркак ва хотин-қизларнинг тенг ҳуқуқли бўлишига ёрдам бериш мақсадида Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва ихтисослаштирилган муассасалар шафелигида тузилган халқаро конвенцияларни *эътиборга олиб*,

шунингдек, эркак ва хотин-қизларнинг тенг ҳуқуқли бўлишига ёрдам бериш мақсадида Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва ихтисослаштирилган муассасалар томонидан қабул қилинган резолюциялар, декларациялар ва тавсияномаларни *ҳисобга олиб*,

бироқ, мана шу турли ҳужжатларга қарамай, хотин-қизларга нисбатан жиддий камситилиш ҳоллари ҳали ҳам мавжудлигидан *ташвишланиб*,

хотин-қизларнинг камситилиши инсон қадр-қимматига бўлган тенг ҳуқуқлилик ва ҳурмат қилиш сабабларининг бузилишига, хотин-қизларнинг эркаклар билан бир қаторда ўз мамлакатининг сиёсий, ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаётида иштирок этишига тўсқинлик қилишини, жамият ва оила фаровонлигининг ўсишига ҳалақит беришини ҳамда хотин-қизларнинг ўз мамлакатлари ва инсониятнинг манфаатлари йўлида имкониятларини тўлиқ намоён қилишини янада қийинлаштиришини *эслатиб*,

қашшоқлик шароитларида хотин-қизларнинг озиқ-овқат, соғлиқни сақлаш, таълим, касбий тайёргарлик ва ишга жойлашиш имкониятлари, шунингдек бошқа эҳтиёжлардан фойдаланиш имконияти жуда кам эканлигидан *ташвишланиб*,

тенглик ва адолатга асосланган янги халқаро иқтисодий тартибнинг ўрнатилиши эркаклар ва хотин-қизлар ўртасидаги тенгликни таъминлашда сезиларли ҳисса қўшишига қатъий *ишониб*,

ирқий айирмачилик, барча турдаги ирқчилик, ирқий камситиш, эски ва янги мустамлакачилик (колониализм ва неоколониализм), агрессия, хорижий босиб олиниш ва ҳукмронлик ҳамда давлатларнинг ички ишларига аралашишга барҳам бериш эркаклар ва хотин-қизлар ҳуқуқларини тўла амалга ошириш учун зарур эканлигини *таъкидлаб*,

халқаро тинчлик ва хавфсизликни мустаҳкамлаш, халқаро кескинликни юмшатиш, уларнинг ижтимоий ва иқтисодий тизимларидан қатъи назар, барча давлатлар ўртасида ўзаро ҳамкорлик, оммавий ва батамом қуролсизланиш, хусусан, қатъий ва самарали халқаро назорат остида ядровий қуролсизланиш, мамлакатлар ўртасидаги муносабатларда адолат, тенглик ва ўзаро манфаатдорлик тамойилларини қарор топтириш ҳамда чет эл ва мустамлака ҳукмронлиги ҳамда хорижий истило остида бўлган халқларнинг ўз тақдирини ўзи белгилаш ва мустақилликка бўлган ҳуқуқини амалга ошириш, шунингдек давлатларнинг миллий суверенитети ва ҳудудий яхлитлигини ҳурмат қилиш ижтимоий тараққиёт ва ривожланишга кўмаклашишини ҳамда бунинг натижасида эркаклар ва хотин-қизлар ўртасида тўлиқ тенгликка эришишга имкон беришини *тасдиқлаб*,

мамлакатнинг тўлиқ ривожланиши, бутун дунёда фаровонлик ва тинчлик иши хотин-қизларнинг барча соҳаларда эркаклар билан баравар мумкин қадар кўпроқ иштирокини талаб қилишига қатъий *ишониб*,

хотин-қизларнинг оила фаровонлиги ва жамият ривожига қўшаётган ҳозиргача тўлиқ тан олинмаган ҳиссасининг аҳамиятини, оналикнинг ижтимоий аҳамиятини ҳамда оилада ва бола тарбиясида ота-онанинг ўрнини ҳисобга олиб, хотин-қизларнинг насл давомчиси сифатидаги ўрни хотин-қизлар ҳуқуқларининг камситилишига сабаб бўлмаслиги кераклигини, чунки болаларнинг тарбияси эркак ва хотин-қизларнинг ҳамда бутун жамиятнинг биргаликдаги жавобгарлигини талаб қилишини *англаб*,

эркак ва хотин-қизлар ўртасида тўла тенгликка эришиш учун ҳам эркак, ҳам хотин-қизларнинг жамият ва оиладаги анъанавий ўрнини ўзгартириш зарурлигини *ёдда тутиб*,

Хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги декларациясида эълон қилинган тамойилларни амалга ошириш ва шу мақсадда бундай камситишларнинг барча шакллари ва кўринишларига барҳам бериш учун зарур чораларни кўришга қатъий қарор *қилиб*,

қуйидагилар тўғрисида *КЕЛИШИБ ОЛДИЛАР*:

I ҚИСМ

1-модда

Мазкур Конвенциянинг мақсади учун “хотин-қизларга нисбатан камситиш” тушунчаси сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маданий, фуқаролик ёки ҳар қандай бошқа соҳада инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларига эркак ва хотин-қизларнинг тенг ҳуқуқлилиги асосида хотин-қизларнинг оилавий аҳволидан қатъи назар, улар томонидан тан олиш, фойдаланиш ёки амалга оширишни бўшаштиришга ёхуд

йўққа чиқаришга йўналтирилган жинсий белгиларига кўра ҳар қандай фарқ, истисно ёки чеклашни англатади.

2-модда

Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларни камситишнинг барча шаклларини қоралаб, зудлик билан барча тегишли усуллар орқали хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш сиёсатини олиб боришга келишадилар ва шу мақсадда қуйидаги мажбуриятларни оладилар:

а) эркаклар билан хотин-қизларнинг тенг ҳуқуқлилик тамойилини, агарда бу ҳозиргача қилинган бўлмаса, миллий Конституцияга ёки бошқа тегишли қонунчиликка киритиш ва қонун ҳамда бошқа тегишли воситалар ёрдамида ушбу тамойилни амалиётга жорий этилишини таъминлаш;

b) хотин-қизларга нисбатан ҳар қандай камситишни тақиқловчи тегишли қонунчилик ва бошқа чораларни, жумладан, зарур бўлганда санкцияларни қабул қилиш;

c) ваколатли миллий судлар ва бошқа давлат муассасаларининг ёрдами билан хотин-қизларни камситишнинг ҳар қандай актига қарши самарали ҳимоя қилишни таъминлаш орқали хотин-қизлар ҳуқуқларини эркаклар билан тенглик асосида юридик ҳимоя қилиш тартибини ўрнатиш;

d) хотин-қизларга нисбатан камситадиган бирон-бир ҳужжатларни ёки хатти-ҳаракатларни амалга оширишдан тийилиш ҳамда давлат органлари ва муассасалари ушбу мажбуриятга мувофиқ иш кўришларига кафолат бериш;

e) бирон-бир шахс, ташкилот ёки корхона томонидан хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш учун барча тегишли чораларни кўриш;

f) хотин-қизларга нисбатан камситишни ифодалайдиган амалдаги қонунлар, қарорлар, урф-одатлар ва амалиётни ўзгартириш ёки бекор қилиш учун барча тегишли чораларни, жумладан, қонунчилик чораларини кўриш;

g) ўзининг жиноят қонунчилигидаги хотин-қизларга нисбатан камситишни ифодалайдиган барча қоидаларини бекор қилиш.

3-модда

Иштирокчи-давлатлар барча соҳаларда, хусусан, сиёсий, ижтимоий, иқтисодий ва маданий соҳаларда хотин-қизларнинг эркаклар билан тенглик асосида инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларини рўёбга чиқаришлари ҳамда фойдаланишларини кафолатлаш мақсадида уларни ҳар томонлама ривожланишини ва тараққиётини таъминлаш учун барча тегишли чораларни, жумладан, қонунчилик чораларини кўрадилар.

4-модда

1. Мазкур Конвенцияда белгиланганидек, иштирокчи-давлатлар томонидан эркаклар ва хотин-қизлар ўртасида амалда тенглигини таъминлашни тезлаштиришга йўналтирилган вақтинчалик махсус чораларни қабул қилиш камситувчи деб ҳисобланмайди, бироқ у асло тенг ҳуқуқли бўлмаган ёки табақалаштирилган андозаларнинг сақланиб қолишига олиб келмаслиги керак; имкониятлар тенглиги ва тенг ҳуқуқлилик муносабатининг мақсадларига эришилгандан сўнг бу чоралар бекор қилиниши шарт.

2. Иштирокчи-давлатлар томонидан оналикни ҳимоя қилишга йўналтирилган махсус чоралар, жумладан, ушбу Конвенцияда мавжуд бўлган чораларнинг қабул қилиниши камситувчи деб ҳисобланмайди.

5-модда

Иштирокчи-давлатлар қуйидаги мақсадларда барча тегишли чораларни қабул қиладилар:

a) эркаклар ва хотин-қизлар хулқ-атворининг ижтимоий ва маданий моделларини жинслардан бирининг паст бўлиши ёки устун бўлиши ёхуд эркак ва аёл ролининг бир хиллиги ғоясига асосланган хурофотларга барҳам бериш ҳамда урф-одатлар ва бошқа барча амалиётларни тугатишга эришиш мақсадида ўзгартириш;

b) барча ҳолатларда болалар манфаатлари устун туриши шарти билан оилавий тарбия ўз ичига оналикни ижтимоий вазифа сифатида тўғри англашни ҳамда эркак ва хотин-қизларнинг ўз болаларининг тарбияси ҳамда камолоти учун умумий жавобгарлиги эътироф этилишини қамраб олишини таъминлаш.

6-модда

Иштирокчи-давлатлар хотин-қизлар савдоси ва хотин-қизларни фоҳишаликка эксплуатация қилишнинг барча турларига чек қўйиш учун барча тегишли чораларни, жумладан, қонунчилик чораларини кўради.

II ҚИСМ

7-модда

Иштирокчи-давлатлар мамлакатнинг сиёсий ва ижтимоий ҳаётида хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш юзасидан барча тегишли чораларни кўрадилар, хусусан, хотин-қизларга эркаклар билан тенг шароитларда қуйидаги ҳуқуқларни таъминлайдилар:

a) барча сайловлар ва оммавий референдумларда овоз бериш ҳамда барча оммавий сайланадиган органларга сайланиш;

b) давлат сиёсатини шакллантириш ва амалга оширишда иштирок этиш ҳамда давлат лавозимларини эгаллаш, шунингдек давлат бошқарувининг барча даражаларида ҳамма давлат вазифаларини амалга ошириш;

c) мамлакат ижтимоий ва сиёсий ҳаётининг муаммолари билан шуғулланувчи ноҳукумат ташкилотлар ва уюшмаларнинг фаолиятида иштирок этиш.

8-модда

Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларнинг эркаклар билан тенглик асосида ва ҳеч қандай камситишсиз халқаро миқёсда ўз ҳукуматлари номидан вакиллик қилиш ҳамда халқаро ташкилотлар ишида иштирок этиш имкониятини таъминлаш учун барча тегишли чораларни кўради.

9-модда

1. Иштирокчи-давлатлар фуқароликни қабул қилиш, ўзгартириш ёки сақлаб қолишга нисбатан хотин-қизларга эркаклар билан тенг ҳуқуқларни беради. Улар, хусусан, чет эллик билан турмуш қурганда ҳам, никоҳда бўлган вақтида турмуш

ўртоғининг фуқаролиги ўзгарганида ҳам хотин-қизларнинг фуқаролиги ўз-ўзидан ўзгаришига олиб келмаслигини, уни фуқаролиги бўлмаган шахсга айлантирмаслигини ва турмуш ўртоғининг фуқаролигини қабул қилишга мажбур қилолмаслигини таъминлайди.

2. Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларга ўз фарзандларининг фуқаролигига нисбатан эркаклар билан тенг ҳуқуқлар беради.

III ҚИСМ

10-модда

Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш, хусусан, эркаклар ва хотин-қизларнинг тенглиги асосида уларга таълим соҳасидаги эркаклар билан тенг ҳуқуқларни таъминлаш учун барча зарур чораларни кўради:

a) шаҳар туманларидаги каби қишлоқ жойларида ҳам барча тоифадаги ўқув муассасаларида таълим олиш имконига эга бўлиш ва диплом олиш, касб ёки мутахассисликни танлаш учун бир хил шароитларни яратиш, бу тенглик мактабгача таълим, умумтаълим, махсус ва олий техник таълимда, шунингдек касбий тайёргарликнинг барча турларида таъминланади;

b) бир хил ўқув дастурлари, бир хил имтиҳонлар, бир хил малакали ўқитувчилар таркиби, тенг сифатли мактаб хоналари ва жиҳозларидан фойдаланиш;

c) таълим олишнинг барча босқичлари ва шаклларида эркак ва хотин-қизларнинг биргаликда таълим олиши ва ушбу мақсадга эришишга кўмаклашадиган бошқа турдаги таълим олишни рағбатлантириш орқали, хусусан, ўқув қўлланмалари ва мактаб дастурларини қайта кўриб чиқиш ҳамда ўқитиш услубларини мослаштириш йўли билан ҳар қандай андозадаги концепцияни бартараф этиш;

d) таълим учун стипендия ва бошқа нафақалар олишда бир хил имкониятлар;

e) эркаклар ва хотин-қизларнинг билимларидаги ҳар қандай узилишни мумкин қадар тезроқ қисқартиришга йўналтирилган, жумладан, катта ёшдагилар орасида саводхонликни оммалаштириш дастурлари ва функционал саводхонлик дастурини, хусусан, таълим олишни давом эттириш дастуридан фойдаланишнинг бир хил имкониятлари;

f) мактабни тугатмаётган қизлар сонини қисқартириш ҳамда мактабни барвақт тарк этган қизлар ва аёллар учун дастурлар ишлаб чиқиш;

g) спорт ва жисмоний тайёргарлик машғулотларида фаол қатнашиш учун бир хил имкониятлар;

h) оилаларнинг соғломлиги ва фаровонлигини таъминлашга кўмаклашиш мақсадида таълим хусусиятига эга махсус ахборотлар, жумладан, оиланинг каттакичиклигини режалаштириш тўғрисидаги ахборот ва маслаҳатлардан фойдаланиш имконияти.

11-модда

1. Иштирокчи-давлатлар эркаклар ва хотин-қизларнинг тенглиги асосида тенг ҳуқуқларни таъминлаш билан бандлик соҳасида хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш учун барча тегишли чораларни кўради, хусусан:

a) барча одамларнинг ажралмас ҳуқуқи сифатида меҳнатга бўлган ҳуқуқи;

b) ишга ёлланишда бир хил имкониятларга эга бўлиш, шу билан бирга, ишга ёлланишда бир хил танлаб олиш мезонларини қўллаш ҳуқуқи;

c) касб ёки иш турини эркин танлаш, лавозим бўйича кўтарилиш ва бандлик кафолати, шунингдек шогирдлик, юқори даражадаги касбий тайёргарлик ва мунтазам қайта тайёрлашни ўз ичига олган меҳнат қилишнинг барча имтиёзлари ва шарт-шароитларидан фойдаланиш, касбий тайёргарлик ва қайта тайёргарлик олиш ҳуқуқи;

d) имтиёзлар олган ҳолда тенг мукофотлаш, тенг қийматга эга бўлган меҳнатга нисбатан тенг шароитларга, шунингдек иш сифатини баҳолашга тенг ёндашиш ҳуқуқи;

e) ижтимоий таъминотга бўлган ҳуқуқи, хусусан, нафақага чиқиш, ишсизлик, касаллик, ногиронлик, қарилик ва меҳнат қобилиятини йўқотишнинг бошқа ҳолатларида, шунингдек ҳақ тўланадиган таътилга бўлган ҳуқуқ;

f) соғлиқни сақлаш ва хавфсиз меҳнат шароитлари, жумладан, наслни давом эттириш вазифасини сақлаб қолишга бўлган ҳуқуқи.

2. Хотин-қизларга нисбатан турмушга чиққанлиги ёки оналиги сабабли камситишнинг олдини олиш ва уларга меҳнат қилишга бўлган самарали ҳуқуқларни кафолатлаш учун иштирокчи-давлатлар қуйидагиларни амалга ошириш учун тегишли чораларни кўради:

a) ҳомиладорлигига ёки ҳомиладорлик ва туғруқ бўйича таътилига асосан ишдан бўшатиш таҳдиди остида санкциялар қўллашни ёхуд ишдан бўшатиш пайтида оилавий аҳволи туфайли камситишни тақиқлаш;

b) аввалги иш жойини, лавозимини ёки ижтимоий нафақаларини йўқотмаган ҳолда ҳомиладорлик ва туғруқ бўйича ҳақ тўланадиган таътиллар ёки таққослама ижтимоий нафақалар тўланадиган таътиллар жорий этиш;

c) ота-оналарга оилавий мажбуриятларини бажаришни меҳнат фаолияти ва жамият ҳаётидаги иштироки билан бирга қўшиб олиб бориш имконини яратиш учун, жумладан, болаларни тарбия қилиш муассасалари тармоғини ташкил этиш ва кенгайтириш йўли орқали зарур қўшимча ижтимоий хизматларни тақдим этишни рағбатлантириш;

d) ҳомиладорлик даврида хотин-қизлар саломатлиги учун зарарли деб исботланган меҳнат турларида уларнинг алоҳида ҳимоясини таъминлаш.

3. Мазкур моддада назарда тутилган ҳуқуқларни ҳимоя қилишга таааллуқли қонунчилик илмий-техникавий билимлар асосида вақти-вақти билан кўриб чиқилади, шунингдек заруратга қараб қайтадан кўриб чиқилади, бекор қилинади ёки кенгайтирилади.

12-модда

1. Иштирокчи-давлатлар эркаклар ва хотин-қизларнинг тенглиги асосида тиббий хизматдан, хусусан, оиланинг катта-кичиклигини режалаштиришга тааллуқли масалаларда ҳам фойдаланишини таъминлаш мақсадида соғлиқни сақлаш соҳасида хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш учун барча тегишли чораларни кўради;

2. Иштирокчи-давлатлар ушбу модданинг 1-банди қоидаларидан қатъи назар хотин-қизларни ҳомиладорлик, туғруқ ва туғруқдан кейинги даврида тегишли хизматларни, зарурият туғилганда, бепул хизматларни, шунингдек ҳомиладорлик ва эмизикли даврда керакли озиқ-овқатларни етказиб беришни таъминлайдилар.

13-модда

Иштирокчи-давлатлар эркак ва хотин-қизларнинг тенглиги асосида тенг ҳуқуқларни таъминлаш мақсадида ижтимоий ва иқтисодий ҳаётнинг бошқа соҳаларида хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш учун барча тегишли чораларни кўради, хусусан:

a) оилавий нафақага бўлган ҳуқуқи;

b) заём, кўчмас мулк ҳисобига қарз ва бошқа шаклдаги молиявий кредитларни олишга бўлган ҳуқуқи;

c) дам олиш билан боғлиқ тадбирларда, спорт машғулотларида ва маданий ҳаётнинг барча соҳаларида иштирок этиш ҳуқуқи.

14-модда

1. Иштирокчи-давлатлар қишлоқ жойларда яшовчи хотин-қизлар дуч келадиган алоҳида муаммоларни ва уларнинг ўз оилаларининг иқтисодий фаровонлигини таъминлашда муҳим роль ўйнашини, шу жумладан, уларнинг хўжаликнинг товар бўлмаган тармоқларидаги фаолиятини эътиборга олиб, мазкур Конвенция қоидаларини қишлоқ жойларида яшовчи хотин-қизларга нисбатан қўллашни таъминлаш учун барча тегишли чораларни кўради.

2. Иштирокчи-давлатлар эркак ва хотин-қизларнинг тенглиги асосида уларнинг қишлоқ ҳудудларини ривожлантиришдаги иштирокини таъминлаш ва бундай ривожланишдан фойда олишини таъминлаш мақсадида қишлоқ жойларидаги хотин-қизларга нисбатан камситишга барҳам бериш учун барча тегишли чораларни кўради, жумладан, бундай хотин-қизларга қуйидаги ҳуқуқларни таъминлайдилар:

a) барча даражаларда ривожланиш режаларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда иштирок этиш;

b) оиланинг катта-кичиклигини режалаштириш масалалари бўйича ахборотлар, маслаҳатлар ва хизматларни инобатга олган ҳолда тегишли тиббий хизматдан фойдаланиш;

c) ижтимоий суғурта дастурлари қулайликларидан бевосита фойдаланиш;

d) функционал саводхонликни инобатга олиб барча турдаги тайёрлов ҳамда расмий ва норасмий таълим олиш, шунингдек уларнинг техникавий даражасини ошириш учун барча турдаги жамоат хизматларидан, қишлоқ хўжалик масалалари бўйича маслаҳат бериш хизматидан фойдаланиш;

e) ишга ёллаш ёки мустақил меҳнат фаолияти орқали иқтисодий имкониятлардан тенг фойдаланишни таъминлаш учун ўз-ўзига ёрдам кўрсатиш гуруҳлари ва ширкатларни ташкил этиш;

f) жамоа фаолиятининг барча турларида иштирок этиш;

g) қишлоқ хўжалик кредитлари ва заёмлари, сотиш тизими, тегишли технологиялари ҳамда ер ва аграр ислоҳотларида, шунингдек ерларни қайта жойлаштириш режаларида тенг мақомга эришишга эга бўлиш;

h) тегишли турмуш шароитларидан, айниқса, уй-жой шароитларидан, санитария хизматларидан, электр ва сув таъминотидан, шунингдек транспорт ва алоқа воситаларидан фойдаланиш.

IV ҚИСМ

15-модда

1. Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларнинг қонун олдида эркаклар билан тенглигини тан оладилар.

2. Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларга эркаклар билан бир хил фуқаролик ҳуқуқларини ва уни амалга оширишнинг бир хил имкониятларини беради. Улар, хусусан, шартномаларни тузиш ва мулкни бошқаришда уларга тенг ҳуқуқлар, шунингдек судлар ва трибуналларда иш кўришнинг барча босқичларида уларга тенг муносабатни таъминлайди.

3. Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларнинг ҳуқуқий эгалигини чеклашда ўзининг ҳуқуқий оқибатига эга ҳар қандай барча шартномалар ва бошқа барча хусусий ҳужжатларни ҳақиқий эмас деб ҳисоблайдилар.

4. Иштирокчи-давлатлар шахсларнинг кўчиб юриши ҳамда яшаш жойи ва турар жойини танлаш эркинлигига тааллуқли бўлган қонунчиликка нисбатан эркак ва хотин-қизларга бир хил ҳуқуқларни тақдим этади.

16-модда

1. Иштирокчи-давлатлар хотин-қизларга нисбатан никоҳ ва оила муносабатларига тааллуқли барча масалаларда камситишга барҳам бериш учун барча тегишли чораларни кўради, хусусан, эркак ва хотин-қизларнинг тенглиги асосида қуйидагиларни таъминлайди:

a) никоҳга киришишда бўлган бир хил ҳуқуқлар;

b) турмуш ўртоғини эркин танлаш ҳамда фақатгина ўзининг эркин ва тўлиқ розилиги билан никоҳга киришишда бўлган бир хил ҳуқуқлар;

c) никоҳ даврида ва уни бекор қилишда бир хил ҳуқуқ ва бурчлар;

d) оилавий шароитидан қатъи назар, болаларга тааллуқли бўлган масалаларда эркак ва хотин-қизларнинг ота-она сифатида бир хил ҳуқуқ ва мажбуриятлари; барча вазиятларда болаларнинг манфаати устун туради;

e) болалар сони ва уларнинг туғилиши ўртасидаги оралиқ тўғрисидаги масалани эркин ва масъулиятли ҳал қилишда бир хил ҳуқуқлар ҳамда ахборот, таълим олиш имкони, шунингдек ушбу ҳуқуқларни амалга оширишга имкон берадиган воситаларга эга бўлиш;

f) болаларнинг васийлари, ҳомийлари, вакиллари ва фарзандликка олувчилари бўлишда ёки миллий қонунчиликда кўзда тутилган шунга ўхшаш вазифаларни амалга оширишда бир хил ҳуқуқ ва мажбуриятлари; барча вазиятларда болаларнинг манфаати устун туради;

g) эр ва хотиннинг бир хил шахсий ҳуқуқлари, шу жумладан, исми-шарифини, *касб ва* машғулотни танлаш ҳуқуқи;

h) эр-хотиннинг мол-мулкка ҳам бепул, ҳам пуллик эгалик қилиш, сотиб олиш, *б*ошқариш, фойдаланиш ва тасарруф қилишга нисбатан бир хил ҳуқуқлар.

2. Болани унаштириш ва никоҳлаш юридик кучга эмас ҳамда никоҳдан ўтишнинг энг қуйи ёшини аниқлаш ва никоҳларни фуқаролик ҳолати далолатномаларида мажбурий қайд этиш мақсадида барча зарур чоралар, жумладан, қонунчилик чоралари кўрилади.

V ҚИСМ

17-модда

1. Мазкур Конвенциянинг амалга оширилиш жараёнини кўриб чиқиш учун Конвенция кучга кирган вақтда ўн саккизтадан, у ратификация қилинганидан ёки унга ўттиз бешинчи иштирокчи-давлат қўшилганидан сўнг эса ушбу Конвенция соҳасини мукаммал биладиган юқори ахлоқий сифатларга ва етук маълумотларга эга бўлган йигирма учта экспертдан иборат Хотин-қизларга нисбатан камситишларга барҳам бериш бўйича қўмитаси таъсис этилади (кейинги ўринларда Қўмита деб аталади). Бу экспертлар иштирокчи-давлатлар томонидан ўз фуқаролари ичидан сайланадилар ва хусусий шахс сифатида иш юритадилар, бунда адолатли географик тақсимот ва цивилизациянинг ҳар хил шаклдаги, шунингдек асосий ҳуқуқий тизимлар вакиллари ҳисобга олинади.

2. Қўмита аъзолари иштирокчи-давлатлар томонидан кўрсатилган рўйхатга киритилган шахслар орасидан яширин овоз бериш йўли билан сайланади. Ҳар бир иштирокчи-давлат ўзининг фуқаролари орасидан битта шахсни таклиф қилиши мумкин.

3. Мазкур Конвенциянинг кучга кирган кунидан бошлаб олти ойдан сўнг бирламчи сайловлар ўтказилади. Ҳар бир сайлов ўтказилишидан камида уч ой олдин Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби иштирокчи-давлатларга икки ой ичида ўз вакилларини кўрсатиш таклифи билан хат йўллайди. Бош котиб иштирокчи-давлатларнинг кўрсатмаси билан шундай тарзда киритилган барча шахсларнинг рўйхатини алифбо тартибида тайёрлайди ҳамда бу рўйхатни иштирокчи-давлатларга тақдим этади.

4. Қўмита аъзолари Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби томонидан чақириладиган ва БМТ Марказий муассасаларида ўтказиладиган иштирокчи-давлатлар йиғилишида сайланадилар. Иштирокчи-давлатларнинг сони учдан икки қисмни ташкил этадиган бу йиғилишда Қўмитага сайланган шахслар овоз беришда қатнашадиган ва иштирок этадиган иштирокчи-давлатлар вакилларининг энг кўп ва мутлақ кўп овозини олган номзодлар ҳисобланади.

5. Қўмита аъзолари тўрт йил муддатга сайланадилар. Бироқ биринчи сайловда сайланган тўққиз аъзонинг ваколат муддати икки йил ўтиши билан тугайди; биринчи сайловлар ўтказилиши билан бу тўққиз аъзонинг фамилияси Қўмита раиси томонидан қуръа ташлаш орқали танланади.

6. Қўмитанинг беш нафар қўшимча аъзосини сайлаш ўттиз бешинчи давлатнинг Конвенцияни ратификация қилганидан кейин ёки унга қўшилганидан кейин мазкур модданинг 2, 3 ва 4-бандлари қоидаларига мувофиқ амалга оширилади. Шу тарзда сайланган икки нафар қўшимча аъзонинг ваколат муддати икки йил ўтиши билан тугайди; бу икки нафар қўшимча аъзонинг фамилияси Қўмита раиси томонидан қуръа ташлаш орқали танланади.

7. Иштирокчи-давлат кўзда тутилмаган бўш ўринларни тўлдириш учун Қўмита аъзоси сифатида ўз вазифасини тугатган экспертнинг ўрнига Қўмита маъқуллаган тақдирдагина ўз фуқаролари орасидан бошқа экспертни тайинлайди.

8. Қўмита аъзолари Бош Ассамблея томонидан тасдиқланган мукофотларни Қўмита вазифасининг муҳимлигини ҳисобга олган ҳолда Ассамблея томонидан белгиланган тартиб ва шартларда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг маблағларидан олади.

9. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби мазкур Конвенцияга мувофиқ Қўмитанинг вазифалари самарали амалга оширилиши учун зарур ходим ва моддий маблағлар билан таъминлайди.

18-модда

1. Иштирокчи-давлатлар ушбу Конвенциянииг қоидаларини бажариш учун қабул қилинган қонунчилик, суд, маъмурий ёки бошқа чора-тадбирлар тўғрисидаги ва бу борада эришилган ютуқлар ҳақидаги маърузаларни Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош котибига Қўмита томонидан кўриб чиқилиши учун тақдим этиш мажбуриятини оладилар:

а) манфаатдор давлат учун мазкур Конвенциянииг кучга кирган кунидан эътиборан бир йил ичида;

b) шундан сўнг, ҳеч бўлмаганда ҳар тўрт йилда ва сўнгра, қачонки, Қўмита бу ҳақда расмий равишда сўраганда.

2. Маърузаларда мазкур Конвенция бўйича мажбуриятларни бажариш даражасига таъсир кўрсатадиган омиллар ва қийинчиликлар кўрсатилиши мумкин.

19-модда

1. Қўмита ўзининг шахсий бажарадиган ишлар тартиби қоидаларини тасдиқлайди.

2. Қўмита икки йил муддатга ўзининг мансабдор шахсларини сайлайди.

20-модда

1. Қўмита ушбу Конвенциянинг 18-моддасига мувофиқ тақдим этилган маърузаларни кўриб чиқиш мақсадида, қоидага кўра икки ҳафтадан ошмайдиган давр мобайнида ҳар йили мажлис ўтказади.

2. Қўмитанинг йиғилишлари қоидага кўра Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Марказий муассасаларида ёки Қўмита томонидан белгиланадиган бошқа исталган қулай жойда ўтказилади.

21-модда

1. Қўмита ҳар йили Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясига Иқтисодий ва Ижтимоий Кенгаш орқали ўзининг фаолияти тўғрисидаги маърузасини тақдим этади ҳамда иштирокчи-давлатлардан олинган маъруза ва ахборотларни ўрганишга асосланган умумий хусусиятга эга таклиф ва тавсияномаларни киритиши мумкин. Умумий хусусиятга эга бундай таклиф ва тавсияномалар иштирокчи-давлатларнинг фикрлари билан бир қаторда, агар улар мавжуд бўлса, Қўмитанинг маърузасига киритилади.

2. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби Қўмита маърузаларини Хотин-қизларнинг аҳволи бўйича комиссиясига ахборот учун юборади.

22-модда

Ихтисослаштирилган муассасалар ўзларининг фаолият доирасига кирадиган ушбу Конвенциянинг бундай қоидаларини амалга ошириш ҳақидаги масалаларни кўриб чиқишда вакиллик қилиш ҳуқуқига эга. Қўмита ихтисослашти-

рилган муассасаларга уларнинг фаолияти доирасига кирадиган соҳаларда Конвенцияни амалга ошириш ҳақидаги маърузаларни тақдим этишни таклиф қилиши мумкин.

VI ҚИСМ

23-модда

Ушбу Конвенцияда ҳеч бир нарса эркак ва хотин-қизлар ўртасидаги тенг ҳуқуқликка эришишга кўмаклашувчи қуйида мавжуд бўлган қоидаларга дахл қилмайди:

а) иштирокчи-давлатларнинг қонунчилигида; ёки,

b) шундай давлат учун кучга эга бўлган ҳар қандай бошқа халқаро конвенция, шартнома ёки битимда.

24-модда

Иштирокчи-давлатлар мазкур Конвенцияда тан олинган ҳуқуқларнинг тўлиқ амалга оширилишига эришиш учун миллий даражада барча зарур чораларни кўриш мажбуриятини оладилар.

25-модда

1. Мазкур Конвенция барча давлатлар томонидан имзоланиши учун очиқдир.

2. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби мазкур Конвенциянинг депозитарийси этиб тайинланади.

3. Мазкур Конвенция ратификация қилиниши лозим. Ратификация ёрлиқлари Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котибига сақлаш учун топширилади.

4. Мазкур Конвенция барча давлатларнинг қўшилиши учун очиқдир. Қўшилиш Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош котибига қўшилиш тўғрисидаги ҳужжатни сақлаш учун топшириш орқали амалга оширилади.

26-модда

1. Мазкур Конвенцияни қайта кўриб чиқиш тўғрисидаги илтимоснома Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби номига ҳар қандай иштирокчи-давлатлардан бирининг исталган вақтда ёзма равишдаги хабар орқали тақдим этилиши мумкин.

2. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош Ассамблеяси, агар у қандайдир чоралар кўриш зарурлигини эътироф этса, бундай илтимосномага нисбатан айнан қандай чоралар кўриш зарурлиги тўғрисида қарор қабул қилади.

27-модда

1. Ушбу Конвенция йигирманчи ратификация ёрлиғи ёки қўшилиш тўғрисидаги ҳужжатлар Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котибига сақлаш учун топширилганидан сўнг ўттизинчи кундан кучга киради.

2. Мазкур Конвенцияни ратификация қиладиган ёхуд йигирманчи ратификация ёрлиғи ёки унга қўшилиш тўғрисидаги ҳужжат сақлаш учун топширилгандан кейин унга қўшиладиган ҳар бир давлат учун ушбу Конвенциянинг ратификация ёрлиғи ёки қўшилиш тўғрисидаги ҳужжат сақлаш учун топширилганидан сўнг ўттизинчи кундан кучга киради.

28-модда

1. Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби ратификация қилиш ёки қўшилиш пайтида давлатлар томонидан қилинган қўшимча шартларнинг матнини қабул қилади ҳамда барча давлатларга тарқатади.

2. Мазкур Конвенциянинг мақсад ва вазифаларига тўғри келмайдиган қўшимча шартлар киритилмайди.

3. Қўшимча шартлар исталган вақтда Бош котиб номига юборилган тегишли билдиришнома орқали бекор қилиниши мумкин, кейин эса у бу ҳақда барча иштирокчи-давлатларни хабардор қилади. Бундай билдиришнома у олинган кундан бошлаб кучга киради.

29-модда

1. Мазкур Конвенцияни талқин этиш ёки қўллашга нисбатан икки ёки бир нечта иштирокчи-давлатлар ўртасида музокаралар йўли билан ҳал этилмаган ҳар қандай баҳс томонлардан бирининг илтимосига биноан ҳакамлик муҳокамасига юборилади. Агар ҳакамлик муҳокамаси ҳақида ариза берилган пайтдан бошлаб олти ой мобайнида томонлар ҳакамлик муҳокамасини ташкил этишга нисбатан келишувга эришолмаган бўлса, томонлардан бири ушбу баҳсни Суд Низомига мувофиқ тегишли ариза бериш йўли билан Халқаро Судга топшириши мумкин.

2. Ҳар бир иштирокчи-давлат мазкур Конвенцияни имзолаш, ратификация қилиш ёки қўшилиш пайтида ушбу модданинг 1-бандида кўрсатилган мажбуриятлар билан ўзини боғлиқ деб ҳисобламаслигини билдириши мумкин. Бошқа иштирокчи-давлатлар шунга ўхшаш қўшимча шартни қўйган ҳар қандай иштирокчи-давлатга нисбатан ушбу модданинг кўрсатилган бандидан келиб чиқадиган мажбуриятларни олмайди.

3. Мазкур модданинг 2-бандига мувофиқ қўшимча шартларни қўйган ҳар қандай иштирокчи-давлат истаган вақтда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котибига билдиришнома йўллаш орқали ўз қўшимча шартларини олиб ташлаши мумкин.

30-модда

Мазкур Конвенциянинг рус, инглиз, араб, испан, хитой, ва француз тилларидаги матнлари айнан бир хил бўлиб, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котибига сақлаш учун топширилади.

Ваколатга эга бўлган қуйида имзо чекувчилар мазкур Конвенцияни тасдиқлаш учун имзоладилар.

ҲАЯЛ-ҚЫЗЛАРДЫ КЕМСИТИЎДИҢ БАРЛЫҚ ТҮРЛЕРИН САПЛАСТЫРЫЎ ҲАҚҚЫНДАҒЫ КОНВЕНЦИЯ

КИРИС СӨЗИ

1948-жылы Инсан ҳуқықлары дүнья жүзлик декларациясы қабыл етилиўи менен онда баян етилген гендер теңлиги, ҳаяллар ҳуқықларын белгилеў ҳәм кепиллик бериў мәселесине арналған халықаралық көлемде ҳүжжет дүзиў ҳаққында шақырықлар дүньяның түрли минберлеринен жаңлай баслады.

БМШ тарийхында дәслеп 1967-жылы Бас Ассамблея тәрепинен Ҳаялларға қарата кемситиўлерди сапластырыў ҳаққындағы декларация қабылланды. Бирақ, бул ҳүжжет жынысқа қарата кемситиўди қадаған етсе де, мәмлекетлер ушын усыныс характеринде еди. Бул болса күтилген нәтийжени бермеди.

Халықаралық жәмийетшилик тәрепинен усы мәселеде глобал көлемде ҳәрекетлениўши ҳәм де мәмлекетлерге өз алдына миннетлеме жүклейтуғын шәртнама қабыллаў бойынша мүтәжлик сезилди. Атап айтқанда, 1975-жыл Мехико қаласында өткерилген БМШниң ҳаяллар бойынша дүнья жүзилик конференциясында “Ҳаяллар он жыллығы” (1975–1985) жәрияланды. Конференцияда қабыл етилген шешимге муўапық, Комиссия тәрепинен “кемситиўдиң барлық түрлерин жоқ етиў”ге қаратылған халықаралық Конвенция ислеп шығылыўы жобаластырылды. Ер адамлар ҳәм ҳаяллар арасындағы теңликти тәмийинлеў мақсетинде, ҳаяллардың статусы ҳаққындағы тартыслар ҳүжжеттиң ҳәр бир пункти бойынша Бас Ассамблеяның Үшинши комитети ҳәм Ҳаяллар статусы бойынша комиссияда узақ талқыланды, бул болса ҳүжжет текстин таярлаў процесин сезилерли дәрежеде созды.

Жуўапкерлер ҳүжжет текстин таярлаў үстинде бес жыл иследи. Ақырында, БМШ Бас Ассамблеясы 1979-жылы 18-декабрде 34/180 резолюциясы тийкарында “Ҳаял-қызларды кемситиўдиң барлық түрлерине тыйым салыў ҳаққындағы” Конвенцияны қабыллады. 1981-жылы 3-сентябрде жигирма мәмлекет тәрепинен Конвенция ратификация етилгеннен соң, ҳүжжет күшке кирди. Швеция усы ҳүжжетке қол қойған дәслепки мәмлекет болды. Бүгинги күнде Конвенция 189 мәмлекет тәрепинен ратификиацияланған. Конвенция 1995-жылы 18-августта Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси тәрепинен ратификацияланды.

1979-жылы қабыл етилген Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Ҳаял-қызларды кемситиўдиң барлық түрлерин сапластырыў ҳаққындағы Конвенциясы (ямаса CEDAW Конвенциясы) ҳаяллардың пуқаралық, сиясий, социаллық, экономикалық ҳәм мәдений ҳуқықларына арналған халықаралық нызам сыпатында белгили. Өйткени, усы ҳүжжет халықаралық жәмийетшиликтиң ҳаяллар ҳуқықлары бойынша бирдей көз қарасларын билдиреди.

Бул Конвенция Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң инсан ҳуқықлары бойынша тоғыз тийкарғы Конвенцияларынан бири есапланады. Конвенция дүзилиси бойынша: улыўма 6 бөлим, 30 статьядан ибарат болып, оның дәслепки төрт бөлими ҳаялларға нызам алдында ер адамлар менен тең ҳуқықлы екенлигин кепиллейди. Яғный жәмийетлик қатнасларда ҳаяллар ҳуқықларының бузылыўына қарсы гүресиў ҳәм олардың алдын алыў, ҳаяллардың сиясий, ҳуқықый ҳәм пуқаралық ҳуқықлары, сондай-ақ, социаллық ҳәм экономикалық ҳуқықларын тәмийинлеў, олардың билим алыў, жумысқа орналасыў ҳәм денсаўлығын қорғаўға, неке ҳәм

шаңарақтағы орнын беккемлеўге арналған. Бесинши ҳәм алтыншы бөлимлер Конвенцияның қадағалаў органы болған Комитетти шөлкемлестириў ҳәм Конвенцияны әмелге асырыў ушын зәрүр болған процеслерди, Конвенция ҳәм де тағы басқа халықаралық ҳәм миллий нызамшылық арасындағы қатнаслардың системалы тәртибин, сондай-ақ, мәмлекетлерге жүкленген жуўапкершилик ҳәм миннетлемелерди тәртипке салып турады.

Ҳаял-қызларды кемситиўди сапластырыў бойынша Комитет 1981-жылы шөлкемлестирилген.

Комитет өз искерлиги даўамында ағза – мәмлекетлер тәрепинен Конвенцияның 16 тийкарғы статьясының әмелге асырылыўын көрип шығыўы ҳәм де норматив мазмуны ҳәм көлемине түсиндирме бериўи мүмкин. Сондай-ақ, Комитеттиң тийисли усыныслары қатнасыўшы – мәмлекетлерге гендер теңликке ерисиў, ҳаяллар ҳуқықларын тәмийинлеў ҳәм қәўендерлик етиў бойынша өзлериниң миллий нызамшылық дәреклерин беккемлеўге көмеклеседи.

Конвенцияда сәўлеленген тийкарғы қағыйда ҳәм принциплер Өзбекстан Республикасы миллий нызамшылығында, әсиресе, Өзбекстанның 2023-жыл апрель айында улыўма халықлық даўыс бериў жолы менен қабыл етилген Өзбекстанның жаңа редакциядағы Конституциясында сәўлеленгенлигин атап өтиў керек. Атап айтқанда, Конституцияның 42 ҳәм 58-статьяларында ҳаяллардың мийнет ҳуқықлары бузылыўының алдын алыў, олар ушын мүнәсип турмыс ҳәм жумыс шараятларын жаратыў ҳәм де ҳаял-қызларға жәмийеттиң барлық хызмет тараўларында ер адамлар менен тең ҳуқық ҳәм мүмкиншиликлер тәмийинлениўи нәзерде тутылған.

Ҳәзирге шекем ҳаял-қызлардың ҳуқық ҳәм мәплерин ҳәр тәреплеме тәмийинлеў мәселелерине тийисли 40 тан зыят норматив-ҳуқықый ҳүжжетлер, атап айтқанда, “Ҳаял-қызлар ҳәм ер адамлар ушын тең ҳуқық ҳәм де мүмкиншиликлердиң кепилликлери ҳаққында”, “Ҳаял-қызларды қысым ҳәм зорлықтан қорғаў ҳаққында” ҳәм де “Пуқаралардың репродуктив ден саўлығын сақлаў ҳаққында”ғы жаңа нызамлар қабыл етилген.

Соның менен бирге, мәмлекетимизде Комитеттиң дәўирлик баянатлары бойынша тийисли усынысларын әмелге асырыўда айырықша механизм жаратылған болып, бунда тараўға тийисли барлық атқарыў ҳәкимияты органларының белсенди қатнасы тәмийинленген. Бир ғана мысал, 2022-жыл 15–16-февраль күнлери Женевада Комитет Конвенция қағыйдаларын орынлаў бойынша Өзбекстан Республикасының Алтыншы дәўирлик баянатын көрип шықты. Көрип шығыў жуўмақлары бойынша Өзбекстан Республикасы Олий Мажлиси палаталарының Қоспа қарары менен БМШ Ҳаял-қызларды кемситиўдиң барлық түрлерин сапластырыў комитетиниң жуўмақлаўшы усынысларын әмелге асырыў бойынша 2022–2025 жылларға арналған Миллий ҳәрекетлер жобасы қабылланды. Миллий ҳәрекетлер жобасына муўапық, 64 министрлик, мәкеме ҳәм шөлкемлер тәрепинен гезектеги есабат дәўирине шекем Комитет усынысларын әмелге асырыў бойынша турақлы қадағалаў тийкарында 69 пункттен ибарат ис-илажлар әмелге асырылыўы белгиленген.

Ҳаял-қызлардың жәмийетлик-сиясий турмыстағы белсендилигин асырыў, мәмлекеттиң тәртипке салыў функцияларындағы ҳаяллар үлесин көбейтиў бойынша жумыслар әмелге асырылмақта. Ҳәзирги ўақытта ҳаял-қызлардың мәмлекет басқарыўындағы үлеси 2017-жылғы 27 проценттен 35 процентке жетти.

Өзбекстан тарийхында дәслепки мәрте парламентте ҳаял-қызлар саны БМШ тәрепинен берилген усынысларға сәйкес дәрежеге көтерилип, дерлик 32 процентке жетти ҳәм дүньядағы 190 парламент арасында 37-орынды ийеледи. Басқарыў лаўазымындағы ҳаял-қызлар үлеси 27 процент, партияларда 44 процент, жоқары билимде 40 процент, исбилерменликте 35 процентке жетти.

Бүгинги күнде Олий Мажлис Нызамшылық палатасы депутатларының 33 проценти, Сенат ағзаларының 24 проценти, Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңеси, Халық депутатлары ўәлаятлар ҳәм Ташкент қаласы Кеңеслери депутатларының 25 проценти ҳаяллардан ибарат.

Ҳаял-қызларды қоллап қуўатлаў мақсетинде регионда рәсмий емес платформа сыпатында 2020-жылы декабрьде Орайлық Азия мәмлекетлери жетекши ҳаялларының байланысы дүзилди. 2021-жылы биринши болып усы байланысқа Өзбекстан басшылық етти.

2017–2021 жылларда Өзбекстан Республикасын раўажландырыўдың бес тийкарғы бағдары бойынша Ҳәрекетлер стратегиясы, 2022–2026 жылларға арналған Жаңа Өзбекстанның раўажланыў стратегиясы, "Өзбекстан-2030" стратегиясы, Инсан ҳуқықлары бойынша Өзбекстан Республикасының Миллий стратегиясы, 2030-жылға шекем Өзбекстанда гендер теңликке ерисиў стратегиясы, Турақлы раўажланыў тараўындағы миллий мақсет ҳәм ўазыйпалардың қабыл етилиўи гендер теңликке ерисиў ҳәм ҳаял-қызлар ҳуқықларына кепиллик бериў бойынша ҳуқықый тийкарларды түптен беккемледи.

Өзбекстанның гендер теңликке ерисиўдеги табыслары халықаралық майданларда, атап айтқанда, БМШ, Парламентлераралық Аўқам, Жәҳән банки тәрепинен атап өтилип, халықаралық индекслерде өз сәўлелениўин таппақта. Мысалы, 2020-жылы Өзбекстан Ҳаяллар, бизнес ҳәм нызам индексинде ҳаял-қызлар ҳуқықлары ҳәм гендер теңлик бойынша әҳмийетке ийе реформаларды әмелге асырған 27 мәмлекет қатарына киргизилди.

Сондай-ақ, 2023-жылы Өзбекстан дүнья еллериниң топ-20 на кирип ашық гендер мағлыўматлары Индексинде 69,7 балл топлаған. Индексте Өзбекстан гендер теңлик тараўында дүньядағы ең тез раўажланып атырған 5 мәмлекет қатарында белгиленген. 2024-жылы Өзбекстан Жәҳән банкиниң "Ҳаяллар, бизнес ҳәм нызам" рейтингинде ҳуқықый салада гендер теңлик жолында ерискен табыслары менен 5ликке кирди.

Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Турақлы раўажланыў шешимлери тармағы (SDSN) ҳәм халықаралық экспертлер тәрепинен 2023-жылы қәлиплестирилген ТРМ рейтинги (SDG индекс) есабатына муўапық, Өзбекстан 166 мәмлекет арасында 71,1 индекс пенен рейтингиндеги орны 8 есеге көтерилип 69-орынды ийеледи.

Усы жылы халықаралық жәмийетшилик тәрепинен Ҳаял-қызларды кемситиўдиң барлық түрлерине сапластырыў ҳаққындағы Конвенция қабыл етилгенлигиниң 45 жыллығы кең түрде белгиленбекте.

Усыған байланыслы, усы тараўдағы реформаларды избе-из даўам еттириў мақсетинде Инсан ҳуқықлары бойынша Өзбекстан Республикасы миллий орайы министрлик, мәкеме ҳәм шөлкемлер менен биргеликте Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Ҳаял-қызларды кемситиўдиң барлық түрлерин сапластырыў ҳаққындағы Конвенцияның 45 жыллығын байрамлаўға арналған ис-илажлар бағдарламаларын ислеп шықты. Ис-илажлар бағдарламасы Өзбекстан Республикасында инсан ҳуқықлары тараўындағы Жәҳән билимлендириў бағдарламасының төртинши басқышын әмелге асырыў бойынша Миллий исши топары тәрепинен додаланды ҳәм тастыйықланды.

Бунда халықаралық, регионлық ҳәм миллий ис-илажлар өткериў, инсан ҳуқықлары бойынша мәлимлеме-ағартыўшылық ҳәм де тәлим-тәрбиялық ислерди жетилистириў, сондай-ақ, халық, жаслар ҳәм балалар ушын сабақлық, қолланба ҳәм басқа әдебиятларды таярлаў сыяқлы ис-илажларды әмелге асырыў нәзерде тутылған.

Қолыңыздағы Ҳаял-қызларды кемситиўдиң барлық түрлерин сапластырыў ҳаққындағы Конвенцияның (төрт тилде: өзбек, рус, инглис ҳәм қарақалпақ) баспадан шығарылыўында онда белгиленген халықаралық стандартлар ҳәм ҳаяллар ҳуқықларына арналған қағыйда-

лардың түп мазмунын кең халыққа жеткизиў ҳәм де жәмийетлик турмысқа турақлы енгизип барыў мақсет етип қойылған.

Жуўмақлап айтқанда, Өзбекстан инсан ҳуқықлары тараўындағы реформаларды даўам еттириўди қоллап-қуўатлайды, бул болса гендер теңликти жақсылаўға ҳәм ҳаял-қызлардың ҳуқықларын ҳәм мүмкиншиликлерин кеңейтиўге хызмет етеди.

Акмал Саидов,
академик, юридика илимлери докторы,
профессор

ҲАЯЛ-ҚЫЗЛАРДЫ КЕМСИТИЎДИҢ БАРЛЫҚ ТҮРЛЕРИН САПЛАСТЫРЫЎ ҲАҚҚЫНДА КОНВЕНЦИЯ

Бул Конвенцияның қатнасыўшы – мәмлекетлери:

Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Уставы инсанның тийкарғы ҳуқықларына, инсанның ар-намысы ҳәм қәдир-қымбатына, ер адам ҳәм ҳаяллардың тең ҳуқықлы екенлигине исенимниң қайта тастыйықлағанлығын есапқа алып,

Инсан ҳуқықлары дүнья жүзлик декларациясы кемситилиўге жол қоймаў принципин тастыйықлап, барлық адамлар өзиниң қәдир-қымбаты ҳәм ҳуқықларында еркин ҳәм тең болып туўылыўын, онда баян етилгениндей, ҳәр бир инсан ҳеш қандай айырмашылықларсыз, сондай-ақ, жынысына қарамастан барлық ҳуқық ҳәм еркинликлерге ийе болыўы кереклиги жәриялағанлығын есапқа алып,

Инсан ҳуқықлары ҳаққындағы халықаралық пакттиң қатнасыўшы –мәмлекетлерине ер адам ҳәм ҳаяллар ушын барлық экономикалық, социаллық, мәдений, пуқаралық ҳәм сиясий ҳуқықлардан тең пайдаланыў ҳуқықын тәмийинлеў ўазыйпалары жүклетилгенлигин есапқа алып,

ер адам ҳәм ҳаяллардың тең ҳуқықлы болыўына жәрдем бериў мақсетинде Бирлескен Миллетлер Шөлкеми ҳәм қәнигелестирилген мәкемелер қәўендерлигинде дүзилген халықаралық Конвенцияларды итибарға алып,

сондай-ақ, ер адам ҳәм ҳаяллардың тең ҳуқықлы болыўына жәрдем бериў мақсетинде Бирлескен Миллетлер Шөлкеми ҳәм қәнигелестирилген мәкемелер тәрепинен қабыл етилген резолюциялар, декларациялар ҳәм усынысларды есапқа алып,

бирақ, усындай түрли ҳүжжетлердиң болыўына қарамастан, ҳаял-қызларға қарата аўыр кемситилиў жағдайлары еле де бир қанша бар екенлигинен тәшўишленип,

ҳаял-қызлардың кемситилиўи инсан қәдир-қымбатына болған тең ҳуқықлылық ҳәм ҳүрмет етиў себеплериниң бузылыўына, ҳаяллардың ер адамлар менен бир қатарда өз мәмлекетиниң сиясий, социаллық, экономикалық ҳәм мәдений турмысында қатнасыўына тосқынлық жасаўын, жәмийет ҳәм шаңарақ абаданлығының өсиўине кесент бериўин ҳәм де ҳаял-қызлардың өз мәмлекетлери ҳәм инсаныяттың мәплери жолында мүмкиншиликлерин толық көрсетиўин жәнe де қыйынластырыўын еслетип,

кәмбағаллық шараятларында ҳаял-қызлардың азық-аўқат, денсаўлықты сақлаў, билим, кәсиплик таярлық ҳәм жумысқа жайласыў мүмкиншиликлери, сондай-ақ, басқа талаплардан пайдаланыў мүмкиншилиги жүдә кем екенлигинен тәшўишленип,

теңлик ҳәм әдилликке тийкарланған жаңа халықаралық экономикалық тәртиптиң орнатылыўы ер адамлар ҳәм ҳаяллар арасындағы теңликти тәмийинлеўде әдеўир жәрдем бериўине қатаң исенип,

расалық айырмашылық, барлық түрдеги расизм, расалық кемситиў, ески ҳәм жаңа колонизаторлық, агрессия, шет ел тәрепинен басып алыныў ҳәм ҳүкимранлық ҳәм де мәмле-

кетлердиң ишки ислерине араласыўды сапластырыў ер адамлар ҳәм ҳаял-қызлар ҳуқықларын толық әмелге асырыў ушын зәрүр екенлигин атап өтип,

халықаралық тынышлық ҳәм қәўипсизликти беккемлеў, халықаралық кескинликти жумсартыў, олардың социаллық ҳәм экономикалық системаларына қарамастан, барлық мәмлекетлер арасында өз ара шериклик, қатаң ҳәм нәтийжели халық аралық қадағалаў астында ғалабалық ҳәм пүткиллей қуралсызланыў, әсиресе, ядролық қуралсызланыў, мәмлекетлер арасындағы қатнасларда әдиллик, теңлик ҳәм өз ара мәпдарлық принциплерин қарар таптырыў ҳәм де шет ел ҳәм колония ҳүкимранлығы ҳәм басқа мәмлекетлер оккупациясы астында болған халықлардың өз тәғдирин өзи белгилеў ҳәм ғәрезсизлик ҳуқықын әмелге асырыў, сондай-ақ, мәмлекетлердиң миллий ғәрезсизлиги ҳәм аймақлық пүтинлигин ҳүрмет етиў жәмийетлик жетилисиў ҳәм раўажланыўға көмеклесиўин ҳәм де буның нәтийжеси ер адамлар менен ҳаяллар арасында толық теңликке ерисиў имканиятын бериўин тастыйықлап,

мәмлекеттиң толық раўажланыўы, дүньяда пәраўанлық ҳәм тынышлық барлық тараўларда ҳаяллардың ер адамлар менен теңдей мүмкиншилиги болғанша көбирек қатнасыўларын талап етиўине қатаң исенип,

ҳаял-қызлардың шаңарақ пәраўанлығы ҳәм жәмийет раўажланыўына қосып атырған ҳәзирге шекем толық тән алынбаған үлесиниң әҳмийетин, аналықтың социаллық әҳмийетин ҳәм де шаңаракта ҳәм бала тәрбиясында ата-ананың тутқан орнын есапқа алған ҳалда ҳаялдың нәсил даўамшысы сыпатындағы орны ҳаял ҳуқықларының кемситилиўине себеп болмаўын, себеби балалардың тәрбиясы ер адам ҳәм ҳаяллардың ҳәм улыўма жәмийеттиң биргеликтеги жуўапкершилигин талап етиўин аңлап,

ер адам ҳәм ҳаял арасында толық теңликке ерисиў ушын ер ҳәм ҳаялдың жәмийет ҳәм шаңарақта тутқан дәстүрий орнын өзгертиў зәрүр екенлигин тән алып,

ҳаял-қызлар ҳуқықларының кемситилиўин сапластырыў ҳаққындағы Декларацияда жәрияланған принциплерди әмелге асырыў ҳәм сол мақсетте бундай ҳуқықлар кемситилиўиниң барлық формалары ҳәм көринислерин сапластырыў ушын зәрүр ис-илажларды көриўге қатаң қарар етип,

төмендегилер ҳаққында келисип алынды:

I БӨЛИМ

1-статья

Усы Конвенцияның мақсети «ҳаял-қызлардың кемситилиўи» түсиниги, ҳәр қандай айырмашылық, жынислық белгилерине қарай шеклеў, тән алмаў, жоққа шығарыў ямаса ҳәлсиретиўге бағдарланған, ҳаяллар пайдаланып атырған ямаса әмелге асырып атырған ҳәр қандай сиясий, экономикалық, социаллық, мәдений, пуқаралық ҳәм басқа тараўда шаңарақлық шараятына қарамастан ер адам ҳәм ҳаялларға теңлик тийкарында инсан ҳуқықлары ҳәм тийкарғы еркинликлери берилиўин аңлатады.

2-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаял-қызлар кемситилиўиниң барлық формаларын қаралап, тезлик пенен барлық тийисли усыллар арқалы ҳаял-қызлар кемситилиўин тоқтатыў сиясатына келиседи ҳәм сол мақсетте төмендеги миннетлемелерди алады:

а) ер адамлар менен ҳаяллар арасындағы теңлик принципин, егер де бул ҳәзирге шекем исленген болмаса, миллий Конституцияға ҳәм басқа тийисли нызамларға киргизиў ҳәм де

нызам ҳәм басқа тийисли қураллар жәрдеминде бул принципти әмелиятқа енгизиўди тәмийинлеў;

b) ҳаял-қызлардың ҳәр қандай кемситилиўин қадаған етиўши тийисли нызамшылық ҳәм басқа шараларды көриў, зәрүр болғанда санкцияларды қолланыў;

c) ер адамлар менен теңлик тийкарында ҳаяллардың ҳуқықлары юридикалық тәрептен қорғалыўын орнатыў, ўәкилликли миллий судлар ҳәм мәмлекетлик мәкемелердиң жәрдеминде ҳаял-қызлардың ҳәр қандай кемситилиўине қарсы олардың нәтийжели қорғалыўын тәмийинлеў;

d) ҳаял-қызларды кемситетуғын қандай да бир ис-ҳәрекетлерди әмелге асырыўдан тыйылыў, мәмлекетлик органлар ҳәм мәкемелер бул миннетлемеге муўапық ис алып барыўларына кепиллик бериў;

e) қандай да бир шахс, шөлкем ямаса кәрхана тәрепинен ҳаял-қызлар кемситилиўин сапластырыў ушын барлық тийисли шараларды көриў;

f) ҳаял-қызларды кемситиўши әмелдеги нызамлар, қарарлар, үрп-әдетлер ҳәм әмелиятты өзгертиў ямаса бийкарлаў ушын барлық тийисли шараларды, сондай-ақ, нызамшылық шараларын көриў;

g) ҳаял-қызларды кемситиўден ибарат болған өзиниң жынаятшылыққа тийисли нызамларының барлық режелерин бийкарлаў.

3-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер ер адамлар менен теңлик тийкарында ҳаял-қызлардың инсан ҳуқықлары ҳәм де тийкарғы еркинликлерин әмелге асырыўлары ҳәм олардан пайдаланыўларына кепиллик бериў мақсетинде ҳаял-қызлардың ҳәр тәреплеме раўажланыўын ҳәм алға илгерилеўин тәмийинлеў ушын барлық тараўларда, атап айтқанда сиясий, социаллық, экономикалық ҳәм мәдений тараўларда барлық тийисли шараларды, сондай-ақ, нызамшылық илажларын көреди.

4-статья

1. Усы Конвенцияда көрсетилгениндей, қатнасыўшы мәмлекетлер тәрепинен ҳаял-қызлардың ер адамлар менен әмелде теңлигин тәмийинлеўди тезлестириўге қаратылған ўақтынша қабыл етилген арнаўлы шаралар ҳуқықларды кемситиўши деп есапланбайды, бирақ ол тең ҳуқықлы болмаған ямаса тайпаластырылған үлгилердиң сақланып қалыўына ҳеш алып келмеўи керек; мүмкиншиликлердиң теңлиги ҳәм тең ҳуқықлы қатнастың мақсетлерине ерисилгеннен кейин бул шаралар бийкар етилиўи зәрүр.

2. Қатнасыўшы – мәмлекетлердиң аналықты қорғаўға қаратылған арнаўлы шаралары, атап айтқанда бул Конвенцияда бар болған шараларды қабыллаў кемситиўши шаралар деп есапланбайды.

5-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлердиң тийисли шараларды қабыллаўының мақсети:

a) ер адам ҳәм ҳаяллардың социаллық ҳәм мәдений минез-қулық моделлерин бир жыныс екиншиси үстинен үстин болыўы ямаса ер адам ҳәм ҳаялдың бирдей роли идеясына тийкарланған ырымшыллық үрп-әдетлер ҳәм усыған уқсас жағдайларды қуртыў ҳәм бийкарлаў мақсетинде өзгертиў;

b) балалар мәплери барлық жағдайларда үстин турыўын нәзерге алып, шаңарақлық тәрбия өз ишине аналықты социаллық ўазыйпа сыпатында дурыс сезиниўи ҳәм де ер адам ҳәм

ҳаяллардың өз балалары тәрбиясы ҳәм өсип раўажланыўы ушын бирге жуўапкер екенлигин қамтып алыныўын тәмийинлеў.

6-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаялларды сатыўдың ҳәм жезөкшеликтиң барлық түрлерине шек қойыў ушын барлық тийисли шараларды, сондай-ақ, нызамшылық илажларын көреди.

II БӨЛИМ

7-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер мәмлекеттиң сиясий ҳәм жәмийетлик турмысында ҳаял-қызлар кемситилиўин сапластырыў бойынша барлық тийисли шараларды көреди, атап айтқанда, ҳаялларға ер адамлар менен тең шараятлар тийкарында төмендеги ҳуқықларды тәмийинлейди:

а) барлық сайлаўлар ҳәм ғалабалық референдумларда даўыс бериў ҳәм ғалабалық сайланатуғын органларға сайланыў;

b) мәмлекет сиясатын қәлиплестириў ҳәм әмелге асырыўда қатнасыў ҳәм де мәмлекет лаўазымларын ийелеў, сондай-ақ, мәмлекетлик басқарыўдың барлық буўынларында мәмлекет ўазыйпаларын әмелге асырыў;

c) мәмлекеттиң социаллық ҳәм сиясий турмыс мәселелери менен шуғылланатуғын ҳүкиметке қараслы болмаған шөлкемлер ҳәм аўқамлардың искерлигинде қатнасыў.

8-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаял-қызлардың ер адамлар менен теңлик тийкарында ҳәм ҳеш қандай кемситиўсиз халықаралық көлемде өз ҳүкиметлери атынан ўәкили болыў ҳәм халықаралық шөлкемлер жумысында қатнасыў мүмкиншиликлерин тәмийинлеў мақсетинде барлық тийисли шараларды көреди.

9-статья

1. Қатнасыўшы – мәмлекетлер пуқаралықты қабыллаў, оны өзгертиў ямаса сақлап қалыўда ҳаялларға ер адамлар менен тең ҳуқықларды береди. Олар, атап айтқанда, шет ел пуқарасына турмысқа шыққанда да, турмысқа шығып атырған ўақытта өмирлик жолдасының пуқаралығы өзгергенде де, ҳаялдың пуқаралығы өз-өзинен өзгериўине алып келмейди, оны пуқаралығы жоқ шахсқа айландырмайды ҳәм күйеўиниң пуқаралығын қабыллаўға мәжбүр ете алмайды.

2. Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаялларға өз перзентлериниң пуқаралығы бойынша ер адамлар менен теңдей ҳуқықлар береди.

III БӨЛИМ

10-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаял-қызлардың кемситилиўин сапластырыў, ҳаяллардың ер адамлар ҳәм ҳаяллар теңлиги тийкарында билим алыў тараўында ер адамлар менен теңдей ҳуқықларын тәмийинлеў ушын барлық зәрүр ис-илажларды көреди. Атап айтқанда, олар төмендегилерди тәмийинлейди:

a) қаланың районлары сыяқлы аўылларда да барлық түрдеги оқыў орынларында билимлендириў ҳәм диплом алыў, кәсип-өнер ямаса қәнигеликти таңлаўда бирдей шәраятларды жаратыў, бундай теңлик мектепке шекемги тәрбия, улыўма билим бериў, орта арнаўлы ҳәм жоқары техникалық мағлыўмат алыўда, сондай-ақ, кәсипке таярлаўдың барлық түрлеринде тәмийинленеди;

b) бирдей оқыў бағдарламаларына, бирдей имтиханларға, бирдей қәниге оқытыўшылар қурамына, теңдей сапалы мектеп бөлмелери ҳәм үскенелерине ийе болыў;

c) барлық билим алыў басқышлары ҳәм формаларында ер адам ҳәм ҳаял-қызлар ролиниң биргеликте ҳәм басқа түрдеги билим алыў жолы арқалы ҳәр қандай бир қәлиптеги концепцияны сапластырыў ҳәм сол тийкарда, атап айтқанда, оқыў қолланбалары ҳәм мектеп бағдарламаларын қайта көрип шығыў ҳәм де оқытыў усылларын сәйкеслеслендириў жолы менен сол мақсетке ерисиў;

d) тәлим ушын стипендия ҳәм басқа төлемлер алыў мүмкиншиликлериниң бирдейлиги;

e) ер адамлар ҳәм ҳаяллар билимдеги ҳәр қандай үзилисти мүмкиншилиги барынша тезлик пенен қысқартыўға бағдарланған функционал саўатлылық бағдарламасы ҳәм үлкен жастағылар арасындағы саўатлылықты ғалабаластырыў бағдарламаларын нәзерде тутып, билим алыўды даўам еттириў бағдарламасынан пайдаланыў мүмкиншиликлериниң бирдейлиги;

f) мектепти тамамламай атырған қызлар санын кемейтиў ҳәм мектептен ўақтынан бурын кеткен ҳаяллар ҳәм қызлар ушын бағдарламаларды ислеп шығыў;

g) физикалық таярлық ҳәм спорт шынығыўларында белсенди қатнасыў ушын бирдей мүмкиншиликлер жаратыў;

h) шаңарақлар денсаўлығы ҳәм пәраўанлығын тәмийинлеўге көмеклесиў мақсетинде билимлендириў тараўына арналған арнаўлы мағлыўматларға, сондай-ақ, шаңарақтың үлкен-кишилигин жойбарлаў ҳаққындағы мәсләҳат ҳәм жол-жоба мағлыўматларына ийе болыў.

11-статья

1. Ҳаял-қызлардың жумыс пенен бәнт болыў тараўындағы ҳуқықлары кемситилиўин сапластырыў, әйне ўақытта ер адамлар менен ҳаяллардың тең ҳуқықларын тәмийинлеў мақсетинде қатнасыўшы – мәмлекетлер барлық тийисли шараларды, атап айтқанда, төмендеги ҳуқықларды тәмийинлеў илажларын көреди:

a) барлық инсанлардың ажыралмайтуғын ҳуқықы сыпатында мийнет етиў ҳуқықы;

b) жумысқа жаллаўда бирдей мүмкиншиликлерге ийе болыў, сондай-ақ, жумысқа жаллаўда бирдей таңлаў өлшемлерин қолланыў ҳуқықы;

c) кәсип ямаса жумыс түрин еркин таңлаў, лаўазым бойынша көтерилиў ҳәм жумыс пенен бәнт етиў кепиллигине ийе болыў, сондай-ақ, шәкиртлик, жоқары дәрежедеги кәсип бойынша таярлық ҳәм турақлы түрде қәнигелигин жетилистириўди өз ишине алған ҳалда мийнет етиўдиң барлық жеңилликлери ҳәм шәрт-шәраятларынан толық пайдаланыў, кәсип бойынша таярлық ҳәм қайта таярлықтан өтиў ҳуқықы;

d) жеңилликлер алыўды да есапқа алған ҳалда тең хошеметлениў, бирдей баҳаға ийе болған мийнетке тең шараятларға, сондай-ақ, жумыс сапасын баҳалаўға тең жантасыў ҳуқықы;

e) пенсияға шығыў, жумыссыз қалыў, кеселлик, майыплық, кекселик ҳәм мийнет етиў қәбилетин жойтыўдан ибарат басқа жағдайларда социаллық тәмийнат ҳуқықы сондай-ақ, ҳақы төленетуғын дем алыс ҳуқықы;

f) денсаўлықты сақлаў ҳәм қәўипсиз мийнет шараятларға ийе болыў, сондай-ақ, нәсилди даўам еттириў ўазыйпасын сақлап қалыў ҳуқықы.

2. Ҳаяллардың турмысқа шықпағанлығы ямаса ана екенлиги себепли кемситилиўиниң алдын алыў ҳәм оларға мийнет етиўдиң нәтийжели ҳуқықларына кепиллик бериў мақсетинде, қатнасыўшы – мәмлекетлер төмендегилерди әмелге асырыў ушын тийисли шараларды көреди:

а) ҳәмиледарлық себепли жумыстан босатыўды ямаса ҳәмиледарлық ҳәм туўыў бойынша дем алысқа шығарыўды яки шаңарақ жағдайы себепли кемситиўди санкциялар қолланыў қәўпин қадаған етиў;

b) ақырғы жумыс орнын, лаўазымын ямаса социаллық пенсияларын жоғалтпаған ҳалда ҳәмиледарлық ҳәм туўыў бойынша ақша төленетуғын дем алыслар ямаса салыстырмалы социаллық пенсиялар, төленетуғын дем алыслар енгизиў;

c) ата-аналар шаңараққа тийисли миннетлериниң орынланыўын мийнет искерлиги ҳәм жәмийетлик турмыстағы қатнасыўы менен бирге қосып алып барыў имканиятын жаратыў ушын, атап айтқанда, балаларды тәрбиялаў мәкемелери тармағын кеңейтиў жолы менен қосымша зәрүр социаллық хызмет көрсетиўди хошаметлеў;

d) ҳаяллар ҳәмиледарлығы дәўиринде олардың денсаўлығы ушын зыянлы деп табылған мийнет түрлеринде айырықша қорғаўды тәмийинлеў.

3. Усы статьяда өз сәўлелениўин тапқан ҳуқықларды қорғаўға тийисли нызамшылық илимий-техникалық билимлер тийкарында ўақты-ўақты менен көрип шығылады, сондай-ақ, зәрүрликке қарай қайтадан көриледи, бийкар етиледи ямаса кеңейтириледи.

12-статья

1. Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаял-қызлардың денсаўлығын сақлаў тараўындағы ҳуқықлары кемситилиўин сапластырыў мақсетинде, ер адам ҳәм ҳаялларға медициналық хызметти тең тәмийинлеў, шаңарақтың үлкен-кишилигин жойбарлаў мәселелеринде тийисли барлық шараларды көреди;

2. Қатнасыўшы – мәмлекетлер бул статьяның 1-пункти қағыйдалары менен бир қатарда ҳаяллардың ҳәмиледарлық, туўыў ҳәм туўыўдан кейинги дәўиринде тийисли хызметлер менен тәмийинлейди ҳәм зәрүрлик пайда болғанда, бийпул хызметлер көрсетеди, сондай-ақ, ҳәмиледарлық ҳәм емизиўли дәўирде керекли азық-аўқатларды жеткерип береди.

13-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер социаллық ҳәм экономикалық турмыстың басқа тараўларында ҳаял-қызлардың кемситилиўин сапластырыў, сондай-ақ, ер адам ҳәм ҳаяллардың теңлиги тийкарында олардың тең ҳуқықларын тәмийинлеў бойынша тийисли барлық шараларды көреди, атап айтқанда төмендеги ҳуқықларды тәмийинлейди:

а) шаңараққа тийисли жәрдем напақа ҳуқықы;

b) заём, көшпес мүлк есабына қарыз ҳәм басқа формадағы финанслық кредитлерди алыў ҳуқықы;

c) дем алыў менен байланыслы илажларда, спорт шынығыўларында ҳәм мәдений турмыстың барлық тараўларында қатнасыў ҳуқықы.

14-статья

1. Қатнасыўшы – мәмлекетлер аўыллық жерлерде жасаўшы ҳаял-қызларда ушырасатуғын айырықша машқалаларды ҳәм олардың өз шаңарақлары экономикалық пәраўан-

лығын тәмийинлеўде әҳмийетли рол ойнаўын, сондай-ақ, олардың товарсыз хожалық тармақларындағы искерлигин итибарға алған ҳалда аўыллық жерлерде жасаўшы ҳаялларға усы Конвенция қағыйдаларының қолланылыўын тәмийинлеў бойынша барлық тийисли шараларды көреди.

2. Қатнасыўшы – мәмлекетлер аўыллық жерлерде ҳаял-қызлар кемситилиўин сапластырыў, ер адам ҳәм ҳаял-қызлардың теңлиги тийкарында олардың аўыл аймақларын раўажландырыўдағы қатнасыўын тәмийинлеў ҳәм бундай раўажланыўдан пайда көриў ушын барлық тийисли шараларды көреди, атап айтқанда, бундай ҳаял-қызларға төмендеги ҳуқықларды тәмийинлейди:

a) барлық дәрежелерде раўажланыў жобаларын ислеп шығыў ҳәм әмелге асырыўда қатнасыў;

b) шаңарақты жойбарлаў мәселелери бойынша мағлыўматлар, мәсләҳәтлер ҳәм хызметлерди қосқан ҳалда тийисли медициналық хызмет көрсетилиўине ерисиў;

c) социаллық қамсызландырыў бағдарламалары қолайлықларынан тиккелей пайдаланыў;

d) ҳаял-қызлардың техникалық билим дәрежесин асырыў мақсетинде функционал саўатлылықты есапқа алған ҳалда барлық түрдеги рәсмий ҳәм рәсмий болмаған тәлим ҳәм таярлық алыў, сондай-ақ, барлық түрдеги топар хызметлеринен, аўыл хожалық мәселелери бойынша мәсләҳәт бериў хызметинен пайдаланыў;

e) ғәрезсиз мийнет искерлиги ямаса жумысқа жаллаў арқалы тең экономикалық мүмкиншиликлерди тәмийинлеў ушын ширкетлер ҳәм өз-өзине жәрдем көрсетиў топарларын шөлкемлестириў;

f) жәмәәт хызметиниң барлық түрлеринде қатнасыў;

g) аўыл хожалық кредитлери ҳәм заёмларына, сатыў системасына, тийисли технологияларға, жер ҳәм аграр реформаларда, сондай-ақ, жерлерди қайта жайластырыў жобаларында тең мәртебеге ерисиў;

h) тийисли турмыс шараятларынан, әсиресе, турақ-жай шараятларынан, санитария хызметинен, электр ҳәм суў тәмийнатынан, сондай-ақ, транспорт ҳәм байланыс қуралларынан пайдаланыў.

IV БӨЛИМ

15-статья

1. Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаял-қызлардың нызам алдында ер адамлар менен теңлигин тән алады.

2. Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаял-қызларға ер адамлар менен бирдей пуқаралық ҳуқықларын ҳәм оларды әмелге асырыўдың бирдей мүмкиншиликлерин береди, атап айтқанда, олар мүлкти басқарыў ҳәм шәртнамаларды дүзиў ўақтында ҳаял-қызлардың тең ҳуқықларын, сондай-ақ, трибунал ҳәм суд талқылаўының барлық басқышларында оларға деген тең қатнасты тәмийинлейди.

3. Қатнасыўшы – мәмлекетлер усыған қосылады, яғный ҳаял-қызлардың ҳуқықларын шеклеўге қаратылған ҳәр қандай ҳуқықый шәртнамалар ҳәм басқа ҳәр түрли жеке характердеги ҳүжжетлер ҳақыйқый емес деп есапланады.

4. Қатнасыўшы – мәмлекетлер ер адам ҳәм ҳаял-қызларға шахстың көшип жүриўи, жасаў ҳәм турар жайды таңлаў еркинлигине тийисли болған нызамшылыққа деген бирдей ҳуқықларды береди.

16-статья

1. Қатнасыўшы – мәмлекетлер ҳаял-қызлардың неке ҳәм шаңарақ қатнасларына тийисли барлық мәселелерде кемситилиўин сапластырыў ушын барлық тийисли илажларды көреди, атап айтқанда, ер адам ҳәм ҳаяллардың теңлиги тийкарында төмендеги ҳуқықларды тәмийинлейди:

а) некеден өтиўде бирдей ҳуқықлар;

b) өмирлик жолдасын еркин таңлаў ҳәм некеден тек өзиниң еркин ҳәм толық разылығы менен өтиўде тең ҳуқықлар;

с) некеден өтиў ҳәм де оны бийкарлаў ўақтында бирдей ҳуқық ҳәм миннетлемелер;

d) балаларға тийисли болған мәселелерде шаңараққа тийисли шараятына қарамастан, барлық жағдайда балалардың мәпи үстин турған ҳалда, ер адам ҳәм ҳаяллар ата-ана сыпатында бирдей миннетлеме ҳәм ҳуқықларға ийе болыўы;

е) шаңарақта балалар саны, олардың туўылыўы арасындағы жасы мәселесин еркин ҳәм жуўапкер түрде шешиўде ҳәм бул ҳуқықларды әмелге асырыўды тәмийинлеп беретуғын қуралларға, мағлыўматларға ҳәм билим алыўға бирдей жантасыў ҳуқықына ийе болыў;

f) балаларды перзентликке алыў, кепиллик бериў, тәрбиялаў, қәўендерлик етиў ямаса усыған уқсас ўазыйпаларды миллий нызамға тийкарланып әмелге асырыўда барлық жағдайларда балалардың мәпи үстин турған ҳалда бирдей миннетлеме ҳәм ҳуқықларға ийе болыў;

g) еркек ҳәм ҳаялдың тең жеке ҳуқықлары, сондай-ақ, аты-фамилиясын, кәсип ҳәм шынығыўды таңлаў ҳуқықы;

h) ерли-зайыптың буйым-мүлкке бийпул ҳәм пуллық ийелик етиў, сатып алыў, басқарыў, пайдаланыў ҳәм ықтыяр қылыў бойынша тең ҳуқықлары.

2. Баланы қыз айттырып қойыў ҳәм некелеў юридикалық күшке ийе болмайды, некеден өтиўдиң ең төмен жасын анықлаў ҳәм некелерди пуқаралық ҳалаты актлеринде мәжбүрий жазыў мақсетинде, барлық зәрүр, сондай-ақ, зәрүр нызамшылық илажлары көриледи.

V БӨЛИМ

17-статья

1. Усы Конвенцияның әмелге асырылыўын көрип шығыў ушын ҳаял-қызлардың кемситилиўин сапластырыў Комитети шөлкемлестирилип (ендигиден былай Комитет деп аталады), Конвенция күшке киргенге шекем он сегиз, ратификация етилгеннен ямаса оған отыз бесинши қатнасыўшы – мәмлекет қосылғанынан кейин болса, усы Конвенция тараўын жақсы билетуғын жоқары этикалық сапаларға ҳәм жетик мағлыўматларға ийе болған жигирма үш эксперттен ибарат болады. Бул экспертлер қатнасыўшы – мәмлекетлер тәрепинен өз пуқаралары ишинен сайланады ҳәм жеке шахс сыпатында жумыс алып барады, бунда орынлар бөлистириўинде әдиллик пенен географиялық аймақ ҳәм ҳәр түрли формадағы цивилизация, сондай-ақ, тийкарғы ҳуқықый системалар ўәкиллери есапқа алынады.

2. Комитет ағзалары қатнасыўшы – мәмлекетлер тәрепинен дизимге киргизилген шахслар арасынан жасырын даўыс бериў жолы менен сайланады. Ҳәр бир қатнасыўшы –мәмлекет өзиниң пуқараларынан бир ўәкилдиң кандидататурасын бериўи мүмкин.

3. Усы Конвенция күшке кирген күнинен баслап алты айдан кейин басланғыш сайлаўлар өткериледи. Ҳәр бир сайлаўды өткерилиўинен кеминде үш ай алдын Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткери қатнасыўшы – мәмлекетлерге еки ай даўамында өз ўәкиллерин көрсетиў бойынша усынысларын жибериўди хат арқалы сорайды. Бас хаткер барлық қат-

насыўшы – мәмлекетлер тәрепинен бул тәризде көрсетилген адамлардың дизимин әлипбе тәртибинде таярлап, қатнасыўшы – мәмлекетлерге усыныс етеди.

4. Комитет ағзалары Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткери тәрепинен шақырылатуғын ҳәм БМШ Орайлық мәкемелеринде өткерилетуғын қатнасыўшы –мәмлекетлер жыйналысында сайланады. Бул жыйналыста мәжилисти ҳақыйқый деп есаплаў ушын қатнасыўшы мәмлекетлердиң саны үштен еки бөлимди қураўы керек. Қатнасатуғын ҳәм даўыс бериўде қатнасатуғын қатнасыўшы – мәмлекет ўәкиллериниң ең көп ҳәм толық көп даўысты алған кандидатлар Комитетке сайланған шахслар деп есапланады.

5. Комитет ағзалары төрт жыл мүддетке сайланады. Бирақ биринши сайлаўда сайлаған тоғыз ағзаның ўәкиллик мүддети еки жыл өтиўи менен жуўмақланады; биринши сайлаўлар өткерилгеннен кейин бул тоғыз ағзаның фамилиясы Комитет баслығы тәрепинен шек таслаў арқалы сайланады.

6. Комитеттиң бес қосымша ағзасы усы статьяның 2, 3 ҳәм 4-пунктлерине муўапық Конвенция ратификация етилгенинен кейин ямаса оған отыз бесинши мәмлекет қосылғаннан кейин сайланады. Сол тәризде сайланған еки қосымша ағзаның ўәкиллик мүддети еки жыл өтиўи менен тамамланады, бул еки қосымша ағзаның фамилиясы Комитет баслығы тәрепинен шек таслаў арқалы сайланады.

7. Қатнасыўшы – мәмлекетлер эксперти Комитет ағзасы сыпатында өз ўазыйпасын тамамлаған болса, көзде тутылмаған бос орынларды толтырыў ушын Комитеттиң разылығы менен өз пуқаралары ишинен басқа экспертти сайлайды.

8. Комитет ағзалары Бас Ассамблея тастыйықлайтуғын сыйлықларды Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң қаржыларынан Ассамблея белгилейтуғын шәртлер ва тәртиплерге муўапық Комитеттиң ўазыйпасының әҳмийетлилигине қарап алады.

9. Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткери усы Конвенцияға муўапық, Комитеттиң ўазыйпаларын нәтийжели орынлаў ушын зәрүр болған хызметкерлер ҳәм материаллық қаржылар менен тәмийинлеп барады.

18-статья

1. Қатнасыўшы – мәмлекетлер бул Конвенцияның қағыйдаларын орынлаў ушын қабыл етилген нызамшылық, суд, басқарыў ямаса басқа илажлар ҳаққындағы ҳәм бул бойынша ерисилген илгерилеўлер ҳаққындағы баянатты Бирлескен Миллетлер Шөлкеми Бас хаткерине Комитеттиң көрип шығыўы ушын усыныў миннетлемесин алады, атап айтқанда:

a) мәпдар мәмлекет ушын усы Конвенцияның күшке кирген күнинен баслап бир жыл ишинде;

b) соннан кейин ҳеш болмағанда ҳәр төрт жылда ҳәм кейининен, қашан да, бул ҳаққында Комитет рәсмий түрде сорағанда.

2. Баянатларда усы Конвенция бойынша миннетлемелерди орынлаў дәрежесине тәсир көрсететуғын қыйыншылық ҳәм факторлар көрсетилиўи мүмкин.

19-статья

1. Комитет өзи жеке орынлайтуғын жумыслар тәртиби қағыйдаларын тастыйықлайды.

2. Комитет еки жыл мүддетке өзиниң лаўазымлы шахсларын сайлайды.

20-статья

1. Комитет бул Конвенцияның 18-статьясына көре усыныс етилген баянатларды көрип шығыў мақсетинде, қағыйда бойынша еки ҳәптеден аспайтуғын ўақыт ишинде ҳәр жылы жыйналыс өткерип турады.

2. Комитеттиң жыйналыслары қағыйда бойынша Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Орайлық мәкемелеринде ямаса басқа Комитет тәрепинен белгиленетуғын басқа қәлеген қолай орында өткериледи.

21-статья

1. Комитет ҳәр жылы Экономикалық ҳәм Социаллық Кеңес арқалы өзиниң хызмети ҳаққындағы баянатын Бирлескен Миллетлер Шөлкеми Бас Ассамблеясына усыныс етеди ҳәм қатнасыўшы – мәмлекетлерден алынған баянат ҳәм мағлыўматларды үйрениўге тийкарланған улыўма характердеги усынысларды киргизиўи мүмкин. Қатнасыўшы – мәмлекетлердиң пикирлери менен бирге егер сондай пикирлер болса улыўма характердеги сондай шақырық ҳәм усынислар Комитеттиң баянатына қосымша етип киргизиледи.

2. Бас хаткер Комитет баянатларын ҳаял-қызлардың жағдайы бойынша Комиссиясына мағлыўмат ушын жиберип турады.

22-статья

Қәнигелескен мәкемелер өзлериниң хызмет шеңберине киретуғын бул Конвенцияның қағыйдаларын әмелге асырыў ҳаққындағы мәселелерди көрип шығыў ўақтында ўәкиллик етиў ҳуқықына ийе болады. Комитет қәнигелескен мәкемелерге Конвенцияны әмелге асырыў бойынша олардың хызмет шеңберине киретуғын тараўлардағы баянатларды таярлаўды усыныс етиўи мүмкин.

23-статья

Бул Конвенцияда ҳеш бир нәрсе ер адам ҳәм ҳаял-қызлар арасындағы тең ҳуқықлыққа ерисиў мүмкиншиликлерин бериўши төменде бар болған қағыйдаларға тийисли болмайды:

а) Қатнасыўшы – мәмлекетлердиң нызамларында; яки,

б) сондай мәмлекетлер ушын юридикалық күшке ийе болған ҳәр қандай басқа халықаралық Конвенция, келисим ямаса шәртнамада.

24-статья

Қатнасыўшы – мәмлекетлер усы Конвенцияда тән алынған ҳуқықлар толық әмелге асырылыўына ерисиў ушын миллий дәрежеде барлық зәрүр шараларды көриў миннетлемесин алады.

VI БӨЛИМ

25-статья

1. Усы Конвенция барлық мәмлекетлер тәрепинен оған қол қойыў ушын ашық болады.

2. Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткери усы Конвенцияның депозитарийси етип сайланады.

3. Усы Конвенция ратификация етилиўи керек. Ратификация жарлықлары Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткерине сақлаў ушын тапсырылады.

4. Усы Конвенция оған барлық мәмлекетлердиң қосылыўы ушын ашық болады. Оған қосылыў сол ҳаққындағы ҳүжжетти Бирлескен Миллетлер Шөлкеми Бас хаткерине сақлаў ушын тапсырыў жолы менен әмелге асырылады.

26-статья

1. Конвенцияны қайта көрип шығыў ҳаққындағы өтинишлер Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткери атына ҳәр қандай қатнасыўшы – мәмлекетлер тәрепинен жазба түрде қәлеген ўақытта хат арқалы жиберилиўи мүмкин.

2. Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас Ассамблеясы, егер ол қандай да шараларды қабыл етиў зәрүр екен деп тапса, сол өтинишке қарай әйне қайсы шараларды көриў зәрүрлиги ҳаққында қарар қабыл етеди.

27-статья

Усы Конвенция жигирмаланшы ратификация жарлығы ямаса қосылыў ҳаққындағы ҳүжжетлер Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткерине сақлаў ушын тапсырылғаннан кейин отызыншы күннен баслап күшке киреди.

Усы Конвенцияны ратификация ететуғын ямаса оған қосылатуғын ҳәр бир мәмлекет ушын бул Конвенция жигирмаланшы ратификация жарлығы ямаса оған қосылыў ҳаққындағы ҳүжжет сақлаў ушын тапсырылғаннан кейин бул Конвенция ҳәр бир мәмлекет ушын отызыншы күннен баслап күшке киреди.

28-статья

1. Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткери ратификация етиў ямаса қосылыў ўақтында мәмлекетлер тәрепинен айтылған шәртлердиң текстин қабыл етип алып тарқатады.

2. Усы Конвенцияның мақсет ҳәм ўазыйпаларына дурыс келмейтуғын қосымша шәртлер киргизилмейди.

3. Шәртлер қәлеген ўақытта Бас хаткер атына жиберилген тийисли билдириў хаты арқалы бийкар етилиўи мүмкин, соңынан Бас хаткер бул ҳаққында барлық қатнасыўшы –мәмлекетлерге хабар береди. Бундай билдириў хаты ол алынған күннен баслап күшке киреди.

29-статья

1. Усы Конвенцияны қолланыў ямаса талқылаўға салыстырғанда еки ямаса бир неше қатнасыўшы – мәмлекетлер арасындағы ҳәр қандай тартыс-келисиў жолы менен шешилмесе, онда тәреплерден биреўиниң илтимасына қарай арбитраж талқылаўына усыныс етиледи. Егер арбитраж талқылаўына берилген арза алты ай ишинде еки тәрептиң келисиўине мүмкиншилик жаратпаса, Халықаралық Судқа мүрәжат етиўи мүмкин.

2. Ҳәр қайсы қатнасыўшы – мәмлекет усы Конвенцға қол қойыў, ратификация етиў ямаса қосылыў ўақтында усы статьяның 1-пунктинде көрсетилген миннетлемелер менен өзин байланыслы деп есапламаўын атап өтиўи мүмкин. Басқа қатнасыўшы –мәмлекетлер бул статьяның көрсетилген пунктинен келип шығып, сондай шәртти қойған ҳәр қандай қатнасыўшы – мәмлекетке қарата миннетлеме алмайды.

3. Усы статьяның 2-пунктине тийисли шәртлерди қойған ҳәр қандай қатнасыўшы – мәмлекет қәлеген ўақытта Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткерине билдириў хатын жибериў арқалы өз шәртлерин алып таслаўы мүмкин.

30-статья

Усы Конвенция оның инглис, араб, испан, қытай, рус ҳәм француз тиллериндеги текстлери бирдей болады, сақлаў ушын Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң Бас хаткерине тапсырылады.

Ўәкилликке ийе болған төмендеги қол қойыўшылар усы Конвенцияны тастыйықлаў ушын қол қойды.

HAYAL-QIZLARDI KEMSITIWDIŃ BARLIQ TÚRLERIN SAPLASTIRIW HAQQINDAǴI KONVENCIYA

KIRIS SÓZI

1948-jılı Insan huqıqları dúnya júzlik deklaraciyası qabıl etiliwi menen onda bayan etilgen gender teńligi, hayallar huqıqların belgilew hám kepillik beriw máselesine arnalǵan xalıqaralıq kólemde hújjet dúziw haqqında shaqırıqlar dúnyanıń túrli minberlerinen jańlay basladı.

BMSh tariyxında dáslep 1967-jılı Bas Assambleya tárepinen Hayallarǵa qarata kemsitiwlerdi saplastırıw haqqındaǵı deklaraciya qabıllandı. Biraq, bul hújjet jınısqa qarata kemsitiwdi qadaǵan etse de, mámleketler ushın usınıs xarakterinde edi. Bul bolsa kútilgen nátiyjeni bermedi.

Xalıqaralıq jámiyetshilik tárepinen usı máselede global kólemde háreketleniwshi hám de mámleketlerge óz aldına minnetleme júkleytuǵın shártnama qabıllaw boyınsha mútájlik sezildi. Atap aytqanda, 1975-jıl Mexiko qalasında ótkerilgen BMShnıń hayallar boyınsha dúnya júzilik konferenciyasında "Hayallar on jıllıǵı" (1975–1985) já	riyalandı. Konferenciyada qabıl etilgen sheshimge muwapıq, Komissiya tárepinen "kemsitiwdiń barlıq túrlerin joq etiw"ge qaratılǵan xalıqaralıq Konvenciya islep shıǵılıwı jobalastırıldı. Er adamlar hám hayallar arasındaǵı teńlikti támiyinlew maqsetinde, hayallardıń statusı haqqındaǵı tartıslar hújjettiń hár bir punkti boyınsha Bas Assambleyanıń Úshinshi komiteti hám Hayallar statusı boyınsha komissiyada uzaq talqılandı, bul bolsa hújjet tekstin tayarlaw procesin sezilerli dárejede sozdı.

Juwapkerler hújjet tekstin tayarlaw ústinde bes jıl isledi. Aqırında, BMSh Bas Assambleyası 1979-jılı 18-dekabrde 34/180 rezolyuciyası tiykarında "Hayal-qızlardı kemsitiwdiń barlıq túrlerine tıyım salıw haqqındaǵı" Konvenciyanı qabılladı. 1981-jılı 3-sentyabrde jigirma mámleket tárepinen Konvenciya ratifikaciya etilgennen soń, hújjet kúshke kirdi. Shveciya usı hújjetke qol qoyǵan dáslepki mámleket boldı. Búgingi kúnde Konvenciya 189 mámleket tárepinen ratifikiaciyalanǵan. Konvenciya 1995-jılı 18-avgustta Ózbekstan Respublikası Oliy Majlisi tárepinen ratifikaciyalandı.

1979-jılı qabıl etilgen Birlesken Milletler Shólkeminiń Hayal-qızlardı kemsitiwdiń barlıq túrlerin saplastırıw haqqındaǵı Konvenciyası (yamasa CEDAW Konvenciyası) hayallardıń puqaralıq, siyasiy, sociallıq, ekonomikalıq hám mádeniy huqıqlarına arnalǵan xalıqaralıq nızam sıpatında belgili. Óytkeni, usı hújjet xalıqaralıq jámiyetshiliktiń hayallar huqıqları boyınsha birdey kózqarasların bildiredi.

Bul Konvenciya Birlesken Milletler Shólkeminiń insan huqıqları boyınsha toǵız tiykarǵı Konvenciyalarınan biri esaplanadı. Konvenciya dúzilisi boyınsha: ulıwma 6 bólim, 30 statyadan ibarat bolıp, onıń dáslepki tórt bólimi hayallarǵa nızam aldında er adamlar menen teń huqıqlı ekenligin kepilleydi. Yaǵnıy jámiyetlik qatnaslarda hayallar huqıqlarınıń buzılıwına qarsı góresiw hám olardıń aldın alıw, hayallardıń siyasiy, huqıqıy hám puqaralıq huqıqları, sonday-aq, sociallıq hám ekonomikalıq huqıqların támiyinlew, olardıń bilim alıw, jumısqa ornalasıw hám densawlıǵın qorǵawǵa, neke hám shańaraqtaǵı ornın bekkemlewge arnalǵan. Besinshi hám altınshı bólimler Konvenciyanıń qadaǵalaw organı bolǵan Komitetti shólkemlestiriw hám Konvenciyanı ámelge asırıw ushın zárúr bolǵan proceslerdi, Konvenciya hám de taǵı basqa xalıqaralıq hám milliy nızamshılıq arasındaǵı qatnaslardıń sistemalı tártibin, sonday-aq, mámleketlerge júklengen juwapkershilik hám minnetlemelerdi tártipke salıp turadı.

Hayal-qızlardı kemsitiwdi saplastırıw boyınsha Komitet 1981-jılı shólkemlestirilgen.

Komitet óz iskerligi dawamında aǵza – mámleketler tárepinen Konvenciyanıń 16 tiykarǵı statyasınıń ámelge asırılıwın kórip shıǵıwı hám de normativ mazmunı hám kólemine túsindirme beriwi múmkin. Sonday-aq, Komitettiń tiyisli usınısları qatnasıwshı – mámleketlerge gender teńlikke erisiw, hayallar huqıqların támiyinlew hám qáwenderlik etiw boyınsha ózleriniń milliy nızamshılıq dáreklerin bekkemlewge kómeklesedi.

Konvenciyada sáwlelengen tiykarǵı qaǵıyda hám principler Ózbekstan Respublikası milliy nızamshılıǵında, ásirese, Ózbekstannıń 2023-jıl aprel ayında ulıwma xalıqlıq dawıs beriw jolı menen qabıl etilgen Ózbekstannıń jańa redakciyadaǵı Konstituciyasında sáwlelengenligin atap ótiw kerek. Atap aytqanda, Konstituciyanıń 42 hám 58-statyalarında hayallardıń miynet huqıqları buzılıwınıń aldın alıw, olar ushın múnásip turmıs hám jumıs sharayatların jaratıw hám de hayal-qızlarǵa jámiyettiń barlıq xızmet tarawlarında er adamlar menen teń huqıq hám múmkinshilikler támiyinleniwi názerde tutılǵan.

Házirge shekem hayal-qızlardıń huqıq hám máplerin hár tárepleme támiyinlew máselelerine tiyisli 40 tan zıyat normativ-huqıqıy hújjetler, atap aytqanda, “Hayal-qızlar hám er adamlar ushın teń huqıq hám de múmkinshiliklerdiń kepillikleri haqqında”, “Hayal-qızlardı qısım hám zorlıqtan qorǵaw haqqında” hám de “Puqaralardıń reproduktiv den sawlıǵın saqlaw haqqında”ǵı jańa nızamlar qabıl etilgen.

Sonıń menen birge, mámleketimizde Komitettiń dáwirlik bayanatları boyınsha tiyisli usınısların ámelge asırıwda ayırıqsha mexanizm jaratılǵan bolıp, bunda tarawǵa tiyisli barlıq atqarıw hákimiyatı organlarınıń belsendi qatnası támiyinlengen. Bir ǵana mısal, 2022-jıl 15–16-fevral kúnleri Jenevada Komitet Konvenciya qaǵıydaların orınlaw boyınsha Ózbekstan Respublikasınıń Altınshı dáwirlik bayanatın kórip shıqtı. Kórip shıǵıw juwmaqları boyınsha Ózbekstan Respublikası Oliy Majlisi palatalarınıń Qospa qararı menen BMSh Hayal-qızlardı kemsitiwdiń barlıq túrlerin saplastırıw komitetiniń juwmaqlawshı usınısların ámelge asırıw boyınsha 2022–2025 jıllarǵa arnalǵan Milliy háreketler jobası qabıllandı. Milliy háreketler jobasına muwapıq, 64 ministrlik, mákeme hám shólkemler tárepinen gezektegi esabat dáwirine shekem Komitet usınısların ámelge asırıw boyınsha turaqlı qadaǵalaw tiykarında 69 punktten ibarat is-ilajlar ámelge asırılıwı belgilengen.

Hayal-qızlardıń jámiyetlik-siyasiy turmıstaǵı belsendiligin asırıw, mámlekettiń tártipke salıw funkciyalarındaǵı hayallar úlesin kóbeytiw boyınsha jumıslar ámelge asırılmaqta. Házirgi waqıtta hayal-qızlardıń mámleket basqarıwındaǵı úlesi 2017-jılǵı 27 procentten 35 procentke jetti.

Ózbekstan tariyxında dáslepki márte parlamentte hayal-qızlar sanı BMSh tárepinen berilgen usınıslarǵa sáykes dárejege kóterilip, derlik 32 procentke jetti hám dúnyadaǵı 190 parlament arasında 37-orındı iyeledi. Basqarıw lawazımındaǵı hayal-qızlar úlesi 27 procent, partiyalarda 44 procent, joqarı bilimde 40 procent, isbilermenlikte 35 procentke jetti.

Búgingi kúnde Oliy Majlis Nızamshılıq palatası deputatlarınıń 33 procenti, Senat aǵzalarınıń 24 procenti, Qaraqalpaqstan Respublikası Joqarǵı Keńesi, Xalıq deputatları wálayatlar hám Tashkent qalası Keńesleri deputatlarınıń 25 procenti hayallardan ibarat.

Hayal-qızlardı qollap quwatlaw maqsetinde regionda rásmiy emes platforma sıpatında 2020-jılı dekabrde Oraylıq Aziya mámleketleri jetekshi hayallarınıń baylanısı dúzildi. 2021-jılı birinshi bolıp usı baylanısqa Ózbekstan basshılıq etti.

2017–2021 jıllarda Ózbekstan Respublikasın rawajlandırıwdıń bes tiykarǵı baǵdarı boyınsha Háreketler strategiyası, 2022–2026 jıllarǵa arnalǵan Jańa Ózbekstannıń rawajlanıw strategiyası, “Ózbekstan-2030” strategiyası, Insan huqıqları boyınsha Ózbekstan Respublikasınıń Milliy strategiyası, 2030-jılǵa shekem Ózbekstanda gender teńlikke erisiw strategiyası, Turaqlı rawajlanıw

tarawındağı milliy maqset hám wazıypalardıń qabıl etiliwi gender teńlikke erisiw hám hayal-qızlar huqıqlarına kepillik beriw boyınsha huqıqıy tiykarlardı túpten bekkemledi.

Ózbekstannıń gender teńlikke erisiwdegi tabısları xalıqaralıq maydanlarda, atap aytqanda, BMSh, Parlamentleraralıq Awqam, Jáhán banki tárepinen atap ótilip, xalıqaralıq indekslerde óz sáwleleniwin tappaqta. Mısalı, 2020-jılı Ózbekstan Hayallar, biznes hám nızam indeksinde hayal-qızlar huqıqları hám gender teńlik boyınsha áhmiyetke iye reformalardı ámelge asırǵan 27 mámleket qatarına kirgizildi.

Sonday-aq, 2023-jılı Ózbekstan dúnya elleriniń top-20 na kirip ashıq gender maǵlıwmatları Indeksinde 69,7 ball toplaǵan. Indekste Ózbekstan gender teńlik tarawında dúnyadaǵı eń tez rawajlanıp atırǵan 5 mámleket qatarında belgilengen. 2024-jılı Ózbekstan Jáxán bankiniń «Hayallar, biznes hám nızam» reytinginde huqıqıy salada gender teńlik jolında erisken tabısları menen 5likke kirdi.

Birlesken Milletler Shólkeminiń Turaqlı rawajlanıw sheshimleri tarmaǵı (SDSN) hám xalıqaralıq ekspertler tárepinen 2023-jılı qáliplestirilgen TRM reytingi (SDG indeks) esabatına muwapıq, Ózbekstan 166 mámleket arasında 71,1 indeks penen reytingindegi ornı 8 esege kóterilip 69-orındı iyeledi.

Usı jılı xalıqaralıq jámiyetshilik tárepinen Hayal-qızlardı kemsitiwdiń barlıq túrlerine saplastırıw haqqındaǵı Konvenciya qabıl etilgenliginiń 45 jıllıǵı keń túrde belgilenbekte.

Usıǵan baylanıslı, usı tarawdaǵı reformalardı izbe-iz dawam ettiriw maqsetinde Insan huqıqları boyınsha Ózbekstan Respublikası milliy orayı ministrlik, mákeme hám shólkemler menen birgelikte Birlesken Milletler Shólkeminiń Hayal-qızlardı kemsitiwdiń barlıq túrlerin saplastırıw haqqındaǵı Konvenciyanıń 45 jıllıǵın bayramlawǵa arnalǵan is-ilajlar baǵdarlamaların islep shıqtı. Is-ilajlar baǵdarlaması Ózbekstan Respublikasında insan huqıqları tarawındaǵı Jáhán bilimlendiriw baǵdarlamasınıń tórtinshi basqıshın ámelge asırıw boyınsha Milliy isshi toparı tárepinen dodalandı hám tastıyıqlandı.

Bunda xalıqaralıq, regionlıq hám milliy is-ilajlar ótkeriw, insan huqıqları boyınsha málimleme-aǵartıwshılıq hám de tálim-tárbiyalıq islerdi jetilistiriw, sonday-aq, xalıq, jaslar hám balalar ushın sabaqlıq, qollanba hám basqa ádebiyatlardı tayarlaw sıyaqlı is-ilajlardı ámelge asırıw názerde tutılǵan.

Qolıńızdaǵı Hayal-qızlardı kemsitiwdiń barlıq túrlerin saplastırıw haqqındaǵı Konvenciyanıń (tórt tilde: ózbek, rus, inglis hám qaraqalpaq) baspadan shıǵarılıwında onda belgilengen xalıqaralıq standartlar hám hayallar huqıqlarına arnalǵan qaǵıydalardıń túp mazmunın keń xalıqqa jetkiziw hám de jámiyetlik turmısqa turaqlı engizip barıw maqset etip qoyılǵan.

Juwmaqlap aytqanda, Ózbekstan insan huqıqları tarawındaǵı reformalardı dawam ettiriwdi qollap-quwatlaydı, bul bolsa gender teńlikti jaqsılawǵa hám hayal-qızlardıń huqıqların hám múmkinshiliklerin keńeytiwge xızmet etedi.

Akmal Saidov,
akademik, yuridika ilimleri doktorı,
professor

HAYAL-QIZLARDÍ KEMSITIWDIŃ BARLÍQ TÚRLERIN SAPLASTÍRÍW HAQQÍNDA KONVENCIYA

Bul Konvenciyanıń qatnasıwshı – mámleketleri:

Birlesken Milletler Shólkeminiń Ustavı insannıń tiykarǵı huqıqlarına, insannıń ar-namısı hám qádir-qımbatına, er adam hám hayallardıń teń huqıqlı ekenligine isenimniń qayta tastıyıqlaǵanlıǵın esapqa alıp,

Insan huqıqları dúnya júzlik deklaraciyası kemsitiliwge jol qoymaw principin tastıyıqlap, barlıq adamlar óziniń qádir-qımbatı hám huqıqlarında erkin hám teń bolıp tuwılıwın, onda bayan etilgenindey, hár bir insan hesh qanday ayırmashılıqlarsız, sonday-aq, jınısına qaramastan barlıq huqıq hám erkinliklerge iye bolıwı kerekligi járiyalaǵanlıǵın esapqa alıp,

Insan huqıqları haqqındaǵı xalıqaralıq pakttiń qatnasıwshı – mámleketlerine er adam hám hayallar ushın barlıq ekonomikalıq, sociallıq, mádeniy, puqaralıq hám siyasiy huqıqlardan teń paydalanıw huqıqın támiyinlew wazıypaları júkletilgenligin esapqa alıp,

er adam hám hayallardıń teń huqıqlı bolıwına járdem beriw maqsetinde Birlesken Milletler Shólkemi hám qánigelestirilgen mákemeler qáwenderliginde dúzilgen xalıqaralıq Konvenciyalardı itibarǵa alıp,

sonday-aq, er adam hám hayallardıń teń huqıqlı bolıwına járdem beriw maqsetinde Birlesken Milletler Shólkemi hám qánigelestirilgen mákemeler tárepinen qabıl etilgen rezolyuciyalar, deklaraciyalar hám usınıslardı esapqa alıp,

biraq, usınday túrli hújjetlerdiń bolıwına qaramastan, hayal-qızlarǵa qarata awır kemsitiliw jaǵdayları ele de bir qansha bar ekenliginen táshwishlenip,

hayal-qızlardıń kemsitiliwi insan qádir-qımbatına bolǵan teń huqıqlılıq hám húrmet etiw sebepleriniń buzılıwına, hayallardıń er adamlar menen bir qatarda óz mámleketiniń siyasiy, sociallıq, ekonomikalıq hám mádeniy turmısında qatnasıwına tosqınlıq jasawın, jámiyet hám shańaraq abadanlıǵınıń ósiwine kesent beriwin hám de hayal-qızlardıń óz mámleketleri hám insaniyattıń mápleri jolında múmkinshiliklerin tolıq kórsetiwin jáne de qıyınlastırıwın esletip,

kámbaǵallıq sharayatlarında hayal-qızlardıń azıq-awqat, densawlıqtı saqlaw, bilim, kásiplik tayarlıq hám jumısqa jaylasıw múmkinshilikleri, sonday-aq, basqa talaplardan paydalanıw múmkinshiligi júdá kem ekenliginen táshwishlenip,

teńlik hám ádillikke tiykarlanǵan jańa xalıqaralıq ekonomikalıq tártiptiń ornatılıwı er adamlar hám hayallar arasındaǵı teńlikti támiyinlewde ádewir járdem beriwine qatań isenip,

rasalıq ayırmashılıq, barlıq túrdegi rasizm, rasalıq kemsitiw, eski hám jańa kolonizatorlıq, agressiya, shet el tárepinen basıp alınıw hám húkimranlıq hám de mámleketlerdiń ishki islerine aralasıwdı saplastırıw er adamlar hám hayal-qızlar huqıqların tolıq ámelge asırıw ushın zárúr ekenligin atap ótip,

xalıqaralıq tınıshlıq hám qáwipsizlikti bekkemlew, xalıqaralıq keskinlikti jumsartıw, olardıń sociallıq hám ekonomikalıq sistemalarına qaramastan, barlıq mámleketler arasında óz ara sheriklik,

qatań hám nátiyjeli xalıq aralıq qadaǵalaw astında ǵalabalıq hám pútkilley quralsızlanıw, ásirese, yadrolıq quralsızlanıw, mámleketler arasındaǵı qatnaslarda ádillik, teńlik hám óz ara mápdarlıq principlerin qarar taptırıw hám de shet el hám koloniya húkimranlıǵı hám basqa mámleketler okkupaciyası astında bolǵan xalıqlardıń óz táǵdirin ózi belgilew hám ǵárezsizlik huqıqın ámelge asırıw, sonday-aq, mámleketlerdiń milliy ǵárezsizligi hám aymaqlıq pútinligin húrmet etiw jámiyetlik jetilisiw hám rawajlanıwǵa kómeklesiwin hám de bunıń nátiyjesi er adamlar menen hayallar arasında tolıq teńlikke erisiw imkaniyatın beriwin tastıyıqlap,

mámlekettiń tolıq rawajlanıwı, dúnyada párawanlıq hám tınıshlıq barlıq tarawlarda hayallardıń er adamlar menen teńdey múmkinshiligi bolǵansha kóbirek qatnasıwların talap etiwine qatań isenip,

hayal-qızlardıń shańaraq párawanlıǵı hám jámiyet rawajlanıwına qosıp atırǵan házirge shekem tolıq tán alınbaǵan úlesiniń áhmiyetin, analıqtıń sociallıq áhmiyetin hám de shańaraqta hám bala tárbiyasında ata-ananıń tutqan ornın esapqa alǵan halda hayaldıń násil dawamshısı sıpatındaǵı ornı hayal huqıqlarınıń kemsitiliwine sebep bolmawın, sebebi balalardıń tárbiyası er adam hám hayallardıń hám ulıwma jámiyettiń birgeliktegi juwapkershiligin talap etiwin ańlap,

er adam hám hayal arasında tolıq teńlikke erisiw ushın er hám hayaldıń jámiyet hám shańaraqta tutqan dástúriy ornın ózgertiw zárúr ekenligin tán alıp,

hayal-qızlar huqıqlarınıń kemsitiliwin saplastırıw haqqındaǵı Deklaraciyada járiyalanǵan principlerdi ámelge asırıw hám sol maqsette bunday huqıqlar kemsitiliwiniń barlıq formaları hám kórinislerin saplastırıw ushın zárúr is-ilajlardı kóriwge qatań qarar etip,

tómendegiler haqqında kelisip alındı:

I BÓLIM

1-statya

Usı Konvenciyanıń maqseti «hayal-qızlardıń kemsitiliwi» túsinigi, hár qanday ayırmashılıq, jınıslıq belgilerine qaray sheklew, tán almaw, joqqa shıǵarıw yamasa hálsiretiwge baǵdarlanǵan, hayallar paydalanıp atırǵan yamasa ámelge asırıp atırǵan hár qanday siyasiy, ekonomikalıq, sociallıq, mádeniy, puqaralıq hám basqa tarawda shańaraqlıq sharayatına qaramastan er adam hám hayallarǵa teńlik tiykarında insan huqıqları hám tiykarǵı erkinlikleri beriliwin ańlatadı.

2-statya

Qatnasıwshı – mámleketler hayal-qızlar kemsitiliwiniń barlıq formaların qaralap, tezlik penen barlıq tiyisli usıllar arqalı hayal-qızlar kemsitiliwin toqtatıw siyasatına kelisedi hám sol maqsette tómendegi minnetlemelerdi aladı:

a) er adamlar menen hayallar arasındaǵı teńlik principin, eger de bul házirge shekem islengen bolmasa, milliy Konstituciyaǵa hám basqa tiyisli nızamlarǵa kirgiziw hám de nızam hám basqa tiyisli qurallar járdeminde bul principti ámeliyatqa engiziwdi támiyinlew;

b) hayal-qızlardıń hár qanday kemsitiliwin qadaǵan etiwshi tiyisli nızamshılıq hám basqa sharalardı kóriw, zárúr bolǵanda sankciyalardı qollanıw;

c) er adamlar menen teńlik tiykarında hayallardıń huqıqları yuridikalıq tárepten qorǵalıwın ornatıw, wákillikli milliy sudlar hám mámleketlik mákemelerdiń járdeminde hayal-qızlardıń hár qanday kemsitiliwine qarsı olardıń nátiyjeli qorǵalıwın támiyinlew;

d) hayal-qızlardı kemsitetuǵın qanday da bir is-háreketlerdi ámelge asırıwdan tıyılıw, mámleketlik organlar hám mákemeler bul minnetlemege muwapıq is alıp barıwlarına kepillik beriw;

e) qanday da bir shaxs, shólkem yamasa kárxana tárepinen hayal-qızlar kemsitiliwin saplastırıw ushın barlıq tiyisli sharalardı kóriw;

f) hayal-qızlardı kemsitiwshi ámeldegi nızamlar, qararlar, úrp-ádetler hám ámeliyattı ózgertiw yamasa biykarlaw ushın barlıq tiyisli sharalardı, sonday-aq, nızamshılıq sharaların kóriw;

g) hayal-qızlardı kemsitiwden ibarat bolǵan óziniń jınayatshılıqqa tiyisli nızamlarınıń barlıq rejelerin biykarlaw.

3-statya

Qatnasıwshı – mámleketler er adamlar menen teńlik tiykarında hayal-qızlardıń insan huqıqları hám de tiykarǵı erkinliklerin ámelge asırıwları hám olardan paydalanıwlarına kepillik beriw maqsetinde hayal-qızlardıń hár tárepleme rawajlanıwın hám alǵa ilgerilewin támiyinlew ushın barlıq tarawlarda, atap aytqanda siyasiy, sociallıq, ekonomikalıq hám mádeniy tarawlarda barlıq tiyisli sharalardı, sonday-aq, nızamshılıq ilajların kóredi.

4-statya

1. Usı Konvenciyada kórsetilgenindey, qatnasıwshı mámleketler tárepinen hayal-qızlardıń er adamlar menen ámelde teńligin támiyinlewdi tezlestiriwge qaratılǵan waqtınsha qabıl etilgen arnawlı sharalar huqıqlardı kemsitiwshi dep esaplanbaydı, biraq ol teń huqıqlı bolmaǵan yamasa taypalastırılǵan úlgilerdiń saqlanıp qalıwına hesh alıp kelmewi kerek; múmkinshiliklerdiń teńligi hám teń huqıqlı qatnastıń maqsetlerine erisilgennen keyin bul sharalar biykar etiliwi zárúr.

2. Qatnasıwshı – mámleketlerdiń analıqtı qorǵawǵa qaratılǵan arnawlı sharaları, atap aytqanda bul Konvenciyada bar bolǵan sharalardı qabıllaw kemsitiwshi sharalar dep esaplanbaydı.

5-statya

Qatnasıwshı – mámleketlerdiń tiyisli sharalardı qabıllawınıń maqseti:

a) er adam hám hayallardıń sociallıq hám mádeniy minez-qulıq modellerin bir jınıs ekinshisi ústinen ústin bolıwı yamasa er adam hám hayaldıń birdey roli ideyasına tiykarlanǵan ırımshıllıq úrp-ádetler hám usıǵan uqsas jaǵdaylardı qurtıw hám biykarlaw maqsetinde ózgertiw;

b) balalar mápleri barlıq jaǵdaylarda ústin turıwın názerge alıp, shańaraqlıq tárbiya óz ishine analıqtı sociallıq wazıypa sıpatında durıs seziniwi hám de er adam hám hayallardıń óz balaları tárbiyası hám ósip rawajlanıwı ushın birge juwapker ekenligin qamtıp alınıwın támiyinlew.

6-statya

Qatnasıwshı – mámleketler hayallardı satıwdıń hám jezóksheliktiń barlıq túrlerine shek qoyıw ushın barlıq tiyisli sharalardı, sonday-aq, nızamshılıq ilajların kóredi.

II BÓLIM

7-statya

Qatnasıwshı – mámleketler mámlekettiń siyasiy hám jámiyetlik turmısında hayal-qızlar kemsitiliwin saplastırıw boyınsha barlıq tiyisli sharalardı kóredi, atap aytqanda, hayallarǵa er adamlar menen teń sharayatlar tiykarında tómendegi huqıqlardı támiyinleydi:

a) barlıq saylawlar hám ǵalabalıq referendumlarda dawıs beriw hám ǵalabalıq saylanatuǵın organlarǵa saylanıw;

b) mámleket siyasatın qáliplestiriw hám ámelge asırıwda qatnasıw hám de mámleket lawazımların iyelew, sonday-aq, mámleketlik basqarıwdıń barlıq buwınlarında mámleket wazıypaların ámelge asırıw;

c) mámlekettiń sociallıq hám siyasiy turmıs máseleleri menen shuǵıllanatuǵın húkimetke qaraslı bolmaǵan shólkemler hám awqamlardıń iskerliginde qatnasıw.

8-statya

Qatnasıwshı – mámleketler hayal-qızlardıń er adamlar menen teńlik tiykarında hám hesh qanday kemsitiwsiz xalıqaralıq kólemde óz húkimetleri atınan wákili bolıw hám xalıqaralıq shólkemler jumısında qatnasıw múmkinshiliklerin támiyinlew maqsetinde barlıq tiyisli sharalardı kóredi.

9-statya

1. Qatnasıwshı – mámleketler puqaralıqtı qabıllaw, onı ózgertiw yamasa saqlap qalıwda hayallarǵa er adamlar menen teń huqıqlardı beredi. Olar, atap aytqanda, shet el puqarasına turmısqa shıqqanda da, turmısqa shıǵıp atırǵan waqıtta ómirlik joldasınıń puqaralıǵı ózgergende de, hayaldıń puqaralıǵı óz-ózinen ózgeriwine alıp kelmeydi, onı puqaralıǵı joq shaxsqa aylandırmaydı hám kúyewiniń puqaralıǵın qabıllawǵa májbúr ete almaydı.

2. Qatnasıwshı – mámleketler hayallarǵa óz perzentleriniń puqaralıǵı boyınsha er adamlar menen teńdey huqıqlar beredi.

III BÓLIM

10-statya

Qatnasıwshı – mámleketler hayal-qızlardıń kemsitiliwin saplastırıw, hayallardıń er adamlar hám hayallar teńligi tiykarında bilim alıw tarawında er adamlar menen teńdey huqıqların támiyinlew ushın barlıq zárúr is-ilajlardı kóredi. Atap aytqanda, olar tómendegilerdi támiyinleydi:

a) qalanıń rayonları sıyaqlı awıllarda da barlıq túrdegi oqıw orınlarında bilimlendiriw hám diplom alıw, kásip-óner yamasa qánigelikti tańlawda birdey shárayatlardı jaratıw, bunday teńlik mektepke shekemgi tárbiya, ulıwma bilim beriw, orta arnawlı hám joqarı texnikalıq maǵlıwmat alıwda, sonday-aq, kásipke tayarlawdıń barlıq túrlerinde támiyinlenedi;

d) birdey oqıw baǵdarlamalarına, birdey imtixanlarǵa, birdey qánige oqıtıwshılar quramına, teńdey sapalı mektep bólmeleri hám úskenelerine iye bolıw;

c) barlıq bilim alıw basqıshları hám formalarında er adam hám hayal-qızlar roliniń birgelikte hám basqa túrdegi bilim alıw jolı arqalı hár qanday bir qáliptegi koncenpciyanı saplastırıw hám sol tiykarda, atap aytqanda, oqıw qollanbaları hám mektep baǵdarlamaların qayta kórip shıǵıw hám de oqıtıw usılların sáykesleslendiriw jolı menen sol maqsetke erisiw;

d) tálim ushın stipendiya hám basqa tólemler alıw múmkinshilikleriniń birdeyligi;

e) er adamlar hám hayallar bilimdegi hár qanday úzilisti múmkinshiligi barınsha tezlik penen qısqartıwǵa baǵdarlanǵan funkcional sawatlılıq baǵdarlaması hám úlken jastaǵılar arasındaǵı sawatlılıqtı ǵalabalastırıw baǵdarlamaların názerde tutıp, bilim alıwdı dawam ettiriw baǵdarlamasınan paydalanıw múmkinshilikleriniń birdeyligi;

f) mektepti tamamlamay atırǵan qızlar sanın kemeytiw hám mektepten waqtınan burın ketken hayallar hám qızlar ushın baǵdarlamalardı islep shıǵıw;

g) fizikalıq tayarlıq hám sport shınıǵıwlarında belsendi qatnasıw ushın birdey múmkinshilikler jaratıw;

h) shańaraqlar densawlıǵı hám párawanlıǵın támiyinlewge kómeklesiw maqsetinde bilimlendiriw tarawına arnalǵan arnawlı maǵlıwmatlarǵa, sonday-aq, shańaraqtıń úlken-kishiligin joybarlaw haqqındaǵı másláhat hám jol-joba maǵlıwmatlarına iye bolıw.

11-statya

1. Hayal-qızlardıń jumıs penen bánt bolıw tarawındaǵı huqıqları kemsitiliwin saplastırıw, áyne waqıtta er adamlar menen hayallardıń teń huqıqların támiyinlew maqsetinde qatnasıwshı

– mámleketler barlıq tiyisli sharalardı, atap aytqanda, tómendegi huqıqlardı támiyinlew ilajların kóredi:

a) barlıq insanlardıń ajıralmaytuǵın huqıqı sıpatında miynet etiw huqıqı;

b) jumısqa jallawda birdey múmkinshiliklerge iye bolıw, sonday-aq, jumısqa jallawda birdey tańlaw ólshemlerin qollanıw huqıqı;

c) kásip yamasa jumıs túrin erkin tańlaw, lawazım boyınsha kóteriliw hám jumıs penen bánt etiw kepilligine iye bolıw, sonday-aq, shákirtlik, joqarı dárejedegi kásip boyınsha tayarlıq hám turaqlı túrde qánigeligin jetilistiriwdi óz ishine alǵan halda miynet etiwdiń barlıq jeńillikleri hám shárt-shárayatlarınan tolıq paydalanıw, kásip boyınsha tayarlıq hám qayta tayarlıqtan ótiw huqıqı;

d) jeńillikler alıwdı da esapqa alǵan halda teń xoshemetleniw, birdey bahaǵa iye bolǵan miynetke teń sharayatlarǵa, sonday-aq, jumıs sapasın bahalawǵa teń jantasıw huqıqı;

e) pensiyaǵa shıǵıw, jumıssız qalıw, kesellik, mayıplıq, kekselik hám miynet etiw qábiletin joytıwdan ibarat basqa jaǵdaylarda sociallıq támiynat huqıqı sonday-aq, haqı tólenetuǵın dem alıs huqıqı;

f) densawlıqtı saqlaw hám qáwipsiz miynet sharayatlarǵa iye bolıw, sonday-aq, násildi dawam ettiriw wazıypasın saqlap qalıw huqıqı.

2. Hayallardıń turmısqa shıqpaǵanlıǵı yamasa ana ekenligi sebepli kemsitiliwiniń aldın alıw hám olarǵa miynet etiwdiń nátiyjeli huqıqlarına kepillik beriw maqsetinde, qatnasıwshı – mámleketler tómendegilerdi ámelge asırıw ushın tiyisli sharalardı kóredi:

a) hámiledarlıq sebepli jumıstan bosatıwdı yamasa hámiledarlıq hám tuwıw boyınsha dem alısqa shıǵarıwdı yaki shańaraq jaǵdayı sebepli kemsitiwdi sankciyalar qollanıw qáwpin qadaǵan etiw;

b) aqırǵı jumıs ornın, lawazımın yamasa sociallıq pensiyaların joǵaltpaǵan halda hámiledarlıq hám tuwıw boyınsha aqsha tólenetuǵın dem alıslar yamasa salıstırmalı sociallıq pensiyalar, tólenetuǵın dem alıslar engiziw;

c) ata-analar shańaraqqa tiyisli minnetleriniń orınlanıwın miynet iskerligi hám jámiyetlik turmıstaǵı qatnasıwı menen birge qosıp alıp barıw imkaniyatın jaratıw ushın, atap aytqanda, balalardı tárbiyalaw mákemeleri tarmaǵın keńeytiw jolı menen qosımsha zárúr sociallıq xızmet kórsetiwdi xoshametlew;

d) hayallar hámiledarlıǵı dáwirinde olardıń densawlıǵı ushın zıyanlı dep tabılǵan miynet túrlerinde ayırıqsha qorǵawdı támiyinlew.

3. Usı statyada óz sáwleleniwin tapqan huqıqlardı qorǵawǵa tiyisli nızamshılıq ilimiy-texnikalıq bilimler tiykarında waqtı-waqtı menen kórip shıǵıladı, sonday-aq, zárúrlikke qaray qaytadan kóriledi, biykar etiledi yamasa keńeytiriledi.

12-statya

1. Qatnasıwshı – mámleketler hayal-qızlardıń densawlıǵın saqlaw tarawındaǵı huqıqları kemsitiliwin saplastırıw maqsetinde, er adam hám hayallarǵa medicinalıq xızmetti teń támiyinlew, shańaraqtıń úlken-kishiligin joybarlaw máselelerinde tiyisli barlıq sharalardı kóredi;

2. Qatnasıwshı – mámleketler bul statyanıń 1-punkti qaǵıydaları menen bir qatarda hayallardıń hámiledarlıq, tuwıw hám tuwıwdan keyingi dáwirinde tiyisli xızmetler menen támiyinleydi hám zárúrlik payda bolǵanda, biypul xızmetler kórsetedi, sonday-aq, hámiledarlıq hám emiziwli dáwirde kerekli azıq-awqatlardı jetkerip beredi.

13-statya

Qatnasıwshı – mámleketler sociallıq hám ekonomikalıq turmıstıń basqa tarawlarında hayal-qızlardıń kemsitiliwin saplastırıw, sonday-aq, er adam hám hayallardıń teńligi tiykarında olardıń teń huqıqların támiyinlew boyınsha tiyisli barlıq sharalardı kóredi, atap aytqanda tómendegi huqıqlardı támiyinleydi:

a) shańaraqqa tiyisli járdem napaqa huqıqı;

b) zayom, kóshpes múlk esabına qarız hám basqa formadaǵı finanslıq kreditlerdi alıw huqıqı;

c) dem alıw menen baylanıslı ilajlarda, sport shınıǵıwlarında hám mádeniy turmıstıń barlıq tarawlarında qatnasıw huqıqı.

14-statya

1. Qatnasıwshı – mámleketler awıllıq jerlerde jasawshı hayal-qızlarda ushırasatuǵın ayırıqsha mashqalalardı hám olardıń óz shańaraqları ekonomikalıq párawanlıǵın támiyinlewde áhmiyetli rol oynawın, sonday-aq, olardıń tovarsız xojalıq tarmaqlarındaǵı iskerligin itibarǵa alǵan halda awıllıq jerlerde jasawshı hayallarǵa usı Konvenciya qaǵıydalarınıń qollanılıwın támiyinlew boyınsha barlıq tiyisli sharalardı kóredi.

2. Qatnasıwshı – mámleketler awıllıq jerlerde hayal-qızlar kemsitiliwin saplastırıw, er adam hám hayal-qızlardıń teńligi tiykarında olardıń awıl aymaqların rawajlandırıwdaǵı qatnasıwın támiyinlew hám bunday rawajlanıwdan payda kóriw ushın barlıq tiyisli sharalardı kóredi, atap aytqanda, bunday hayal-qızlarǵa tómendegi huqıqlardı támiyinleydi:

a) barlıq dárejelerde rawajlanıw jobaların islep shıǵıw hám ámelge asırıwda qatnasıw;

d) shańaraqtı joybarlaw máseleleri boyınsha maǵlıwmatlar, másláhátler hám xızmetlerdi qosqan halda tiyisli medicinalıq xızmet kórsetiliwine erisiw;

c) sociallıq qamsızlandırıw baǵdarlamaları qolaylıqlarınan tikkeley paydalanıw;

d) hayal-qızlardıń texnikalıq bilim dárejesin asırıw maqsetinde funkcional sawatlılıqtı esapqa alǵan halda barlıq túrdegi rásmiy hám rásmiy bolmaǵan tálim hám tayarlıq alıw, sonday-aq, barlıq túrdegi topar xızmetlerinen, awıl xojalıq máseleleri boyınsha másláhát beriw xızmetinen paydalanıw;

e) ǵárezsiz miynet iskerligi yamasa jumısqa jallaw arqalı teń ekonomikalıq múmkinshiliklerdi támiyinlew ushın shirketler hám óz-ózine járdem kórsetiw toparların shólkemlestiriw;

f) jámáát xızmetiniń barlıq túrlerinde qatnasıw;

g) awıl xojalıq kreditleri hám zayomlarına, satıw sistemasına, tiyisli texnologiyalarǵa, jer hám agrar reformalarda, sonday-aq, jerlerdi qayta jaylastırıw jobalarında teń mártebege erisiw;

h) tiyisli turmıs sharayatlarınan, ásirese, turaq-jay sharayatlarınan, sanitariya xızmetinen, elektr hám suw támiynatınan, sonday-aq, transport hám baylanıs qurallarınan paydalanıw.

IV BÓLIM

15-statya

1. Qatnasıwshı – mámleketler hayal-qızlardıń nızam aldında er adamlar menen teńligin tán aladı.

2. Qatnasıwshı – mámleketler hayal-qızlarǵa er adamlar menen birdey puqaralıq huqıqların hám olardı ámelge asırıwdıń birdey múmkinshiliklerin beredi, atap aytqanda, olar múlkti basqarıw hám shártnamalardı dúziw waqtında hayal-qızlardıń teń huqıqların, sonday-aq, tribunal hám sud talqılawınıń barlıq basqıshlarında olarǵa degen teń qatnastı támiyinleydi.

3. Qatnasıwshı – mámleketler usıǵan qosıladı, yaǵnıy hayal-qızlardıń huqıqların sheklewge qaratılǵan hár qanday huqıqıy shártnamalar hám basqa hár túrli jeke xarakterdegi hújjetler haqıyqıy emes dep esaplanadı.

4. Qatnasıwshı – mámleketler er adam hám hayal-qızlarǵa shaxstıń kóship júriwi, jasaw hám turar jaydı tańlaw erkinligine tiyisli bolǵan nızamshılıqqa degen birdey huqıqlardı beredi.

16-statya

1. Qatnasıwshı – mámleketler hayal-qızlardıń neke hám shańaraq qatnaslarına tiyisli barlıq máselelerde kemsitiliwin saplastırıw ushın barlıq tiyisli ilajlardı kóredi, atap aytqanda, er adam hám hayallardıń teńligi tiykarında tómendegi huqıqlardı támiyinleydi:

a) nekeden ótiwde birdey huqıqlar;

b) ómirlik joldasın erkin tańlaw hám nekeden tek óziniń erkin hám tolıq razılıǵı menen ótiwde teń huqıqlar;

c) nekeden ótiw hám de onı biykarlaw waqtında birdey huqıq hám minnetlemeler;

d) balalarǵa tiyisli bolǵan máselelerde shańaraqqa tiyisli sharayatına qaramastan, barlıq jaǵdayda balalardıń mápi ústin turǵan halda, er adam hám hayallar ata-ana sıpatında birdey minnetleme hám huqıqlarǵa iye bolıwı;

e) shańaraqta balalar sanı, olardıń tuwılıwı arasındaǵı jası máselesin erkin hám juwapker túrde sheshiwde hám bul huqıqlardı ámelge asırıwdı támiyinlep beretuǵın qurallarǵa, maǵlıwmatlarǵa hám bilim alıwǵa birdey jantasıw huqıqına iye bolıw;

f) balalardı perzentlikke alıw, kepillik beriw, tárbiyalaw, qáwenderlik etiw yamasa usıǵan uqsas wazıypalardı milliy nızamǵa tiykarlanıp ámelge asırıwda barlıq jaǵdaylarda balalardıń mápi ústin turǵan halda birdey minnetleme hám huqıqlarǵa iye bolıw;

g) erkek hám hayaldıń teń jeke huqıqları, sonday-aq, atı-familiyasın, kásip hám shınıǵıwdı tańlaw huqıqı;

h) erli-zayıptıń buyım-múlkke biypul hám pullıq iyelik etiw, satıp alıw, basqarıw, paydalanıw hám ıqtıyar qılıw boyınsha teń huqıqları.

2. Balanı qız ayttırıp qoyıw hám nekelew yuridikalıq kúshke iye bolmaydı, nekeden ótiwdiń eń tómen jasın anıqlaw hám nekelerdi puqaralıq halatı aktlerinde májbúriy jazıw maqsetinde, barlıq zárúr, sonday-aq, zárúr nızamshılıq ilajları kóriledi.

V BÓLIM

17-statya

1. Usı Konvenciyanıń ámelge asırılıwın kórip shıǵıw ushın hayal-qızlardıń kemsitiliwin saplastırıw Komiteti shólkemlestirilip (endigiden bılay Komitet dep ataladı), Konvenciya kúshke kirgenge shekem on segiz, ratifikaciya etilgennen yamasa oǵan otız besinshi qatnasıwshı – mámleket qosılǵanınan keyin bolsa, usı Konvenciya tarawın jaqsı biletuǵın joqarı etikalıq sapalarǵa hám jetik maǵlıwmatlarǵa iye bolǵan jigirma úsh ekspertten ibarat boladı. Bul ekspertler qatnasıwshı – mámleketler tárepinen óz puqaraları ishinen saylanadı hám jeke shaxs sıpatında jumıs alıp baradı, bunda orınlar bólistiriwinde ádillik penen geografiyalıq aymaq hám hár túrli formadaǵı civilizaciya, sonday-aq, tiykarǵı huqıqıy sistemalar wákilleri esapqa alınadı.

2. Komitet aǵzaları qatnasıwshı – mámleketler tárepinen dizimge kirgizilgen shaxslar arasınan jasırın dawıs beriw jolı menen saylanadı. Hár bir qatnasıwshı – mámleket óziniń puqaralarınan bir wákildiń kandidataturasın beriwi múmkin.

3. Usı Konvenciya kúshke kirgen kúninen baslap altı aydan keyin baslanǵısh saylawlar ótkeriledi. Hár bir saylawdı ótkeriliwinen keminde úsh ay aldın Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri qatnasıwshı – mámleketlerge eki ay dawamında óz wákillerin kórsetiw boyınsha usınısların jiberiwdi xat arqalı soraydı. Bas xatker barlıq qatnasıwshı – mámleketler tárepinen bul

tárizde kórsetilgen adamlardıń dizimin álipbe tártibinde tayarlap, qatnasıwshı – mámleketlerge usınıs etedi.

4. Komitet aǵzaları Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri tárepinen shaqırılatuǵın hám BMSh Oraylıq mákemelerinde ótkeriletuǵın qatnasıwshı – mámleketler jıynalısında saylanadı. Bul jıynalısta májilisti haqıyqıy dep esaplaw ushın qatnasıwshı mámleketlerdiń sanı úshten eki bólimdi qurawı kerek. Qatnasatuǵın hám dawıs beriwde qatnasatuǵın qatnasıwshı – mámleket wákilleriniń eń kóp hám tolıq kóp dawıstı alǵan kandidatlar Komitetke saylanǵan shaxslar dep esaplanadı.

5. Komitet aǵzaları tórt jıl múddetke saylanadı. Biraq birinshi saylawda saylaǵan toǵız aǵzanıń wákillik múddeti eki jıl ótiwi menen juwmaqlanadı; birinshi saylawlar ótkerilgennen keyin bul toǵız aǵzanıń familiyası Komitet baslıǵı tárepinen shek taslaw arqalı saylanadı.

6. Komitettiń bes qosımsha aǵzası usı statyanıń 2,3 hám 4-punktlerine muwapıq Konvenciya ratifikaciya etilgeninen keyin yamasa oǵan otız besinshi mámleket qosılǵannan keyin saylanadı. Sol tárizde saylanǵan eki qosımsha aǵzanıń wákillik múddeti eki jıl ótiwi menen tamamlanadı, bul eki qosımsha aǵzanıń familiyası Komitet baslıǵı tárepinen shek taslaw arqalı saylanadı.

7. Qatnasıwshı – mámleketler eksperti Komitet aǵzası sıpatında óz wazıypasın tamamlaǵan bolsa, kózde tutılmaǵan bos orınlardı toltırıw ushın Komitettiń razılıǵı menen óz puqaraları ishinen basqa ekspertti saylaydı.

8. Komitet aǵzaları Bas Assambleya tastıyıqlaytuǵın sıylıqlardı Birlesken Milletler Shólkeminiń qarjılarınan Assambleya belgileytuǵın shártler va tártiplerge muwapıq Komitettiń wazıypasınıń áhmiyetliligine qarap aladı.

9. Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri usı Konvenciyaǵa muwapıq, Komitettiń wazıypaların nátiyjeli orınlaw ushın zárúr bolǵan xızmetkerler hám materiallıq qarjılar menen támiyinlep baradı.

18-statya

1. Qatnasıwshı – mámleketler bul Konvenciyanıń qaǵıydaların orınlaw ushın qabıl etilgen nızamshılıq, sud, basqarıw yamasa basqa ilajlar haqqındaǵı hám bul boyınsha erisilgen ilgerilewler haqqındaǵı bayanattı Birlesken Milletler Shólkemi Bas xatkerine Komitettiń kórip shıǵıwı ushın usınıw minnetlemesin aladı, atap aytqanda:

a) mápdar mámleket ushın usı Konvenciyanıń kúshke kirgen kúninen baslap bir jıl ishinde;

b) sonnan keyin hesh bolmaǵanda hár tórt jılda hám keyininen, qashan da, bul haqqında Komitet rásmiy túrde soraǵanda.

2. Bayanatlarda usı Konvenciya boyınsha minnetlemelerdi orınlaw dárejesine tásir kórsetetuǵın qıyınshılıq hám faktorlar kórsetiliwi múmkin.

19-statya

1. Komitet ózi jeke orınlaytuǵın jumıslar tártibi qaǵıydaların tastıyıqlaydı.

2. Komitet eki jıl múddetke óziniń lawazımlı shaxsların saylaydı.

20-statya

1. Komitet bul Konvenciyanıń 18-statyasına kóre usınıs etilgen bayanatlardı kórip shıǵıw maqsetinde, qaǵıyda boyınsha eki hápteden aspaytuǵın waqıt ishinde hár jılı jıynalıs ótkerip turadı.

2. Komitettiń jıynalısları qaǵıyda boyınsha Birlesken Milletler Shólkeminiń Oraylıq mákemelerinde yamasa basqa Komitet tárepinen belgilenetuǵın basqa qálegen qolay orında ótkeriledi.

21-statya

1. Komitet hár jılı Ekonomikalıq hám Sociallıq Keńes arqalı óziniń xızmeti haqqındağı bayanatın Birlesken Milletler Shólkemi Bas Assambleyasına usınıs etedi hám qatnasıwshı – mámleketlerden alınǵan bayanat hám maǵlıwmatlardı úyreniwge tiykarlanǵan ulıwma xarakterdegi usınıslardı kirgiziwi múmkin. Qatnasıwshı – mámleketlerdiń pikirleri menen birge eger sonday pikirler bolsa ulıwma xarakterdegi sonday shaqırıq hám usınıslar Komitettiń bayanatına qosımsha etip kirgiziledi.

2. Bas xatker Komitet bayanatların hayal-qızlardıń jaǵdayı boyınsha Komissiyasına maǵlıwmat ushın jiberip turadı.

22-statya

Qánigelesken mákemeler ózleriniń xızmet sheńberine kiretuǵın bul Konvenciyanıń qaǵıydaların ámelge asırıw haqqındaǵı máselelerdi kórip shıǵıw waqtında wákillik etiw huqıqına iye boladı. Komitet qánigelesken mákemelerge Konvenciyanı ámelge asırıw boyınsha olardıń xızmet sheńberine kiretuǵın tarawlardaǵı bayanatlardı tayarlawdı usınıs etiwi múmkin.

23-statya

Bul Konvenciyada hesh bir nárse er adam hám hayal-qızlar arasındaǵı teń huqıqlıqqa erisiw múmkinshiliklerin beriwshi tómende bar bolǵan qaǵıydalarǵa tiyisli bolmaydı:

a) Qatnasıwshı – mámleketlerdiń nızamlarında; yaki,

b) sonday mámleketler ushın yuridikalıq kúshke iye bolǵan hár qanday basqa xalıqaralıq Konvenciya, kelisim yamasa shártnamada.

24-statya

Qatnasıwshı – mámleketler usı Konvenciyada tán alınǵan huqıqlar tolıq ámelge asırılıwına erisiw ushın milliy dárejede barlıq zárúr sharalardı kóriw minnetlemesin aladı.

VI BÓLIM

25-statya

1. Usı Konvenciya barlıq mámleketler tárepinen oǵan qol qoyıw ushın ashıq boladı.

2. Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri usı Konvenciyanıń depozitariysi etip saylanadı.

3. Usı Konvenciya ratifikaciya etiliwi kerek. Ratifikaciya jarlıqları Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkerine saqlaw ushın tapsırıladı.

4. Usı Konvenciya oǵan barlıq mámleketlerdiń qosılıwı ushın ashıq boladı. Oǵan qosılıw sol haqqındaǵı hújjetti Birlesken Milletler Shólkemi Bas xatkerine saqlaw ushın tapsırıw jolı menen ámelge asırıladı.

26-statya

1. Konvenciyanı qayta kórip shıǵıw haqqındaǵı ótinishler Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri atına hár qanday qatnasıwshı – mámleketler tárepinen jazba túrde qálegen waqıtta xat arqalı jiberiliwi múmkin.

2. Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas Assambleyası, eger ol qanday da sharalardı qabıl etiw zárúr eken dep tapsa, sol ótinishke qaray áyne qaysı sharalardı kóriw zárúrligi haqqında qarar qabıl etedi.

27-statya

Usı Konvenciya jigirmalanshı ratifikaciya jarlığı yamasa qosılıw haqqındağı hújjetler Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkerine saqlaw ushın tapsırılğannan keyin otızınshı kúnnen baslap kúshke kiredi.

Usı Konvenciyanı ratifikaciya etetuğın yamasa oğan qosılatuğın hár bir mámleket ushın bul Konvenciya jigirmalanshı ratifikaciya jarlığı yamasa oğan qosılıw haqqındağı hújjet saqlaw ushın tapsırılğannan keyin bul Konvenciya hár bir mámleket ushın otızınshı kúnnen baslap kúshke kiredi.

28-statya

1. Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkeri ratifikaciya etiw yamasa qosılıw waqtında mámleketler tárepinen aytılğan shártlerdiń tekstin qabıl etip alıp tarqatadı.

2. Usı Konvenciyanıń maqset hám wazıypalarına durıs kelmeytuğın qosımsha shártler kirgizilmeydi.

3. Shártler qálegen waqıtta Bas xatker atına jiberilgen tiyisli bildiriw xatı arqalı biykar etiliwi múmkin, sońınan Bas xatker bul haqqında barlıq qatnasıwshı – mámleketlerge xabar beredi. Bunday bildiriw xatı ol alınğan kúnnen baslap kúshke kiredi.

29-statya

1. Usı Konvenciyanı qollanıw yamasa talqılawğa salıstırğanda eki yamasa bir neshe qatnasıwshı – mámleketler arasındağı hár qanday tartıs-kelisiw jolı menen sheshilmese, onda táreplerden birewiniń iltimasına qaray arbitraj talqılawına usınıs etiledi. Eger arbitraj talqılawına berilgen arza altı ay ishinde eki táreptiń kelisiwine múmkinshilik jaratpasa, Xalıqaralıq Sudqa múrájat etiwi múmkin.

2. Hár qaysı qatnasıwshı – mámleket usı Konvencğa qol qoyıw, ratifikaciya etiw yamasa qosılıw waqtında usı statyanıń 1-punktinde kórsetilgen minnetlemeler menen ózin baylanıslı dep esaplamawın atap ótiwi múmkin. Basqa qatnasıwshı – mámleketler bul statyanıń kórsetilgen punktinen kelip shığıp, sonday shártti qoyğan hár qanday qatnasıwshı – mámleketke qarata minnetleme almaydı.

3. Usı statyanıń 2-punktine tiyisli shártlerdi qoyğan hár qanday qatnasıwshı – mámleket qálegen waqıtta Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkerine bildiriw xatın jiberiw arqalı óz shártlerin alıp taslawı múmkin.

30-statya

Usı Konvenciya onıń inglis, arab, ispan, qıtay, rus hám francuz tillerindegi tekstleri birdey boladı, saqlaw ushın Birlesken Milletler Shólkeminiń Bas xatkerine tapsırıladı.

Wákillikke iye bolğan tómendegi qol qoyıwshılar usı Konvenciyanı tastıyıqlaw ushın qol qoydı.

CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN

PREFACE

With the adoption of the Universal Declaration of Human Rights in 1948, calls for international documentation on gender equality and the recognition and protection of women's rights began to resonate from various global platforms.

The first step in developing a comprehensive international agreement on women's rights was the adoption of the Declaration on the Elimination of Discrimination against Women by the United Nations General Assembly in 1967.

Although this document prohibited discrimination based on gender, it was advisory in nature for states, which did not bring the expected results.

The international community recognized the need for a binding treaty that would mandate specific obligations for states. In particular, at the 1975 World Conference on Women held in Mexico City, the "Women's Decade" (1975–1985) was proclaimed. Following the conference, it was planned that the Commission would develop an international Convention aimed at "the elimination of all forms of discrimination". Discussions on each point of the document took place both in the Third Committee of the General Assembly and in the Commission on the Status of Women, which significantly prolonged the process of drafting the document.

The document's drafting took five years. Finally, on December 18, 1979, the UN General Assembly adopted the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) under Resolution 34/180. After the Convention was ratified by twenty countries, the document came into force on 3 September 1981. Sweden was the first country to sign this document. To date, 189 countries have ratified the Convention. On 18 August 1995, the Convention was ratified by the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan.

CEDAW adopted in 1979, is recognized as an international law dedicated to women's civil, political, social, economic, and cultural rights. It reflects the international community's unified stance on women's rights.

The Convention is one of the nine core human rights treaties of the United Nations. It comprises six parts and 30 articles, with the first four parts guaranteeing equal rights between men and women before the law. Specifically, it addresses combating violations of women's rights in social relations, ensuring their political, legal, and civil rights, as well as their social and economic rights. It also covers their access to education, employment, health protection, and the strengthening of their position within marriage and family. The fifth and sixth parts establish the Committee as the monitoring body for the Convention and outline the necessary processes for implementing the Convention, as well as the systematic relationship between the Convention and other international and national legislation, including state responsibilities and obligations.

The Committee on the Elimination of Discrimination against Women was established in 1981.

The Committee reviews the implementation of the Convention’s 16 core articles and interprets their normative content and scope. Its recommendations help participating states strengthen their national legal frameworks to achieve gender equality and ensure women’s rights.

The main principles and provisions of the Convention have been reflected in the national legislation of the Republic of Uzbekistan, as well as in the new edition of the Constitution of Uzbekistan, adopted in April 2023 through a nationwide referendum.

Articles 42 and 58 focus on preventing violations of women’s labor rights, creating suitable living and working conditions, and ensuring equal rights and opportunities for women across all areas of society.

Moreover, over 40 normative-legal documents addressing the rights and interests of women have been adopted, including new laws on “Guarantees of Equal Rights and Opportunities for Women and Men”, “Protection of Women from Violence and Harassment”, and “Preservation of Citizens' Reproductive Health”.

Additionally, a special mechanism has been created to implement the Committee’s periodic reports, involving active participation from all relevant executive authorities. For example, on February 15–16, 2022, in Geneva, the Committee reviewed Uzbekistan's Sixth Periodic Report on compliance with the Convention. Based on the review, the Parliament of Uzbekistan adopted a National Action Plan for 2022–2025 to implement the Committee's final recommendations, encompassing 69 measures with ongoing monitoring by 64 ministries, agencies, and organizations.

Significant progress has been made in enhancing women's social and political activity and increasing their role in the state’s regulatory functions. For example, the proportion of women in state administration has increased from 27% in 2017 to 35% today.

For the first time in Uzbekistan's history, the number of women in Parliament has reached the recommended and is almost 32 per cent, ranking 37th among the 190 parliaments of the world. The number of women in leadership positions is 27 per cent, in political parties – 44 per cent, in higher education – 40 per cent, and in entrepreneurship – 35 per cent.

Currently, women make up 33% of deputies in the Legislative Chamber of the Parliament, 24% of Senate members, and 25% of deputies in the Jokargy Kenes of the Republic of Karakalpakstan, regional councils, and the city council of Tashkent.

To support women in the region, the Dialogue of Women Leaders of Central Asian Countries was established in December 2020 as an informal regional platform. Uzbekistan was the first to lead this dialogue in 2021.

The Five Priority Development Strategy for 2017–2021, the New Uzbekistan Development Strategy for 2022–2026, the Uzbekistan-2030 Strategy, the National Human Rights Strategy, the Strategy for Achieving Gender Equality in Uzbekistan until 2030, and the adoption of the National Sustainable Development Goals and targets have significantly strengthened the legal framework for gender equality and the protection of women's rights.

Uzbekistan's progress in achieving gender equality has been recognised by the UN, the Inter-Parliamentary Union and the World Bank, as well as reflected in international rankings. For example, in 2020 Uzbekistan was included among 27 countries that have implemented significant reforms to protect women's rights and gender equality in the Women, Business and Law Index.

In addition, in 2023, Uzbekistan was ranked among the top 20 countries in the world on the Open Gender Data Index, scoring 69.7 points. In 2024, Uzbekistan was ranked among the five countries that have made the greatest progress towards gender equality in the legal sphere in the World Bank's Women, Business and the Law ranking.

According to the SDG Index report, developed in 2023 by the UN Sustainable Development Solutions Network (SDSN) and international experts, Uzbekistan improved its ranking by 8 positions to 69th out of 166 countries with a score of 71.1.

This year marks the 45th anniversary of the adoption of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women.

In this regard, the National Center of Uzbekistan for Human Rights, in collaboration with ministries, agencies, and organizations, has developed programs to celebrate the 45th anniversary of the Convention. Programs were discussed and approved by the National Commission for the Implementation of the Fourth Phase of the World Education Programme for Human Rights in Uzbekistan.

The programs include international, regional, and national events, information-educational and training activities on human rights, and the preparation of textbooks, manuals, and other literature for the public, youth, and children.

The publication of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (in four languages: Uzbek, Karakalpak, English, and Russian) aims to disseminate the core principles and rules regarding international standards and women's rights, and to consistently implement them in social life.

In conclusion, it can be noted that Uzbekistan supports the continuation of human rights reforms, which, in turn, will contribute to improving gender equality and empowering women.

Akmal Saidov,
academician, Doctor of Law,
professor

CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN

The States Parties to the present Convention,

Noting that the Charter of the United Nations reaffirms faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person and in the equal rights of men and women,

Noting that the Universal Declaration of Human Rights affirms the principle of the inadmissibility of discrimination and proclaims that all human beings are born free and equal in dignity and rights and that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein, without distinction of any kind, including distinction based on sex,

Noting that the States Parties to the International Covenants on Human Rights have the obligation to ensure the equal rights of men and women to enjoy all economic, social, cultural, civil and political rights,

Considering the international conventions concluded under the auspices of the United Nations and the specialized agencies promoting equality of rights of men and women,

Noting also the resolutions, declarations and recommendations adopted by the United Nations and the specialized agencies promoting equality of rights of men and women,

Concerned, however, that despite these various instruments extensive discrimination against women continues to exist,

Recalling that discrimination against women violates the principles of equality of rights and respect for human dignity, is an obstacle to the participation of women, on equal terms with men, in the political, social, economic and cultural life of their countries, hampers the growth of the prosperity of society and the family and makes more difficult the full development of the potentialities of women in the service of their countries and of humanity,

Concerned that in situations of poverty women have the least access to food, health, education, training and opportunities for employment and other needs,

Convinced that the establishment of the new international economic order based on equity and justice will contribute significantly towards the promotion of equality between men and women,

Emphasizing that the eradication of apartheid, all forms of racism, racial discrimination, colonialism, neo-colonialism, aggression, foreign occupation and domination and interference in the internal affairs of States is essential to the full enjoyment of the rights of men and women,

Affirming that the strengthening of international peace and security, the relaxation of international tension, mutual co-operation among all States irrespective of their social and economic systems, general and complete disarmament, in particular

nuclear disarmament under strict and effective international control, the affirmation of the principles of justice, equality and mutual benefit in relations among countries and the realization of the right of peoples under alien and colonial domination and foreign occupation to self-determination and independence, as well as respect for national sovereignty and territorial integrity, will promote social progress and development and as a consequence will contribute to the attainment of full equality between men and women,

Convinced that the full and complete development of a country, the welfare of the world and the cause of peace require the maximum participation of women on equal terms with men in all fields,

Bearing in mind the great contribution of women to the welfare of the family and to the development of society, so far not fully recognized, the social significance of maternity and the role of both parents in the family and in the upbringing of children, and aware that the role of women in procreation should not be a basis for discrimination but that the upbringing of children requires a sharing of responsibility between men and women and society as a whole,

Aware that a change in the traditional role of men as well as the role of women in society and in the family is needed to achieve full equality between men and women,

Determined to implement the principles set forth in the Declaration on the Elimination of Discrimination against Women and, for that purpose, to adopt the measures required for the elimination of such discrimination in all its forms and manifestations,

Have agreed on the following:

PART I

Article I

For the purposes of the present Convention, the term "discrimination against women" shall mean any distinction, exclusion or restriction made on the basis of sex which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by women, irrespective of their marital status, on a basis of equality of men and women, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field.

Article 2

States Parties condemn discrimination against women in all its forms, agree to pursue by all appropriate means and without delay a policy of eliminating discrimination against women and, to this end, undertake:

(a) To embody the principle of the equality of men and women in their national constitutions or other appropriate legislation if not yet incorporated therein and to ensure, through law and other appropriate means, the practical realization of this principle;

(b) To adopt appropriate legislative and other measures, including sanctions where appropriate, prohibiting all discrimination against women;

(c) To establish legal protection of the rights of women on an equal basis with men and to ensure through competent national tribunals and other public institutions the effective protection of women against any act of discrimination;

(d) To refrain from engaging in any act or practice of discrimination against women and to ensure that public authorities and institutions shall act in conformity with this obligation;

(e) To take all appropriate measures to eliminate discrimination against women by any person, organization or enterprise;

(f) To take all appropriate measures, including legislation, to modify or abolish existing laws, regulations, customs and practices which constitute discrimination against women;

(g) To repeal all national penal provisions which constitute discrimination against women.

Article 3

States Parties shall take in all fields, in particular in the political, social, economic and cultural fields, all appropriate measures, including legislation, to en sure the full development and advancement of women , for the purpose of guaranteeing them the exercise and enjoyment of human rights and fundamental freedoms on a basis of equality with men.

Article 4

1. Adoption by States Parties of temporary special measures aimed at accelerating de facto equality between men and women shall not be considered discrimination as defined in the present Convention, but shall in no way entail as a consequence the maintenance of unequal or separate standards; these measures shall be discontinued when the objectives of equality of opportunity and treatment have been achieved.

2. Adoption by States Parties of special measures, including those measures contained in the present Convention, aimed at protecting maternity shall not be considered discriminatory.

Article 5

States Parties shall take all appropriate measures:

(a) To modify the social and cultural patterns of conduct of men and women, with a view to achieving the elimination of prejudices and customary and all other practices which are based on the idea of the inferiority or the superiority of either of the sexes or on stereotyped roles for men and women;

(b) To ensure that family education includes a proper understanding of maternity as a social function and the recognition of the common responsibility of men and women in the upbringing and development of their children, it being understood that the interest of the children is the primordial consideration in all cases.

Article 6

States Parties shall take all appropriate measures, including legislation, to suppress all forms of traffic in women and exploitation of prostitution of women.

PART II

Article 7

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the political and public life of the country and, in particular, shall ensure to women, on equal terms with men, the right:

(a) To vote in all elections and public referenda and to be eligible for election to all publicly elected bodies;

(b) To participate in the formulation of government policy and the implementation thereof and to hold public office and perform all public functions at all levels of government;

(c) To participate in non-governmental organizations and associations concerned with the public and political life of the country.

Article 8

States Parties shall take all appropriate measures to ensure to women, on equal terms with men and without any discrimination, the opportunity to represent their Governments at the international level and to participate in the work of international organizations.

Article 9

1. States Parties shall grant women equal rights with men to acquire, change or retain their nationality. They shall ensure in particular that neither marriage to an alien nor change of nationality by the husband during marriage shall automatically change the nationality of the wife, render her stateless or force upon her the nationality of the husband.

2. States Parties shall grant women equal rights with men with respect to the nationality of their children.

PART III

Article 10

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in order to ensure to them equal rights with men in the field of education and in particular to ensure, on a basis of equality of men and women:

(a) The same conditions for career and vocational guidance, for access to studies and for the achievement of diplomas in educational establishments of all categories in rural as well as in urban areas; this equality shall be ensured in pre-school, general, technical, professional and higher technical education, as well as in all types of vocational training;

(b) Access to the same curricula, the same examinations, teaching staff with qualifications of the same standard and school premises and equipment of the same quality;

(c) The elimination of any stereotyped concept of the roles of men and women at all levels and in all forms of education by encouraging coeducation and other types of education which will help to achieve this aim and, in particular, by the revision of textbooks and school programmes and the adaptation of teaching methods;

(d) The same opportunities to benefit from scholarships and other study grants;

(e) The same opportunities for access to programmes of continuing education, including adult and functional literacy programmes, particulary those aimed at reducing, at the earliest possible time, any gap in education existing between men and women;

(f) The reduction of female student drop-out rates and the organization of programmes for girls and women who have left school prematurely;

(g) The same Opportunities to participate actively in sports and physical education;

(h) Access to specific educational information to help to ensure the health and well-being of families, including information and advice on family planning.

Article 11

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the field of employment in order to ensure, on a basis of equality of men and women, the same rights, in particular:

(a) The right to work as an inalienable right of all human beings;

(b) The right to the same employment opportunities, including the application of the same criteria for selection in matters of employment;

(c) The right to free choice of profession and employment, the right to promotion, job security and all benefits and conditions of service and the right to receive vocational training and retraining, including apprenticeships, advanced vocational training and recurrent training;

(d) The right to equal remuneration, including benefits, and to equal treatment in respect of work of equal value, as well as equality of treatment in the evaluation of the quality of work;

(e) The right to social security, particularly in cases of retirement, unemployment, sickness, invalidity and old age and other incapacity to work, as well as the right to paid leave;

(f) The right to protection of health and to safety in working conditions, including the safeguarding of the function of reproduction.

2. In order to prevent discrimination against women on the grounds of marriage or maternity and to ensure their effective right to work, States Parties shall take appropriate measures:

(a) To prohibit, subject to the imposition of sanctions, dismissal on the grounds of pregnancy or of maternity leave and discrimination in dismissals on the basis of marital status;

(b) To introduce maternity leave with pay or with comparable social benefits without loss of former employment, seniority or social allowances;

(c) To encourage the provision of the necessary supporting social services to enable parents to combine family obligations with work responsibilities and participation in public life, in particular through promoting the establishment and development of a network of child-care facilities;

(d) To provide special protection to women during pregnancy in types of work proved to be harmful to them.

3. Protective legislation relating to matters covered in this article shall be reviewed periodically in the light of scientific and technological knowledge and shall be revised, repealed or extended as necessary.

Article 12

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in the field of health care in order to ensure, on a basis of equality of men and women, access to health care services, including those related to family planning.

2. Notwithstanding the provisions of paragraph I of this article, States Parties shall ensure to women appropriate services in connection with pregnancy, confinement and the post-natal period, granting free services where necessary, as well as adequate nutrition during pregnancy and lactation.

Article 13

States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in other areas of economic and social life in order to ensure, on a basis of equality of men and women, the same rights, in particular:

(a) The right to family benefits;

(b) The right to bank loans, mortgages and other forms of financial credit;

(c) The right to participate in recreational activities, sports and all aspects of cultural life.

Article 14

1. States Parties shall take into account the particular problems faced by rural women and the significant roles which rural women play in the economic survival of their families, including their work in the non-monetized sectors of the economy, and shall take all appropriate measures to ensure the application of the provisions of the present Convention to women in rural areas.

2. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in rural areas in order to ensure, on a basis of equality of men and women, that they participate in and benefit from rural development and, in particular, shall ensure to such women the right:

(a) To participate in the elaboration and implementation of development planning at all levels;

(b) To have access to adequate health care facilities, including information, counselling and services in family planning;

(c) To benefit directly from social security programmes;

(d) To obtain all types of training and education, formal and non-formal, including that relating to functional literacy, as well as, inter alia, the benefit of all community and extension services, in order to increase their technical proficiency;

(e) To organize self-help groups and co-operatives in order to obtain equal access to economic opportunities through employment or self employment;

(f) To participate in all community activities;

(g) To have access to agricultural credit and loans, marketing facilities, appropriate technology and equal treatment in land and agrarian reform as well as in land resettlement schemes;

(h) To enjoy adequate living conditions, particularly in relation to housing, sanitation, electricity and water supply, transport and communications.

PART IV

Article 15

1. States Parties shall accord to women equality with men before the law.

2. States Parties shall accord to women, in civil matters, a legal capacity identical to that of men and the same opportunities to exercise that capacity. In particular, they shall give women equal rights to conclude contracts and to administer property and shall treat them equally in all stages of procedure in courts and tribunals.

3. States Parties agree that all contracts and all other private instruments of any kind with a legal effect which is directed at restricting the legal capacity of women shall be deemed null and void.

4. States Parties shall accord to men and women the same rights with regard to the law relating to the movement of persons and the freedom to choose their residence and domicile.

Article 16

1. States Parties shall take all appropriate measures to eliminate discrimination against women in all matters relating to marriage and family relations and in particular shall ensure, on a basis of equality of men and women:

(a) The same right to enter into marriage;

(b) The same right freely to choose a spouse and to enter into marriage only with their free and full consent;

(c) The same rights and responsibilities during marriage and at its dissolution;

(d) The same rights and responsibilities as parents, irrespective of their marital status, in matters relating to their children; in all cases the interests of the children shall be paramount;

(e) The same rights to decide freely and responsibly on the number and spacing of their children and to have access to the information, education and means to enable them to exercise these rights;

(f) The same rights and responsibilities with regard to guardianship, wardship, trusteeship and adoption of children, or similar institutions where these concepts exist in national legislation; in all cases the interests of the children shall be paramount;

(g) The same personal rights as husband and wife, including the right to choose a family name, a profession and an occupation;

(h) The same rights for both spouses in respect of the ownership, acquisition, management, administration, enjoyment and disposition of property, whether free of charge or for a valuable consideration.

2. The betrothal and the marriage of a child shall have no legal effect, and all necessary action, including legislation, shall be taken to specify a minimum age for marriage and to make the registration of marriages in an official registry compulsory.

PART V

Article 17

1. For the purpose of considering the progress made in the implementation of the present Convention, there shall be established a Committee on the Elimination of Discrimination against Women (hereinafter referred to as the Committee) consisting, at the time of entry into force of the Convention, of eighteen and, after ratification of or accession to the Convention by the thirty-fifth State Party, of twenty-three experts of high moral standing and competence in the field covered by the Convention. The experts shall be elected by States Parties from among their nationals and shall serve in their personal capacity, consideration being given to equitable geographical distribution and to the representation of the different forms of civilization as well as the principal legal systems.

2. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by States Parties. Each State Party may nominate one person from among its own nationals.

3. The initial election shall be held six months after the date of the entry into force of the present Convention. At least three months before the date of each election the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit their nominations within two months. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the States Parties which have nominated them, and shall submit it to the States Parties.

4. Elections of the members of the Committee shall be held at a meeting of States Parties convened by the Secretary-General at United Nations Headquarters. At that meeting, for which two thirds of the States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Committee shall be those nominees who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.

5. The members of the Committee shall be elected for a term of four years. However, the terms of nine of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election the names of these nine members shall be chosen by lot by the Chairman of the Committee.

6. The election of the five additional members of the Committee shall be held in accordance with the provisions of paragraphs 2, 3 and 4 of this article, following the thirty-fifth ratification or accession. The terms of two of the additional members elected on this occasion shall expire at the end of two years, the names of these two members having been chosen by lot by the Chairman of the Committee.

7. For the filling of casual vacancies, the State Party whose expert has ceased to function as a member of the Committee shall appoint another expert from among its nationals, subject to the approval of the Committee.

8. The members of the Committee shall, with the approval of the General Assembly, receive emoluments from United Nations resources on such terms and conditions as the Assembly may decide, having regard to the importance of the Committee's responsibilities.

9. The Secretary-General of the United Nations shall provide the necessary staff and facilities for the effective performance of the functions of the Committee under the present Convention.

Article 18

1. States Parties undertake to submit to the Secretary-General of the United Nations, for consideration by the Committee, a report on the legislative, judicial, administrative or other measures which they have adopted to give effect to the provisions of the present Convention and on the progress made in this respect:

(a) Within one year after the entry into force for the State concerned;

(b) Thereafter at least every four years and further whenever the Committee so requests.

2. Reports may indicate factors and difficulties affecting the degree of fulfilment of obligations under the present Convention.

Article 19

1. The Committee shall adopt its own rules of procedure.

2. The Committee shall elect its officers for a term of two years.

Article 20

1. The Committee shall normally meet for a period of not more than two weeks annually in order to consider the reports submitted in accordance with article 18 of the present Convention.

2. The meetings of the Committee shall normally be held at United Nations Headquarters or at any other convenient place as determined by the Committee. (amendment, status of ratification)

Article 21

1. The Committee shall, through the Economic and Social Council, report annually to the General Assembly of the United Nations on its activities and may make suggestions and general recommendations based on the examination of reports and information received from the States Parties. Such suggestions and general recommendations shall be included in the report of the Committee together with comments, if any, from States Parties.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit the reports of the Committee to the Commission on the Status of Women for its information.

Article 22

The specialized agencies shall be entitled to be represented at the consideration of the implementation of such provisions of the present Convention as fall within the scope of their activities. The Committee may invite the specialized agencies to submit reports on the implementation of the Convention in areas falling within the scope of their activities.

PART VI

Article 23

Nothing in the present Convention shall affect any provisions that are more conducive to the achievement of equality between men and women which may be contained:

(a) In the legislation of a State Party; or

(b) In any other international convention, treaty or agreement in force for that State.

Article 24

States Parties undertake to adopt all necessary measures at the national level aimed at achieving the full realization of the rights recognized in the present Convention.

Article 25

1. The present Convention shall be open for signature by all States.

2. The Secretary-General of the United Nations is designated as the depositary of the present Convention.

3. The present Convention is subject to ratification. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

4. The present Convention shall be open to accession by all States. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

Article 26

1. A request for the revision of the present Convention may be made at any time by any State Party by means of a notification in writing addressed to the Secretary-General of the United Nations.

2. The General Assembly of the United Nations shall decide upon the steps, if any, to be taken in respect of such a request.

Article 27

1. The present Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twentieth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Convention or acceding to it after the deposit of the twentieth instrument of ratification or accession, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of the deposit of its own instrument of ratification or accession.

Article 28

1. The Secretary-General of the United Nations shall receive and circulate to all States the text of reservations made by States at the time of ratification or accession.

2. A reservation incompatible with the object and purpose of the present Convention shall not be permitted.

3. Reservations may be withdrawn at any time by notification to this effect addressed to the Secretary-General of the United Nations, who shall then inform all States thereof. Such notification shall take effect on the date on which it is received.

Article 29

1. Any dispute between two or more States Parties concerning the interpretation or application of the present Convention which is not settled by negotiation shall, at the request of one of them, be submitted to arbitration. If within six months from the date of the request for arbitration the parties are unable to agree on the organization of the arbitration, any one of those parties may refer the dispute to the International Court of Justice by request in conformity with the Statute of the Court.

2. Each State Party may at the time of signature or ratification of the present Convention or accession thereto declare that it does not consider itself bound by paragraph I of this article. The other States Parties shall not be bound by that paragraph with respect to any State Party which has made such a reservation.

3. Any State Party which has made a reservation in accordance with paragraph 2 of this article may at any time withdraw that reservation by notification to the Secretary-General of the United Nations.

Article 30

The present Convention, the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of which are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, duly authorized, have signed the present Convention.

КОНВЕНЦИЯ О ЛИКВИДАЦИИ ВСЕХ ФОРМ ДИСКРИМИНАЦИИ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН

ПРЕДИСЛОВИЕ

С принятием Всеобщей декларации прав человека в 1948 г. с различных международных трибун начали звучать призывы к разработке документов, посвящённых вопросам гендерного равенства, определения и гарантирования прав женщин.

Первым шагом в разработке всеобъемлющего международного соглашения о правах женщин, стало принятие в 1967 г. Генеральной Ассамблеей ООН Декларации о ликвидации дискриминации в отношении женщин. Несмотря на то, что этот документ запрещал дискриминацию по признаку пола, он носил рекомендательный характер для государств, что не принесло ожидаемых результатов.

Возникла необходимость в принятии международного договора, который бы накладывал обязательства на государства и способствовал глобальным действиям по этому вопросу. В частности, на Всемирной конференции ООН по положению женщин, состоявшейся в 1975 г. в Мехико, было объявлено «Десятилетие женщин» (1975–1985 гг.). В соответствии с решением конференции, было запланировано разработать международную Конвенцию по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. Обсуждения по каждому пункту документа проходили как в Третьем комитете Генеральной Ассамблеи, так и в Комиссии по положению женщин, что значительно затянуло процесс подготовки текста документа.

Ответственные лица работали над подготовкой текста документа в течение пяти лет. Наконец, 18 декабря 1979 г. Резолюции 34/180 Генеральная Ассамблея ООН приняла Конвенцию о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. После ратификации Конвенции двадцатью государствами, документ вступил в силу 3 сентября 1981 г. Швеция стала первым государством, подписавшим этот документ. На сегодняшний день Конвенцию ратифицировали 189 стран. 18 августа 1995 г. Конвенция была ратифицирована Олий Мажлисом Республики Узбекистан.

Принятая в 1979 году Конвенция ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (КЛДЖ) признана международным законом, посвящённым гражданским, политическим, социальным, экономическим и культурным правам женщин. Этот документ отражает единую позицию международного сообщества по правам женщин.

Эта Конвенция является одной из девяти основных Конвенций ООН по правам человека. Она состоит из шести частей и 30 статей. Первые четыре части гарантируют равенство женщин и мужчин перед законом. Они направлены на борьбу с нарушением прав женщин в социальных отношениях, обеспечение их политических, юридических и гражданских прав, а также социальных и экономических прав, таких как доступ к образованию, трудоустройству и охране здоровья, укрепление их положения в браке и семье. Пятая и шестая части посвящены созданию Комитета, который является органом мониторинга исполнения Конвенции, процессам её

реализации, а также регуляции отношений между Конвенцией и другими международными и национальными законодательствами, определяя ответственность и обязательства государств.

Комитет по ликвидации дискриминации в отношении женщин был учрежден в 1981 г. В ходе своей деятельности Комитет может рассматривать исполнение 16 основных статей Конвенции и давать рекомендации по их содержанию и применению. Эти рекомендации помогают государствам-участникам укреплять свои национальные законодательные базы, направленные на достижение гендерного равенства и обеспечение прав женщин.

Основные принципы и положения Конвенции нашли своё отражение в национальном законодательстве Республики Узбекистан, в новой редакции Конституции Узбекистана, принятой в апреле 2023 г. путем всенародного голосования. В частности, в статьях 42 и 58 Конституции предусмотрены меры по предотвращению нарушения трудовых прав женщин, созданию достойных условий труда и жизни, а также обеспечению равных прав и возможностей для женщин во всех сферах общества.

На сегодняшний день принято более 40 нормативно-правовых актов, касающихся обеспечения прав и интересов женщин, в том числе законы «О гарантиях равных прав и возможностей для женщин и мужчин», «О защите женщин от притеснений и насилия» и «Об охране репродуктивного здоровья граждан».

Также в нашей стране создан специальный механизм для реализации рекомендаций Комитета по периодическим докладам, который предусматривает активное участие всех органов исполнительной власти в этой сфере. Например, 15–16 февраля 2022 г. в Женеве Комитет рассмотрел Шестой периодический доклад Республики Узбекистан о выполнении положений Конвенции. По итогам рассмотрения совместным решением палат Олий Мажлиса Республики Узбекистан был утверждён Национальный план действий по реализации рекомендаций Комитета ООН по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин на 2022–2025 гг. План действий включает 69 мероприятий, которые должны быть выполнены 64 министерствами, ведомствами и организациями до следующего отчётного периода.

Проводится активная работа по увеличению участия женщин в общественно-политической жизни и повышению их вклада в регулирование государственных функций. На сегодняшний день доля женщин в государственном управлении увеличилась с 27% в 2017 году до 35%.

Впервые в истории Узбекистана впервые число женщин в парламенте достигло рекомендованного уровня и составило почти 32%, заняв 37-е место среди 190 парламентов мира. Доля женщин на руководящих должностях составляет 27%, в политических партиях – 44%, в высшем образовании – 40%, в предпринимательстве – 35%.

В настоящее время 33% депутатов Законодательной палаты Олий Мажлиса, 24% членов Сената, 25% депутатов Жокаргы Кенеса Республики Каракалпакстан, областных, Ташкентского, районных (городских) Кенгашей народных депутатов – женщины.

С целью поддержки женщин в регионе в качестве неформальной региональной платформы в декабре 2020 г. был создан Диалог женщин-лидеров стран Центральной Азии. Узбекистан стал первым, кто возглавил этот диалог в 2021 г.

Стратегия развития Узбекистана по пяти приоритетным направлениям на 2017–2021 годы, Стратегия развития Нового Узбекистана на 2022–2026 годы, Стратегия «Узбекистан–2030», Национальная стратегия по правам человека Республики Узбекистан, Стратегия достижения гендерного равенства в Узбекистане до 2030 г., а также принятие национальных целей и задач в области устойчивого развития значительно укрепили правовую основу для обеспечения гендерного равенства и защиты прав женщин.

Прогресс Узбекистана в достижении гендерного равенства отмечен ООН, Межпарламентским союзом и Всемирным банком, а также нашел отражение в международных рейтингах. Например, в 2020 г. Узбекистан был включён в число 27 стран, реализовавших значимые реформы по защите прав женщин и гендерного равенства в Индексе женщин, бизнеса и права.

Кроме того, в 2023 г. Узбекистан вошёл в топ-20 лучших стран мира по Индексу открытых гендерных данных, набрав 69,7 балла. В 2024 г. Узбекистан вошел в пятерку стран, достигших наибольших успехов на пути к гендерному равенству в правовой сфере в рейтинге Всемирного банка «Женщины, бизнес и закон».

Согласно Индексу ЦУР (SDG index), сформированному в 2023 г. Сетью по выработке решений в области устойчивого развития (SDSN) и международными экспертами ООН, Узбекистан поднялся на 8 позиций среди 166 стран и занял 69-е место с индексом 71,1.

В этом году международное сообщество широко отмечает 45-летие принятия Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин.

В связи с этим, в целях последовательного продолжения реформ в данной сфере, Национальным центром Республики Узбекистан по правам человека в сотрудничестве с министерствами, ведомствами и организациями разработана программа мероприятий, посвященных празднованию 45-летия Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. Программа мероприятий была обсуждена и одобрена Национальной комиссией по реализации четвертого этапа Всемирной программы образования в области прав человека в Республике Узбекистан.

Программа мероприятий включает проведение международных, региональных и национальных мероприятий, совершенствование информационно-просветительской и образовательной деятельности по правам человека, а также разработку учебников, пособий и других материалов для населения, молодёжи и детей.

Издание Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (на четырёх языках: узбекском, каракалпакском, английском и русском) нацелено на то, чтобы донести до широкой аудитории подлинный смысл международных стандартов и норм, посвящённых правам женщин, и обеспечить их регулярное применение в общественной жизни.

В заключение можно отметить, что Узбекистан поддерживает продолжение реформ в области прав человека что, в свою очередь, будет способствовать улучшению гендерного равенства и расширению прав и возможностей женщин.

Акмал Саидов,
академик, доктор юридических наук,
профессор

КОНВЕНЦИЯ О ЛИКВИДАЦИИ ВСЕХ ФОРМ ДИСКРИМИНАЦИИ В ОТНОШЕНИИ ЖЕНЩИН

Государства-участники настоящей Конвенции,

учитывая, что Устав Организации Объединенных Наций вновь утвердил веру в основные права человека, в достоинство и ценность человеческой личности и в равноправие мужчин и женщин,

учитывая, что Всеобщая декларация прав человека подтверждает принцип недопущения дискриминации и провозглашает, что все люди рождаются свободными и равными в своем достоинстве и правах и что каждый человек должен обладать всеми правами и всеми свободами, провозглашенными в ней, без какого-либо различия, в том числе различия в отношении пола,

учитывая, что на государства — участники Международных пактов о правах человека возлагается обязанность обеспечить равное для мужчин и женщин право пользования всеми экономическими, социальными, культурными, гражданскими и политическими правами,

принимая во внимание международные конвенции, заключенные под эгидой Организации Объединенных Наций и специализированных учреждений в целях содействия равноправию мужчин и женщин,

учитывая также резолюции, декларации и рекомендации, принятые Организацией Объединенных Наций и специализированными учреждениями в целях содействия равноправию мужчин и женщин,

будучи озабочены, однако, тем, что, несмотря на эти различные документы, по-прежнему имеет место значительная дискриминация в отношении женщин,

напоминая, что дискриминация женщин нарушает принципы равноправия и уважения человеческого достоинства, препятствует участию женщины наравне с мужчиной в политической, социальной, экономической и культурной жизни своей страны, мешает росту благосостояния общества и семьи и еще больше затрудняет полное раскрытие возможностей женщин на благо своих стран и человечества,

будучи озабочены тем, что в условиях нищеты женщины имеют наименьший доступ к продовольствию, здравоохранению, образованию, профессиональной подготовке и возможностям для трудоустройства, а также к другим потребностям,

будучи убеждены, что установление нового международного экономического порядка, основанного на равенстве и справедливости, будет значительно способствовать обеспечению равенства между мужчинами и женщинами,

подчеркивая, что ликвидация апартеида, всех форм расизма, расовой дискриминации, колониализма, неоколониализма, агрессии, иностранной оккупации и господства и вмешательства во внутренние дела государств является необходимой для полного осуществления прав мужчин и женщин,

подтверждая, что укрепление международного мира и безопасности, ослабление международной напряженности, взаимное сотрудничество между всеми государствами независимо от их социальных и экономических систем, всеобщее и полное разоружение, и в особенности ядерное разоружение под строгим и эффективным международным контролем, утверждение принципов справедливости, равенства и взаимной выгоды в отношениях между странами и осуществление права народов, находящихся под иностранным и колониальным господством и иностранной оккупацией, на самоопределение и независимость, а также уважение национального суверенитета и территориальной целостности государств будут содействовать социальному прогрессу и развитию, и, как следствие этого, будут способствовать достижению полного равенства между мужчинами и женщинами,

будучи убеждены в том, что полное развитие стран, благосостояние всего мира и дело мира требуют максимального участия женщин наравне с мужчинами во всех областях,

учитывая значение вклада женщин в благосостояние семьи и в развитие общества, до сих пор не получившего полного признания, социальное значение материнства и роли обоих родителей в семье и в воспитании детей и сознавая, что роль женщины в продолжении рода не должна быть причиной дискриминации, поскольку воспитание детей требует совместной ответственности мужчин и женщин и всего общества в целом,

памятуя о том, что для достижения полного равенства между мужчинами и женщинами необходимо изменить традиционную роль как мужчин, так и женщин в обществе и в семье,

преисполненные решимости осуществить принципы, провозглашенные в Декларации о ликвидации дискриминации в отношении женщин, и для этой цели принять меры, необходимые для ликвидации такой дискриминации во всех ее формах и проявлениях,

согласились о нижеследующем:

ЧАСТЬ I

Статья I

Для целей настоящей Конвенции понятие «дискриминация в отношении женщин» означает любое различие, исключение или ограничение по признаку пола, которое направлено на ослабление или сводит на нет признание, пользование или осуществление женщинами, независимо от их семейного положения, на основе равноправия мужчин и женщин, прав человека и основных свобод в политической, экономической, социальной, культурной, гражданской или любой другой области.

Статья 2

Государства-участники осуждают дискриминацию в отношении женщин во всех ее формах, соглашаются безотлагательно всеми соответствующими способами проводить политику ликвидации дискриминации в отношении женщин и с этой целью обязуются:

а) включить принцип равноправия мужчин и женщин в свои национальные конституции или другое соответствующее законодательство, если это еще не было

сделано, и обеспечить с помощью закона и других соответствующих средств практическое осуществление этого принципа;

b) принимать соответствующие законодательные и другие меры, включая санкции, там, где это необходимо, запрещающие всякую дискриминацию в отношении женщин;

c) установить юридическую защиту прав женщин на равной основе с мужчинами и обеспечить с помощью компетентных национальных судов и других государственных учреждений эффективную защиту женщин против любого акта дискриминации;

d) воздерживаться от совершения каких-либо дискриминационных актов или действий в отношении женщин и гарантировать, что государственные органы и учреждения будут действовать в соответствии с этим обязательством;

e) принимать все соответствующие меры для ликвидации дискриминации в отношении женщин со стороны какого-либо лица, организации или предприятия;

f) принимать все соответствующие меры, включая законодательные, для изменения или отмены действующих законов, постановлений, обычаев и практики, которые представляют собой дискриминацию в отношении женщин;

g) отменить все положения своего уголовного законодательства, которые представляют собой дискриминацию в отношении женщин.

Статья 3

Государства-участники принимают во всех областях, и в частности в политической, социальной, экономической и культурной областях, все соответствующие меры, включая законодательные, для обеспечения всестороннего развития и прогресса женщин, с тем чтобы гарантировать им осуществление и пользование правами человека и основными свободами на основе равенства с мужчинами.

Статья 4

1. Принятие государствами-участниками временных специальных мер, направленных на ускорение установления фактического равенства между мужчинами и женщинами, не считается, как это определяется настоящей Конвенцией, дискриминационным, однако оно ни в коей мере не должно влечь за собой сохранение неравноправных или дифференцированных стандартов; эти меры должны быть отменены, когда будут достигнуты цели равенства возможностей и равноправного отношения.

2. Принятие государствами-участниками специальных мер, направленных на охрану материнства, включая меры, содержащиеся в настоящей Конвенции, не считается дискриминационным.

Статья 5

Государства-участники принимают все соответствующие меры с целью:

a) изменить социальные и культурные модели поведения мужчин и женщин с целью достижения искоренения предрассудков и упразднения обычаев и всей прочей практики, которые основаны на идее неполноценности или превосходства одного из полов или стереотипности роли мужчин и женщин;

b) обеспечить, чтобы семейное воспитание включало в себя правильное понимание материнства как социальной функции и признание общей ответственности мужчин и женщин за воспитание и развитие своих детей при условии, что во всех случаях интересы детей являются преобладающими.

Статья 6

Государства-участники принимают все соответствующие меры, включая законодательные, для пресечения всех видов торговли женщинами и эксплуатации проституции женщин.

ЧАСТЬ II

Статья 7

Государства-участники принимают все соответствующие меры по ликвидации дискриминации в отношении женщин в политической и общественной жизни страны и, в частности, обеспечивают женщинам на равных условиях с мужчинами право:

a) голосовать на всех выборах и публичных референдумах и избираться во все публично избираемые органы;

b) участвовать в формулировании и осуществлении политики правительства и занимать государственные посты, а также осуществлять все государственные функции на всех уровнях государственного управления;

c) принимать участие в деятельности неправительственных организаций и ассоциаций, занимающихся проблемами общественной и политической жизни страны.

Статья 8

Государства-участники принимают все соответствующие меры, чтобы обеспечить женщинам возможность на равных условиях с мужчинами и без какой-либо дискриминации представлять свои правительства на международном уровне и участвовать в работе международных организаций.

Статья 9

1. Государства-участники предоставляют женщинам равные с мужчинами права в отношении приобретения, изменения или сохранения их гражданства. Они, в частности, обеспечивают, что ни вступление в брак с иностранцем, ни изменение гражданства мужа во время брака не влекут за собой автоматического изменения гражданства жены, не превращают ее в лицо без гражданства и не могут заставить ее принять гражданство мужа.

2. Государства-участники предоставляют женщинам равные с мужчинами права в отношении гражданства их детей.

ЧАСТЬ III

Статья 10

Государства-участники принимают все соответствующие меры для того, чтобы ликвидировать дискриминацию в отношении женщин, с тем чтобы обеспечить им равные права с мужчинами в области образования и, в частности, обеспечить на основе равенства мужчин и женщин:

a) одинаковые условия для ориентации в выборе профессии или специальности, для доступа к образованию и получению дипломов в учебных заведениях всех категорий как в сельских, так и в городских районах; это равенство обеспечивается в дошкольном, общем, специальном и высшем техническом образовании, а также во всех видах профессиональной подготовки;

b) доступ к одинаковым программам обучения, одинаковым экзаменам, преподавательскому составу одинаковой квалификации, школьным помещениям и оборудованию равного качества;

c) устранение любой стереотипной концепции роли мужчин и женщин на всех уровнях и во всех формах обучения путем поощрения совместного обучения и других видов обучения, которые будут содействовать достижению этой цели, и, в частности, путем пересмотра учебных пособий и школьных программ и адаптации методов обучения;

d) одинаковые возможности получения стипендий и других пособий на образование;

e) одинаковые возможности доступа к программам продолжения образования, включая программы распространения грамотности среди взрослых и программы функциональной грамотности, направленные, в частности, на сокращение как можно скорее любого разрыва в знаниях мужчин и женщин;

f) сокращение числа девушек, не заканчивающих школу, и разработку программ для девушек и женщин, преждевременно покинувших школу;

g) одинаковые возможности активно участвовать в занятиях спортом и физической подготовкой;

h) доступ к специальной информации образовательного характера в целях содействия обеспечению здоровья и благосостояния семей, включая информацию и консультации о планировании размера семьи.

Статья 11

1. Государства-участники принимают все соответствующие меры для ликвидации дискриминации в отношении женщин в области занятости, с тем чтобы обеспечить на основе равенства мужчин и женщин равные права, в частности:

a) право на труд как неотъемлемое право всех людей;

b) право на одинаковые возможности при найме на работу, в том числе применение одинаковых критериев отбора при найме;

c) право на свободный выбор профессии или рода работы, на продвижение в должности и гарантию занятости, а также на пользование всеми льготами и условиями работы, на получение профессиональной подготовки и переподготовки, включая ученичество, профессиональную подготовку повышенного уровня и регулярную переподготовку;

d) право на равное вознаграждение, включая получение льгот, на равные условия в отношении труда равной ценности, а также на равный подход к оценке качества работы;

e) право на социальное обеспечение, в частности в случае ухода на пенсию, безработицы, болезни, инвалидности, по старости и в других случаях потери трудоспособности, а также право на оплачиваемый отпуск;

f) право на охрану здоровья и безопасные условия труда, в том числе по сохранению функции продолжения рода.

2. Для предупреждения дискриминации в отношении женщин по причине замужества или материнства и гарантирования им эффективного права на труд государства-участники принимают соответствующие меры для того, чтобы:

a) запретить, под угрозой применения санкций, увольнение с работы на основании беременности или отпуска по беременности и родам или дискриминацию ввиду семейного положения при увольнении;

b) ввести оплачиваемые отпуска или отпуска с сопоставимыми социальными пособиями по беременности и родам без утраты прежнего места работы, старшинства или социальных пособий;

c) поощрять предоставление необходимых дополнительных социальных услуг, с тем чтобы позволить родителям совмещать выполнение семейных обязанностей с трудовой деятельностью и участием в общественной жизни, в частности посредством создания и расширения сети учреждений по уходу за детьми;

d) обеспечивать женщинам особую защиту в период беременности на тех видах работ, вредность которых для их здоровья доказана.

3. Законодательство, касающееся защиты прав, затрагиваемых в настоящей статье, периодически рассматривается в свете научно-технических знаний, а также пересматривается, отменяется или расширяется, насколько это необходимо.

Статья 12

1. Государства-участники принимают все соответствующие меры для ликвидации дискриминации в отношении женщин в области здравоохранения, с тем чтобы обеспечить на основе равенства мужчин и женщин доступ к медицинскому обслуживанию, в частности в том, что касается планирования размера семьи.

2. Независимо от положении пункта 1 настоящей статьи, государства-участники обеспечивают женщинам соответствующее обслуживание в период беременности, родов и послеродовой период, предоставляя, когда это необходимо, бесплатные услуги, а также соответствующее питание в период беременности и кормления.

Статья 13

Государства-участники принимают все соответствующие меры для ликвидации дискриминации в отношении женщин в других областях экономической и социальной жизни, с тем чтобы обеспечить на основе равенства мужчин и женщин равные права, в частности:

a) право на семейные пособия;

b) право на получение займов, ссуд под недвижимость и других форм финансового кредита;

c) право участвовать в мероприятиях, связанных с отдыхом, занятиях спортом и во всех областях культурной жизни.

Статья 14

1. Государства-участники принимают во внимание особые проблемы, с которыми сталкиваются женщины, проживающие в сельской местности, и значительную

роль, которую они играют в обеспечении экономического благосостояния своих семей, в том числе их деятельность в нетоварных отраслях хозяйства, и принимают все соответствующие меры для обеспечения применения положений настоящей Конвенции к женщинам, проживающим в сельской местности.

2. Государства-участники принимают все соответствующие меры для ликвидации дискриминации в отношении женщин в сельских районах, с тем чтобы обеспечить на основе равенства мужчин и женщин их участие в развитии сельских районов и в получении выгод от такого развития и, в частности, обеспечивают таким женщинам право:

a) участвовать в разработке и осуществлении планов развития на всех уровнях;

b) на доступ к соответствующему медицинскому обслуживанию, включая информацию, консультации и обслуживание по вопросам планирования размера семьи;

c) непосредственно пользоваться благами программ социального страхования;

d) получать все виды подготовки и формального и неформального образования, включая функциональную грамотность, а также пользоваться услугами всех средств общинного обслуживания, консультативных служб по сельскохозяйственным вопросам, в частности для повышения их технического уровня;

e) организовывать группы самопомощи и кооперативы, с тем чтобы обеспечить равной доступ к экономическим возможностям посредством работы по найму или независимой трудовой деятельности;

f) участвовать во всех видах коллективной деятельности;

g) на доступ к сельскохозяйственным кредитам и займам, системе сбыта, соответствующей технологии и на равный статус в земельных и аграрных реформах, а также в планах перезаселения земель;

h) пользоваться надлежащими условиями жизни, особенно жилищными условиями, санитарными услугами, электро- и водоснабжением, а также транспортом и средствами связи.

ЧАСТЬ IV

Статья 15

1. Государства-участники признают за женщинами равенство с мужчинами перед законом.

2. Государства-участники предоставляют женщинам одинаковую с мужчинами гражданскую правоспособность и одинаковые возможности ее реализации. Они, в частности, обеспечивают им равные права при заключении договоров и управлении имуществом, а также равное отношение к ним на всех этапах разбирательства в судах и трибуналах.

3. Государства-участники соглашаются, что все договоры и все другие частные документы любого рода, имеющие своим правовым последствием ограничение правоспособности женщин, считаются недействительными.

4. Государства-участники предоставляют мужчинам и женщинам одинаковые права в отношении законодательства, касающегося передвижения лиц и свободы выбора места проживания и местожительства.

Статья 16

1. Государства-участники принимают все соответствующие меры для ликвидации дискриминации в отношении женщин во всех вопросах, касающихся брака и семейных отношений, и, в частности, обеспечивают на основе равенства мужчин и женщин:

a) одинаковые права на вступление в брак;

b) одинаковые права на свободный выбор супруга и на вступление в брак только со своего свободного и полного согласия;

c) одинаковые права и обязанности в период брака и при его расторжении;

d) одинаковые права и обязанности мужчин и женщин как родителей, независимо от их семейного положения, в вопросах, касающихся их детей; во всех случаях интересы детей являются преобладающими;

e) одинаковые права свободно и ответственно решать вопрос о числе детей и промежутках между их рождениями и иметь доступ к информации, образованию, а также средствам, которые позволяют им осуществлять это право;

f) одинаковые права и обязанности быть опекунами, попечителями, доверителями и усыновителями детей или осуществлять аналогичные функции, когда они предусмотрены национальным законодательством; во всех случаях интересы детей являются преобладающими;

g) одинаковые личные права мужа и жены, в том числе право выбора фамилии, профессии и занятия;

h) одинаковые права супругов в отношении владения, приобретения, управления, пользования и распоряжения имуществом как бесплатно, так и за плату.

2. Обручение и брак ребенка не имеют юридической силы, и принимаются все необходимые меры, включая законодательные, с целью определения минимального брачного возраста и обязательной регистрации браков в актах гражданского состояния.

ЧАСТЬ V

Статья 17

1. Для рассмотрения хода осуществления настоящей Конвенции учреждается Комитет по ликвидации дискриминации в отношении женщин (далее именуемый Комитет), состоящий в момент вступления Конвенции в силу из восемнадцати, а после ее ратификации или присоединения к ней тридцать пятого государства-участника — из двадцати трех экспертов, обладающих высокими моральными качествами и компетентностью в области, охватываемой настоящей Конвенцией. Эти эксперты избираются государствами-участниками из числа своих граждан и выступают в своем личном качестве, при этом учитывается справедливое географическое распределение и представительство различных форм цивилизации, а также основных правовых систем.

2. Члены Комитета избираются тайным голосованием из числа внесенных в список лиц, выдвинутых государствами-участниками. Каждое государство-участник может выдвинуть одно лицо из числа своих граждан.

3. Первоначальные выборы проводятся через шесть месяцев со дня вступления в силу настоящей Конвенции. По меньшей мере за три месяца до срока проведения каждых выборов Генеральный секретарь Организации Объединенных Наций

направляет государствам-участникам письмо с предложением представить свои кандидатуры в течение двух месяцев. Генеральный секретарь готовит список, в котором в алфавитном порядке внесены все выдвинутые таким образом лица с указанием государств-участников, которые выдвинули их, и представляет этот список государствам-участникам.

4. Выборы членов Комитета проводятся на заседании государств-участников, созываемом Генеральным секретарем в Центральных учреждениях Организации Объединенных Наций. На этом заседании, на котором две трети государств-участников составляют кворум, лицами, выбранными в Комитет, считаются те кандидаты, которые получают наибольшее число голосов и абсолютное большинство голосов представителей государств-участников, присутствующих и принимающих участие в голосовании.

5. Члены Комитета избираются на четырехлетний срок. Однако срок полномочий девяти членов, избранных на первых выборах, истекает по прошествии двух лет; сразу же после проведения первых выборов фамилии этих девяти членов выбираются по жребию Председателем Комитета.

6. Избрание пяти дополнительных членов Комитета проводится в соответствии с положениями пунктов 2, 3 и 4 настоящей статьи после ратификации или присоединения к Конвенции тридцать пятого государства. Срок полномочий двух дополнительных членов, избранных таким образом, истекает по прошествии двух лет; фамилии этих двух членов выбираются по жребию Председателем Комитета.

7. Для заполнения непредвиденных вакансий государство-участник, эксперт которого прекратил функционировать в качестве члена Комитета, назначает другого эксперта из числа своих граждан при условии одобрения Комитетом.

8. Члены Комитета получают утверждаемое Генеральной Ассамблеей вознаграждение из средств Организации Объединенных Наций в порядке и на условиях, устанавливаемых Ассамблеей с учетом важности обязанностей Комитета.

9. Генеральный секретарь Организации Объединенных Наций предоставляет необходимый персонал и материальные средства для эффективного осуществления функций Комитета в соответствии с настоящей Конвенцией.

Статья 18

1. Государства-участники обязуются представлять Генеральному секретарю Организации Объединенных Наций для рассмотрения Комитетом доклады о законодательных, судебных, административных или других мерах, принятых ими для выполнения положений настоящей Конвенции, и о прогрессе, достигнутом в этой связи:

a) в течение одного года со дня вступления настоящей Конвенции в силу для заинтересованного государства;

b) после этого по крайней мере через каждые четыре года и далее тогда, когда об этом запросит Комитет.

2. В докладах могут указываться факторы и трудности, влияющие на степень выполнения обязательств по настоящей Конвенции.

Статья 19

1. Комитет утверждает свои собственные правила процедуры.

2. Комитет избирает своих должностных лиц на двухлетний срок.

Статья 20

1. Комитет ежегодно проводит заседания, как правило, в течение периода, не превышающего двух недель, с целью рассмотрения докладов, представленных в соответствии со статьей 18 настоящей Конвенции.

2. Заседания Комитета, как правило, проводятся в Центральных учреждениях Организации Объединенных Наций или в любом ином подходящем месте, определенном Комитетом.

Статья 21

1. Комитет ежегодно через Экономический и Социальный Совет представляет доклад Генеральной Ассамблее Организации Объединенных Наций о своей деятельности и может вносить предложения и рекомендации общего характера, основанные на изучении докладов и информации, полученных от государств-участников. Такие предложения и рекомендации общего характера включаются в доклад Комитета наряду с замечаниями государств-участников, если таковые имеются.

2. Генеральный секретарь Организации Объединенных Наций препровождает доклады Комитета Комиссии по положению женщин для ее информации.

Статья 22

Специализированные учреждения имеют право быть представленными при рассмотрении вопросов об осуществлении таких положений настоящей Конвенции, которые входят в сферу их деятельности. Комитет может предложить специализированным учреждениям представить доклады об осуществлении Конвенции в областях, входящих в сферу их деятельности.

ЧАСТЬ VI

Статья 23

Ничто в настоящей Конвенции не затрагивает какие-либо способствующие достижению равноправия между мужчинами и женщинами положения, которые могут содержаться:

a) в законодательстве государства-участника; или

b) в какой-либо другой международной конвенции, договоре или соглашении, имеющих силу для такого государства.

Статья 24

Государства-участники обязуются принимать все необходимые меры на национальном уровне для достижения полной реализации прав, признанных в настоящей Конвенции.

Статья 25

1. Настоящая Конвенция открыта для подписания ее всеми государствами.

2. Генеральный секретарь Организации Объединенных Наций назначается депозитарием настоящей Конвенции.

3. Настоящая Конвенция подлежит ратификации. Ратификационные грамоты сдаются на хранение Генеральному секретарю Организации Объединенных Наций.

4. Настоящая Конвенция открыта для присоединения к ней всех государств. Присоединение осуществляется путем сдачи документа о присоединении на хранение Генеральному секретарю Организации Объединенных Наций.

Статья 26

1. Просьба о пересмотре настоящей Конвенции может быть представлена в любое время любым из государств-участников путем письменного сообщения на имя Генерального секретаря Организации Объединенных Наций.

2. Генеральная Ассамблея Организации Объединенных Наций, если она признает необходимым принятие каких-либо мер, принимает решение о том, какие именно меры необходимо принять в отношении такой просьбы.

Статья 27

1. Настоящая Конвенция вступает в силу на тридцатый день после сдачи на хранение Генеральному секретарю Организации Объединенных Наций двадцатой ратификационной грамоты или документа о присоединении.

2. Для каждого государства, которое ратифицирует настоящую Конвенцию или присоединяется к ней после сдачи на хранение двадцатой ратификационной грамоты или документа о присоединении, настоящая Конвенция вступает в силу на тридцатый день после сдачи на хранение его ратификационной грамоты или документа о присоединении.

Статья 28

1. Генеральный секретарь Организации Объединенных Наций получает и рассылает всем государствам текст оговорок, сделанных государствами в момент ратификации или присоединения.

2. Оговорка, не совместимая с целями и задачами настоящей Конвенции, не допускается.

3. Оговорки могут быть сняты в любое время путем соответствующего уведомления, направленного на имя Генерального секретаря, который затем сообщает об этом всем государствам-участникам. Такое уведомление вступает в силу со дня его получения.

Статья 29

1. Любой спор между двумя или несколькими государствами-участниками относительно толкования или применения настоящей Конвенции, не решенный путем переговоров, передается по просьбе одной из сторон на арбитражное разбирательство. Если в течение шести месяцев с момента подачи заявления об арбитражном разбирательстве сторонам не удалось прийти к согласию относительно организации арбитражного разбирательства, любая из этих сторон может передать данный спор в Международный Суд путем подачи заявления в соответствии со Статутом Суда.

2. Каждое государство-участник может во время подписания или ратификации настоящей Конвенции или присоединения к ней заявить о том, что оно не считает себя связанным обязательствами, содержащимися в пункте 1 этой статьи. Другие государства-участники не несут обязательств, вытекающих из указанного пункта данной статьи, в отношении какого-либо государства-участника, сделавшего подобную оговорку.

3. Любое государство-участник, сделавшее оговорку в соответствии с пунктом 2 настоящей статьи, может в любое время снять свою оговорку путем уведомления Генерального секретаря Организации Объединенных Наций.

Статья 30

Настоящая Конвенция, тексты которой на русском, английском, арабском, испанском, китайском и французском языках являются равно аутентичными, сдается на хранение Генеральному секретарю Организации Объединенных Наций.

В УДОСТОВЕРЕНИЕ ЧЕГО нижеподписавшиеся, должным образом на то уполномоченные, подписали настоящую Конвенцию.

INSON HUQUQLARI BOʻYICHA OʻZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY MARKAZI

XOTIN-QIZLARNI KAMSITISHNING BARCHA SHAKLLARIGA BARHAM BERISH TOʻGʻRISIDAGI KONVENSIYA

Nashr uchun masʼul	M. Tillabaev
Muharrirlar	M. Palnova, L. Ruzikulova
Kompyuterda sahifalovchi	A. Jumaniyazov

Chop etishga 2024 yil 26 noyabrda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 $^{1}/_{16}$
«PT Serif» garniturasida ofset usulda bosildi.
Shartli bosma tabogʻi 7,8. Nashr tabogʻi 5,9.
Adadi 100 nusxa. Buyurtma № 18.

Inson huquqlari boʻyicha Oʻzbekiston Respublikasi
Milliy markazida chop etildi.
100029, Toshkent, Islom Karimov koʻchasi, 15.